

Revízia výdavkov
na politiky trhu práce a sociálne politiky
Priebežná správa

máj 2017

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu

Autori

Útvar hodnoty za peniaze

Štefan Kišš

Peter Hronček

Juraj Mach

Eduard Nežinský

Tomáš Sivák

Soňa Slobodníková

Miroslav Štefánik

Inštitút finančnej politiky

Peter Harvan

Slavomír Hidas

MPSVR SR

Juraj Cenker

Marek Plavčan

Priebežná správa revízie verejných výdavkov pre oblasť politík trhu práce a sociálnych politík vznikla za spolupráce Ministerstva financií SR a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

PodĎakovanie

Za hodnotné návrhy a pripomienky počas prípravy správy ďakujeme kolegyniam a kolegom z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Martinovi Kahancovi (CELSI), Michalovi Páleníkovi (Inštitút zamestnanosti), Radovanovi Ďuranovi (INESS) a Lucii Šrámkovej, Rastislavovi Gábikovi, Dušanovi Paurovi, Jánovi Remetovi, Tomášovi Rizmanovi, Romanovi Vasiľovi a Branislavovi Žúdelovi z Inštitútu finančnej politiky ako aj ďalším zamestnancom MF SR. Chyby a opomenutia zostávajú zodpovednosťou autorov.

Obsah

1	Ciele revízie výdavkov na politiky trhu práce a sociálne politiky	12
2	Výdavky na politiky trhu práce a sociálne politiky	14
2.1	Výdavky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR	16
2.2	Výdavky Sociálnej poisťovne	22
3	Služby zamestnanosti	23
3.1	Priority trhu práce	23
3.2	Aktívne opatrenia na trhu práce	26
4	Sociálna inklúzia	31
4.1	Sociálne zabezpečenie	32
4.2	Podpora rodiny	42
4.3	Podpora osôb s ťažkým zdravotným postihnutím	47
4.4	Sociálne služby	51
4.5	Starostlivosť o ohrozené deti	54
5	Systém sociálneho poistenia a dôchodkov	57
5.1	Dôchodkové sporenie	58
5.2	Výkonnosť a nákladovosť II. a III. piliera	61
6	Analýza výdavkov organizácií MPSVR SR a SP	66
6.1	Bežné výdavky MPSVR SR	66
6.2	Prevádzka Sociálnej poisťovne	71
6.3	Kapitálové výdavky MPSVR SR a SP	72
6.4	Rozpočet a výdavky na IT	74
7	Prílohy	78
7.1	Vývoj výšky príjmu pri strate zamestnania	78
7.2	Vplyv sociálneho systému na domácnosti	79
7.3	Vývoj príjmov pri prechode do zamestnanosti	81
8	Bibliografia	83
9	Zoznam skratiek	85

Zoznam grafov

Graf 1: Miera zamestnanosti (% v skupine 20-64 rokov).....	12
Graf 2: Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch (%)	12
Graf 3: Miera dlhodobej nezamestnanosti (%)	13
Graf 4: Miera nezamestnanosti nízkokvalifikovaných (%)	13
Graf 5: Vplyv sociálnych transferov (okrem dôchodkov) na zníženie chudoby (%)	13
Graf 6: Miera rizika chudoby zakotvanej v roku 2008, %.....	13
Graf 7: Verejné výdavky na sociálne zabezpečenie	14
Graf 8: Verejné výdavky na sociálne zabezpečenie v roku 2015 (% HDP)	14
Graf 9: Výdavky MPSVR v roku 2016 (v mil. eur).....	17
Graf 10: Výdavky na služby zamestnanosti podľa členenia Eurostatu (% HDP)	17
Graf 11: Štruktúra výdavkov služieb zamestnanosti podľa zdroja financovania (v mil. eur)	17
Graf 12: Výdavky programu Sociálna inklúzia (v mil. eur)	18
Graf 13: Podprogram Pomoc v hmotnej núdzi - počet poberateľov.....	19
Graf 14: Výdavky podprogramu Podpora rodiny (v mil. eur).....	19
Graf 15: Výdavky na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ŤZP (v mil. eur)	20
Graf 16: Počty poberateľov kompenzácie sociálnych dôsledkov ŤZP (tisíce)	20
Graf 17: Výdavky na podprogram Starostlivosť o ohrozené deti (v mil. eur)	21
Graf 18: Podprogram Starostlivosť o ohrozené deti	21
Graf 19: Výdavky na prevádzku MPSVR (v mil. eur).....	21
Graf 20: Výdavky systému sociálneho poistenia (v mil. eur)	22
Graf 21: Výdavky podľa ekonomickej klasifikácie (bez transferov) (v mil. eur).....	22
Graf 22: Kvartálny vývoj miery nezamestnanosti.....	23
Graf 23: Dlhodobá nezamestnanosť (v %, 2015, 2016)	23
Graf 24: Vzťah miery nezamestnanosti a voľných pracovných miest v čase (Beveridgova krivka)	24
Graf 25: Vzťah miery nezamestnanosti a voľných pracovných miest v okresoch (marec 2017)	24
Graf 26: Nízkokvalifikovaná pracovná sila na trhu.....	25
Graf 27: Miera zamestnanosti žien podľa vekových skupín (% , 2016).....	25
Graf 28: Miera aktivity a miera nezamestnanosti rómskej a nerómskej populácie (%).....	25
Graf 29: Kvalifikácia nezamestnanej rómskej a nerómskej populácie (%)	25
Graf 30: Výdavky na AOTP podľa nástroja (% HDP)	26
Graf 31: Výdavky na AOTP (2015).....	26
Graf 32: Štruktúra UoZ podľa dĺžky evidencie – Stav	26
Graf 33: Prítok UoZ podľa dĺžky evidencie	26
Graf 34: Efekty účinnejšej alokácie financovania AOTP.....	30
Graf 35: Miera rizika chudoby.....	31
Graf 36: Miera závažnej materiálnej deprivácie.....	31
Graf 37: Giniho koeficient (2015).....	31
Graf 38: Medzera chudoby na Slovensku.....	31
Graf 39: Percento čistej náhrady mzdy (2014) a dĺžka podpory v nezamestnanosti (v mes.; 2015)	34
Graf 40: Pokles disponibilného príjmu pri strate zamestnania (2016)	34
Graf 41: Pokles disponibilného príjmu pri strate zamestnania (2016)	34
Graf 42: Vývoj príjmov jednotlivca bez detí pri strate zamestnania pri minimálnej mzde	35
Graf 43: Čistý príjem poberateľa dávok minimálneho príjmu ako % mediánového príjmu, vrátane príspevku na bývanie (jednotlivec bez detí, 2014)	35
Graf 44: Čistý príjem poberateľa dávok minimálneho príjmu ako % mediánového príjmu, vrátane príspevku na bývanie – dvojica s 2 deťmi, 2014	36

Graf 45: Prijemcovia pomoci v hmotnej núdzi podľa typu príjemcu, počet 2016	37
Graf 46: Poberatelia, ktorým sa poskytoval prídavok na dieťa, podľa počtu detí, suma výdavkov v mil. eur, 2016	37
Graf 47: Životné minimum, hranica rizika chudoby a sociálne dávky jednotlivca bez vlastného príjmu, s rôznym počtom detí, 2015.....	38
Graf 48: Podiel výšky dávok na životnom minime a hranici rizika chudoby, jednotlivec s rôznym počtom detí, 2015	38
Graf 49: Benefity podľa výšky príjmu (% priemer. mzdy z roku 2015) - Jednotlivec s 2 deťmi.....	39
Graf 50: Počet detí (v tis.) na ktoré sa poberá prídavok na dieťa, podľa príjmu domácnosti.....	40
Graf 51: Počet detí (v tis.) na ktoré sa poberá daňový bonus, podľa príjmu domácnosti	40
Graf 52: Pasca neaktivity, jednotlivec bez detí, 2016	41
Graf 53: Pasca neaktivity, dvojica s 2 deťmi, 2016*	41
Graf 54: Rast disponibilného príjmu po zamestnaní podľa dĺžky nezamestnanosti (v mes.) – J+2D	42
Graf 55: Vývoj príjmov jednotlivca s dvoma deťmi po vstupe na trh práce (eur)	42
Graf 56: Verejné výdavky na rodinné politiky v krajinách OECD, % HDP, 2011	43
Graf 57: Podiel žien na rodičovskej dovolenke dlhšej ako 12 mesiacov (% zo zamestnaných žien, 2010).....	43
Graf 58: Dávky podpory rodiny podľa veku dieťaťa (v mesiacoch), 2017.....	44
Graf 59: Dĺžka poskytovania príspevku na podporu rodiny podľa veku dieťaťa, 2010	44
Graf 60: Vzťah medzi plodnosťou a podporovaným voľnom pre matky s deťmi na rodičovskej dovolenke v krajinách OECD (2014).....	45
Graf 61: Podiel žien pracujúcich na čiastočný úväzok (vo veku 15-39 rokov, 2015).....	45
Graf 62: Dĺžka podporovaného rodičovského voľna a priemerná mesačná miera náhrady pri priemernej mzde (2015).....	46
Graf 63: Miera participácie na formálnej starostlivosti vo veku 0-2 rokov (% z vekovej skupiny)	46
Graf 64: Počet dní na podporovanom rodičovskom voľne (podľa príjmu v predošlom zamestnaní)	46
Graf 65: Miera ohrozenia chudobou (% , 2015).....	48
Graf 66: Miera zamestnanosti (% , 2011)	48
Graf 67: Pomer zdravotne znevýhodnených občanov	48
Graf 68: Vývoj (v mil. eur) rozpočtu a čerpania zdrojov na kompenzáciu dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia	49
Graf 69: Priemerná mesačná výška peňažného príspevku v roku 2016 (v eur)	49
Graf 70: Výdavky na kompenzáciu ŤZP v roku 2016 (v mil. eur).....	49
Graf 71: Počty opatrovaných osôb podľa veku – opatrované osobou v produktívnom veku	50
Graf 72: Počty osôb s osobným asistentom podľa veku.....	50
Graf 73: Odhadovaný vývoj výdavkov na dlhodobú starostlivosť' (% HDP)	51
Graf 74: Percento osôb 65+ odkázaných na dlhodobú starostlivosť'	51
Graf 75: Vývoj počtu seniorov do roku 2030.....	51
Graf 76: Podiel detí vo veku 11, 13 a 15 žijúcich v štátnych detských domovoch.....	54
Graf 77: Výchova detí mimo vlastnej rodiny (počet detí)	54
Graf 78: Dôvody umiestňovania detí do zariadení ústavnej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu, 2015	55
Graf 79: Hospodárenie fondov sociálneho poistenia v roku 2016 (mil. eur)	57
Graf 80: Projekcia výdavkov dôchodkového poistenia (% HDP)	57
Graf 81: Počet sporiteľov v II. pilieri a starobne poistených osôb v Sociálnej poisťovni	58
Graf 82: Podiel sporiteľov v II. pilieri na poistencoch SP	58
Graf 83: Účastníci a zmluvy o DDS	59
Graf 84: Príspevky účastníkov.....	59
Graf 85: Podiel zmlúv podľa výšky príspevku účastníka (%).....	60
Graf 86: Zamestnávateľské zmluvy a priemerné príspevky zamestnávateľov.....	60

Graf 87: Reálne vážené zhodnotenie dôchodkových fondov (%).....	62
Graf 88: Zloženie majetku dôchodkových fondov.....	62
Graf 89: Majetok vo fondoch DSS.....	62
Graf 90: Majetok vo fondoch DDS (%).....	62
Graf 91: Nominálna výkonnosť fondov DSS p.a. (%).....	63
Graf 92: Reálna výkonnosť fondov DSS p.a. (%).....	63
Graf 93: Nominálna výkonnosť fondov DDS p.a. (%).....	63
Graf 94: Reálna výkonnosť fondov DDS p.a. (%).....	63
Graf 95: Podiel operatívnych nákladov na spravovanom majetku v negarantovaných sporiaciach (DC) schémach.....	64
Graf 96: Hlavné kategórie bežných výdavkov (%).....	66
Graf 97: Štruktúra bežných výdavkov kapitoly, bez transferov (v mil. eur).....	66
Graf 98: Štruktúra bežných výdavkov kapitoly bez transferov (2010-2016), %.....	67
Graf 99: Personálne výdavky kapitoly – vybrané indikátory (2010-2016), %.....	67
Graf 100: Výdavky kapitoly na IT služby – vybrané indikátory (2017-2019).....	67
Graf 101: Podiel vstupov a výstupov dvoch vybraných pobočiek.....	71
Graf 102: Výdavky MPSVR SR (% podiel, údaj v stĺpci v mil. eur).....	72
Graf 103: Zdroje financovania investičných výdavkov (% podiel).....	72
Graf 104: Výdavky kapitoly MPSVR SR na IT (mil. eur.).....	74
Graf 105: Výdavky Sociálnej poisťovne na IT (mil. eur.).....	76
Graf 106: Vývoj príjmov jednotlivca bez detí pri strate zamestnania (mzda 67 % priemernej mzdy).....	78
Graf 107: Vývoj príjmov jednotlivca s dvoma deťmi pri strate zamestnania (67 % priemernej mzdy).....	78
Graf 108: Vývoj príjmov páru s dvoma deťmi pri strate zamestnania obidvoch pracujúcich členov (minimálna mzda).....	79
Graf 109: Čistý príjem vrátane benefitov podľa výšky príjmu (% priemer. mzdy z roku 2015) - Jednotlivec bez detí.....	79
Graf 110: Benefity podľa výšky príjmu (% priemer. mzdy z roku 2015) - Dvojica (1 nezamestnaný) s 2 deťmi.....	80
Graf 111: Benefity podľa výšky príjmu (% priemer. mzdy z roku 2015) - Dvojica zarábajúcich s rovnakým príjmom s 2 deťmi.....	80
Graf 112: Životné minimum, hranica rizika chudoby a sociálne dávky, dvojica bez vlastného príjmu, s rôznym počtom detí, 2015.....	81
Graf 113: Podiel výšky dávok na životnom minime a hranici rizika chudoby, dvojica s rôznym počtom detí, 2015.....	81
Graf 114: Vývoj príjmov jednotlivca bez detí po vstupe na trh práce pri minimálnej mzde.....	81
Graf 115: Vývoj príjmov dvojice s dvoma deťmi po vstupe na trh práce jedného z nich.....	82
Graf 116: Vývoj príjmov dvojice s dvoma deťmi po vstupe na trh práce.....	82

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Sociálna politika a politika zamestnanosti (bez prostriedkov EÚ a spolufinancovania), mil. eur.....	15
Tabuľka 2: Opatrenia v oblasti sociálnych politík, politik trhu práce zohľadnené v RVS aj ZS.....	16
Tabuľka 3: Výdavky MPSVR podľa programovej štruktúry a zdroja financovania.....	16
Tabuľka 4: Počet zaradených UoZ/osôb, resp. počet podporených PM/UoZ/osôb.....	18
Tabuľka 5: Podprogram Podpora rodiny - počet poberateľov.....	20
Tabuľka 6: Počty vyplatených dávok vybraných dávok sociálneho poistenia.....	22
Tabuľka 7: Výdavky na UoZ podľa dĺžky nezamestnanosti (2013).....	24
Tabuľka 8: Porovnanie nákladov a účinnosti nástrojov AOTP využívaných v roku 2015 (bez opatrení pre ŤZP).....	27
Tabuľka 9: Návrh modelu kombinácie AOTP pre UoZ bez ŤZP.....	29
Tabuľka 10: Výdavky MPSVR SR na sociálne služby (v tis. eur).....	52

Tabuľka 11: Predpoveď vývoju počtu miest v zariadeniach sociálnych služieb.....	53
Tabuľka 12: Počet hodín poskytovania sociálnych služby a výdavky obcí (v €) v roku 2014	53
Tabuľka 13: Počet klientov a výdavky (v €) obci verejným poskytovateľom v roku 2014	53
Tabuľka 14: Počet prípadov SPOD a SK	56
Tabuľka 15: Dobrovoľné príspevky do II. piliera	58
Tabuľka 16: Príspevky účastníkov DDS	61
Tabuľka 17: Prostriedky v II. pilieri podľa typu fondu.....	62
Tabuľka 18: Podiel odplát na spravovanom majetku (tzv. total expense ratio, %)	64
Tabuľka 19: Odplaty DSS (tis. EUR)	64
Tabuľka 20: Odplaty DDS (tis. EUR)	65
Tabuľka 21: Zoznam podriadených rozpočtových a príspevkových organizácií v kapitole MPSVR SR.....	68
Tabuľka 22: Výdavky na ľudské zdroje*	68
Tabuľka 23: Počty zamestnancov	69
Tabuľka 24: Priemerné mzdy	69
Tabuľka 25: Výdavky na tovary a služby	70
Tabuľka 26: Výdavky na tovary a služby zo štátneho rozpočtu	70
Tabuľka 27: Investičný plán MPSVR na rok 2017	72
Tabuľka 28: Investičné akcie SP na rok 2017	73
Tabuľka 29: IT Výdavky kapitoly v mil. eur	74
Tabuľka 30: IT výdavky úradu MPSVR SR (mil. eur)	74
Tabuľka 31: Najväčšie výdavkové položky v IT, úrad MPSVR SR, 2016	75
Tabuľka 32: Najväčšie nákladové položky v roku 2016 (v mil. eur.).....	76
Tabuľka 33: Najväčšie plánované investície (v mil. eur.).....	77

Úvod a zhrnutie

Revízia výdavkov je súčasťou vládneho projektu Hodnota za peniaze, v rámci ktorého reformuje pravidlá, nastavuje procesy a posilňuje inštitúcie, ktoré podporia prijímanie dobrých rozhodnutí vo verejnom záujme a významne zvýšia hodnotu za peniaze v slovenskom verejnom sektore.

V druhom roku revízie výdavkov sú hodnotené výdavky na vzdelávanie, politiky trhu práce a sociálne politiky a životné prostredie, spolu tvoria 7,2 % HDP. Priebežná správa identifikuje oblasti, kde existuje najväčší priestor na zlepšenie efektívnosti. Finálna správa následne do 30. júna rozpracuje načrtnuté otázky. Jej súčasťou budú opatrenia s akčným plánom ich plnenia. Vláda schváli revíziu spolu s rozpočtom verejnej správy do 15. októbra.

Revízia výdavkov prehodnotí väčšinu verejných výdavkov počas volebného obdobia. Zhodnotí účinnosť a efektívnosť výdavkov a identifikuje opatrenia, ktoré zvýšia hodnotu za peniaze z verejných financií, čím umožní fiškálnu úsporu, lepšie verejné služby pre občanov (výsledky) a/alebo presun financií na priority vlády. Navrhuje opatrenia dlhodobo udržateľným spôsobom.

Vo vyspelých krajinách je revízia výdavkov štandardný nástroj, pomáhajúci vládam hľadať priestor vo verejných politikách na efektívnejšie využívanie verejných prostriedkov, ako aj úspory nevyhnutné na splnenie národných aj európskych fiškálnych záväzkov.

Revízia výdavkov na politiky trhu práce a sociálne politiky Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny a Sociálnej poisťovne v objeme 3,7 % HDP ročne sa zameria na možné zlepšenie účinnosti a adresnosti politik predovšetkým vo výdavkoch na sociálne transfery a poistenie, dôchodky, sociálne služby, politiky zamestnanosti, prevádzku a investície ministerstva, jeho úradov a Sociálnej poisťovne, pri zachovaní úrovne výdavkov podľa Programu stability na roky 2017 až 2020. Cieľom je zvýšiť zamestnanosť a znížiť podiel obyvateľstva ohrozeného chudobou. Revízia nadviaže na pilotné hodnotenie výdavkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.

Ciele revízie, výdavky a výsledky

- Revízia výdavkov na politiky trhu práce a sociálne politiky sa pri Ministerstve práce sociálnych vecí a rodiny SR zameriava na výdavky v objeme 2,7 % HDP a pri Sociálnej poisťovni na výdavky v objeme 9 % HDP rozpočtovaných v roku 2017 (spolu 11,7 % HDP). Revízia neskúma parametrické nastavenie dôchodkov, bez výdavkov na dôchodky predstavuje revidovaná obálka 3,7 % HDP.
- Hlavnými cieľmi vlády SR v oblasti zamestnanosti a sociálnej politiky sú zvyšovanie zamestnanosti a znižovanie podielu obyvateľstva ohrozeného chudobou. Mandát pre revíziu zároveň určuje merateľné ciele do roku 2020: sú nimi zníženie miery dlhodobej nezamestnanosti na 3 % a zvýšenie miery zamestnanosti na 72 %.
- Popri rekordne vysokej zamestnanosti sú najväčšími výzvami trhu práce dlhodobá nezamestnanosť, nezamestnanosť nízkokvalifikovaných osôb a nízka miera zamestnanosti matiek s deťmi. V ukazovateľoch miery rizika chudoby dosahuje Slovensko lepšie výsledky ako je priemer EÚ aj V3, v miere závažnej materiálnej deprivácie je naopak mierne nad priemerom EÚ28.
- Slovensko dáva na sociálne zabezpečenie približne 15 % HDP, teda o niečo viac ako priemer krajín V3 (14,5 % HDP), ale menej ako priemer krajín Európskej únie (19,2 % HDP). Viac ako dve tretiny obálky tvoria výdavky na dôchodky (70 %). V roku 2017 dosiahnu výdavky MPSVR 2,2 mld. eur, výdavky Sociálnej poisťovne dosiahnu 7,6 mld. eur.
- Najväčšiu časť výdavkov MPSVR SR tvoria výdavky na sociálnu inklúziu vo výške 1 795 mil. eur (80 % jeho výdavkov), v rámci nich je najväčšou položkou podpora rodiny vo výške 730 mil. eur. Ďalšie výdavky smerujú na služby zamestnanosti vo výške 282 mil. eur (13 %), výdavky na prevádzku vo výške 157 mil. eur (7 %).

- Najväčšiu časť výdavkov Sociálnej poisťovne (89 %) v roku 2017 tvoria výdavky na dôchodky (starobné aj invalidné) vo výške 6,8 mld. eur.

Služby zamestnanosti

- Pretrvávajúca vysoká miera dlhodobej nezamestnanosti patrí medzi najväčšie výzvy slovenskej ekonomiky. Samostatnú pozornosť si vyžaduje zamestnanosť nízkokvalifikovaných osôb a zamestnanosť žien vo veku 25 až 35 rokov. Prierezovej téme zamestnanosti marginalizovaných rómskych komunít sa bude venovať samostatná revízia výdavkov.
- Výdavky na AOTP patria medzi najnižšie v OECD, ich efektívnosť a účinnosť je nízka. Dominujú dopytové programy na úkor ponukových (vzdelávacích a tréningových) programov a poradenských služieb, ktoré sa z medzinárodných skúseností ukazujú ako najúčinnnejšie.
- Lepšie ciele AOTP, napríklad na základe informácií o uchádzačoch získaných pri ich zaradení do evidencie spolu s históriou predchádzajúcich evidencií a pracovných úväzkov, by mohlo zvýšiť počet nezamestnaných uchádzačov úspešne umiestnených na trh práce takmer o polovicu.

Sociálne zabezpečenie

- V roku 2016 predstavovali výdavky na dávku v nezamestnanosti 172 mil. eur, na pomoc v hmotnej núdzi boli 203 mil. eur, na prídavok na dieťa 313 mil. eur.
- Podmienky na získanie nároku na dávku v nezamestnanosti patria v SR spomedzi krajín OECD medzi najprísnejšie. Podporné obdobie patrí medzi kratšie, miera náhrady je na úrovni priemeru. Pokles príjmu po strate zamestnania je najvýraznejší u nízko príjmových zamestnancov.
- Pri poklese príjmu pod úroveň životného minima je záchrannou sieťou pomoc v hmotnej núdzi. Slovenský systém pomoci v hmotnej núdzi patrí v Európe medzi menej štedré (v zmysle výšky dávok minimálneho príjmu). Dôležitým prvkom slovenského systému je snaha zvyšovať motivácie uplatniť sa na trhu práce, predovšetkým zamestnať sa.
- Najčastejším príjemcom pomoci v hmotnej núdzi je domácnosť jednotlivca bez detí. Medzi domácnosťami, ktoré sú príjemcami pomoci v hmotnej núdzi, je 3,9 % rodín s viac ako piatimi deťmi.
- Najčastejším prijímateľom prídavku na dieťa je rodina s jedným dieťaťom. Rodiny s aspoň štyrmi deťmi predstavujú 3,3 % poberateľov a prijímajú 9,5 % z celkového výdavkového balíka prídavku.
- Podiel výšky pomoci v hmotnej núdzi a životného minima sa líši v závislosti od zloženia domácnosti a počtu detí. S narastujúcim počtom detí tento podiel klesá, pri piatich deťoch vzrastie, ale s ďalším rastom počtu detí opäť klesá.
- Osobitný príspevok úspešne zvyšuje motiváciu zamestnať sa za nižšiu mzdu. Neplatí to však pre prácu za nízku mzdu na kratší ako polovičný úväzok, kde zostáva motivácia nízka.
- Finančnú situáciu domácností zlepšujú dávky na podporu rodiny. Poskytujú sa všetkým rodinám bez ohľadu na ich príjem. Pre vysokopríjmové domácnosti ide o zanedbateľnú položku rodinného rozpočtu.

Podpora rodiny

- Celkové verejné výdavky na rodinné politiky dosahujú asi 1,7 mld. eur a v pomere k HDP sú takmer na úrovni priemeru OECD. Čisto peňažné dávky sú nad priemerom OECD. Naopak rozsah poskytnutých služieb je nižší oproti priemeru OECD.
- Výdavky Slovenska v roku 2016 na prídavok na dieťa dosahovali výšku 313 mil. eur, rodičovský príspevok 352 mil. eur, daňový bonus 251 mil. eur, na štátom platené poistné 231 mil. eur (za rodičov starajúcich sa o dieťa do 6 rokov veku a osoby vykonávajúce opatrovanie).
- Slovensko patrí medzi krajiny OECD s najvyšším podielom žien, ktoré možnosť rodičovskej dovolenky využívajú dlhšie ako 12 mesiacov. Dĺžka rodičovského voľna závisí od predošlej ekonomickej aktivity a výšky

příjmu v predošlom zamestnaní. Zároveň je na Slovensku nižšia participácia detí do dvoch rokov na formálnej starostlivosti.

- Dĺžka poskytovania peňažnej podpory rodiny študujúceho dieťaťa podľa jeho veku je na Slovensku tretia najvyššia v OECD.
- Rozhodnutie o počte detí môžu ovplyvniť politiky zjednodušujúce súbeh kariérneho a rodinného života. Naopak, dĺžka podporovaného voľna pre rodičov s deťmi na rodičovskej dovolenke ani peňažné dávky na dieťa výrazne neovplyvňujú na pôrodnosť.

Podpora osôb s ťažkým zdravotným postihnutím

- Podiel osôb s ťažkým zdravotným postihnutím ohrozených chudobou je na Slovensku nižší ako priemer Európskej únie. Miera ich zamestnanosti je rovnako nižšia (31,9 % Slovensku vs. 47,3 % v EÚ).
- Výdavky na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia sú vo výške 226 mil. eur (2016). Rozpočet na rok 2017 je vyšší o 30 mil. eur.
- Systém kompenzácií sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia sa člení na opakované a jednorazové peňažné príspevky. Peňažné príspevky na opatrovanie a kompenzáciu zvýšených výdavkov tvoria takmer 78 % výdavkov na opakované peňažné príspevky.
- Nastavenie systému peňažných príspevkov na kompenzáciu dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia, ktoré sú naviazané na príjem osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, môže znižovať motiváciu týchto osôb zamestnať sa.
- Príspevok na opatrovanie môže znižovať motiváciu zamestnať sa pre osobu, ktorá opatruje svojho rodinného príslušníka. Opatrovateľ stráca pracovné zručnosti a kvalifikáciu, čo mu sťažuje opätovný vstup na trh práce.
- Existuje veľký počet finančných a nefinančných benefitov, ktoré sa viažu plošne na všetkých ťažko zdravotne postihnutých, a je potrebné skúmať opodstatnenosť ich poskytovania.

Sociálne služby

- Demografický vývoj v Slovenskej republike bude zvyšovať dopyt po sociálnych službách. Do roku 2030 by malo pribudnúť aspoň 7 300 miest iba v zariadeniach pre seniorov. Do roku 2060 sa výdavky na dlhodobú starostlivosť podľa odhadov EK zdvojnásobia.
- Domáca starostlivosť zvyšuje kvalitu života. Cieľom sociálnych služieb by malo byť zabezpečenie zotrvania pobytu osôb v prirodzenom sociálnom alebo domácom prostredí.
- Výdavky MPSVR SR a iných inštitúcií verejnej správy dosahujú viac ako 0,5 % HDP, s predpokladaným rastom.

Starostlivosť o ohrozené deti

- Výdavky štátneho rozpočtu na ústavnú starostlivosť o deti v štátnych a neštátnych zariadeniach dosiahli výšku 76 mil. eur, na náhradnú rodinnú starostlivosť 13 mil. eur (obsahuje len výdavky na príspevky).
- Mimo vlastnej rodiny je na Slovensku vychovávaných 14 tisíc detí, čo je 1,3 % všetkých detí. Tento podiel od roku 2000 vzrástol. Zároveň je viac detí v náhradných rodinách v porovnaní s inštitucionálnou starostlivosťou.
- Mesačné výdavky na jedno dieťa umiestnené na základe rozhodnutia súdu v zariadení predstavujú priemerne 1020 eur, v pestúnskej starostlivosti 337 eur.

Dôchodkové sporenie

- V II. pilieri si sporia najmä mladší. Od zavedenia dobrovoľného vstupu v roku 2008 vstúpilo do druhého piliera len 30 % prichádzajúcich na trh práce.
- Zvýšenie mesačného príspevku sporenia v III. pilieri o jedno euro navýši jeho mesačný dôchodok až o 6 %. Vyššie priemerné reálne zhodnotenie o 1 p. b. by mohlo zvýšiť mesačný dôchodok až o 25 %.
- V III. pilieri sú motiváciou pre sporenie najmä príspevky zamestnávateľov. Zavedenie daňového zvýhodnenia

na príspevky účastníka v roku 2014 nemalo výraznejší vplyv na výšku priemerného účastníckeho príspevku.

- Zhodnotenie fondov v II. a III. pilieri patrí k najnižším v OECD. Najviac prostriedkov sporiteľov je v konzervatívnejších dlhopisových garantovaných fondoch, ktoré dosahujú nižšie zhodnotenie.
- Investičné správanie správcov fondov je pomerne krátkodobé. Kým v II. pilieri existuje potenciál na dlhodobé investovanie, v III. pilieri je výrazne nižší, keďže väčšina majetku je alokovaných na zmluvy s dávkovým plánom, pri ktorých je potrebné rátať s okamžitou výplatou veľkej časti prostriedkov.
- Priemerná nákladovosť dôchodkového sporenia je 0,9 % hodnoty spravovaných aktív, približne na úrovni priemeru OECD. Zatiaľ čo nákladovosť fondov II. piliera je pod priemerom krajín OECD, v prípade fondov III. piliera je v porovnaní s priemerom OECD napriek dlhodobému poklesu stále viac než dvojnásobná.

Analýza výdavkov organizácií MPSVR SR a SP

- Výdavky na zamestnanosť v kapitole MPSVR SR vzrástli od roku 2012 v priemere o 9 % ročne. Zamestnanosť v kapitole rástla do roku 2012 v priemere o 3 % ročne, zatiaľ čo mzdy rástli v priemere o 7 % ročne.
- Výdavky na tovary a služby boli významnou časťou rozpočtu v troch organizáciách (CMPODM, IVPR, IAMPSVR). Medzi rokmi 2012 a 2016 rástli priemerným tempom 10 % ročne. Napriek tomu, že výdavky z fondov EÚ tvorili medzi rokmi 2012-2016 len 21 % všetkých výdavkov na tovary a služby, podieľali sa na viac ako štyroch pätinách ich nárastu.
- IT výdavky kapitoly MPSVR SR sa dlhodobo pohybujú v priemere od 10 do 20 mil. eur. V rokoch 2010-2016 bolo v priemere 75 % výdavkov financovaných zo štátneho rozpočtu. IT výdavky SP sa dlhodobo pohybujú v priemere od 10 do 20 mil. eur, priemer v rozpočte na roky 2017-19 je 10 mil. eur.
- MPSVR SR plánuje v roku 2017 dva významnejšie IT nákupy spolu za asi 12 mil. eur (podpora prevádzky IS riadenia sociálnych dávok (plus e-formuláre) a podpora prevádzky IS DMS).
- Najväčšími investíciami SP na rok 2017 sú zvýšenie dostupnosti a spoľahlivosti centrálného dátového úložiska, investície do kybernetickej bezpečnosti a konsolidácia prostredia serverových zariadení (každý s nákladmi asi 2 mil. eur).
- Informačné systémy úradu ministerstva ani SP nemajú stanovené a sledované výsledkové ukazovatele, podľa ktorých by mohla byť hodnotená ich výkonnosť a miera naplnenia stanovených cieľov. Interná metodika pre posudzovanie IT výdavkov by mohla pomôcť identifikovať optimálne nastavenie nakupovaných služieb.
- Medzi pobočkami Sociálnej poisťovne existujú významné rozdiely v pretváraní vstupov na výstupy. Revízia výdavkov pomocou analýzy DEA vyhodnotí efektívnosť pobočiek Sociálnej poisťovne. Analýza odhadne dosiahnuteľné úspory a možnosti zvýšenia výkonnosti menej efektívnych pobočiek.

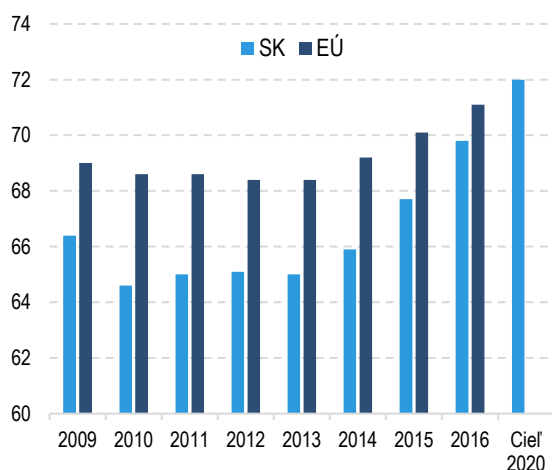
1 Ciele revízie výdavkov na politiky trhu práce a sociálne politiky

- Úlohou revízie výdavkov na politiky trhu práce a sociálne politiky je posúdenie výdavkov MPSVR SR a Sociálnej poisťovne s dôrazom na lepšiu efektívnosť bežných výdavkov a analýzu ekonomických prínosov a nákladov plánovaných investícií pri ponechaní úrovne výdavkov podľa Programu stability na roky 2017 až 2020.
- Hlavnými cieľmi vlády SR v oblasti zamestnanosti a sociálnej politiky sú zvyšovanie zamestnanosti a znižovanie podielu obyvateľstva ohrozeného chudobou. Mandát pre revíziu zároveň určuje merateľné ciele do roku 2020: sú nimi zníženie miery dlhodobej nezamestnanosti na 3 % a zvýšenie miery zamestnanosti na 72 %.
- Najväčšími výzvami trhu práce sú dlhodobá nezamestnanosť, nezamestnanosť nízкокvalifikovaných osôb a nízka miera zamestnanosti matiek s deťmi. V ukazovateľoch miery rizika chudoby dosahuje Slovensko lepšie výsledky ako je priemer EÚ28 aj V3, v miere závažnej materiálnej deprivácie je naopak mierne nad priemerom EÚ28.

Úlohou revízie výdavkov na politiky trhu práce a sociálne politiky je posúdenie výdavkov MPSVR SR a Sociálnej poisťovne s dôrazom na lepšiu efektívnosť bežných výdavkov a analýzu ekonomických prínosov a nákladov plánovaných investícií pri ponechaní úrovne výdavkov podľa Programu stability na roky 2017 až 2020. Revízia sa zameriava na identifikáciu možnosti na realokáciu výdavkov na programy s najvyššou účinnosťou. Výdavky na projekty realizované z fondov EÚ v programovom období 2014-2020 by mali byť rovnomerne vyčerpané do roku 2020.

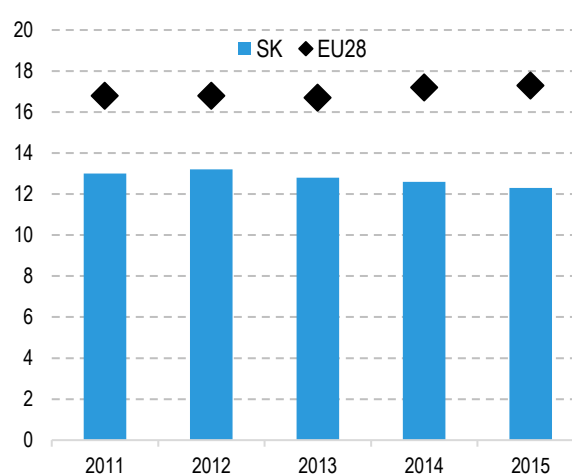
Hlavnými cieľmi vlády SR v oblasti zamestnanosti a sociálnej politiky sú zvyšovanie zamestnanosti a znižovanie podielu obyvateľstva ohrozeného chudobou. Slovensko sa v ukazovateli zamestnanosti od roku 2010 výrazne zlepšilo, stále však nedosahuje ciele stanovené v Národnom programe reforiem SR, resp. Stratégii Európa 2020, ani úroveň EÚ. V ukazovateľoch rizika chudoby dosahuje Slovensko lepšie výsledky ako je priemer EÚ28, pri materiálnej deprivácii je však mierne nad priemerom EÚ28. Výsledkové ukazovatele sú vo veľkej miere prepojené s adresnou pomocou pre poberateľov (matky, rodiny, invalidi, nezamestnaní, osoby v hmotnej núdzi a sociálne znevýhodnené komunity). Zámerom revízie je aj zvýšenie konzistentnosti systému sociálneho poistenia a dôchodkov a zvýšenie motivácií občanov pracovať a platiť poisťné. Prihliadať sa bude na dlhodobú udržateľnosť systému a vyváženú mieru medzigeneračnej solidarity. Zvýšenie účinnosti verejných výdavkov MPSVR a Sociálnej poisťovne prispeje k plneniu cieľov vlády v oblasti sociálnej politiky a zamestnanosti.

Graf 1: Miera zamestnanosti (% v skupine 20-64 rokov)

Zdroj: MF SR, MPSVR SR

Graf 2: Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch (%)

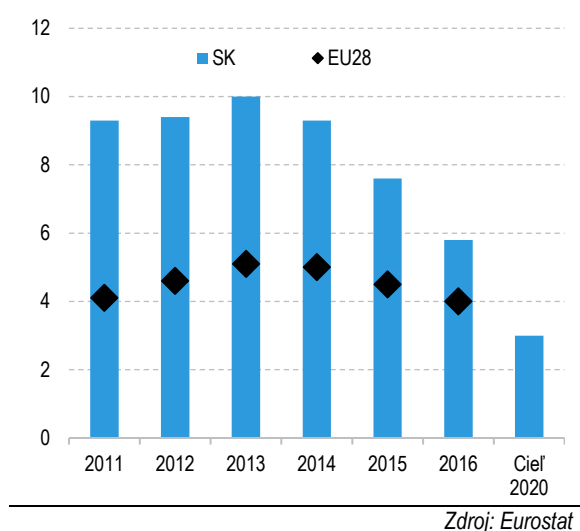

Poznámka: Dáta dostupné len do roku 2015

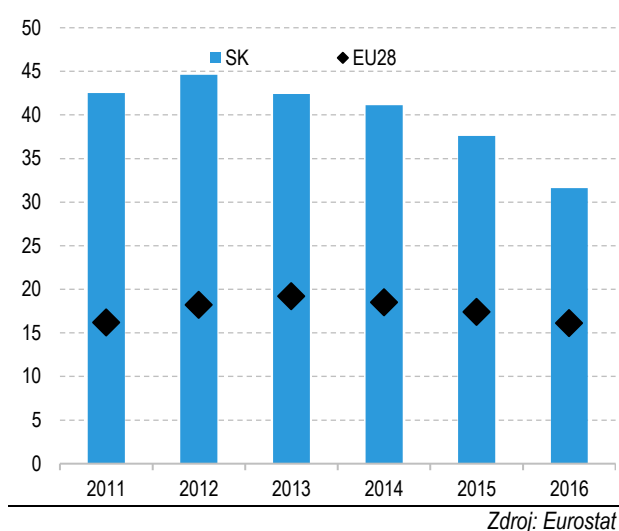
Zdroj: MF SR, MPSVR SR

Vláda SR si stanovila za svoje ciele do roku 2020 zníženie miery dlhodobej nezamestnanosti na 3 % a zvýšenie miery zamestnanosti na 72 %. Národný program reforiem Slovenskej republiky 2017 (NPR) ako najväčšie výzvy trhu práce identifikoval dlhodobú nezamestnanosť, nezamestnanosť nízkokvalifikovaných osôb a nízku mieru zamestnanosti matiek s deťmi. Slovensko dosahuje v oblasti trhu práce horšie výsledky ako je priemer EÚ28 aj V3.

Graf 3: Miera dlhodobej nezamestnanosti (%)

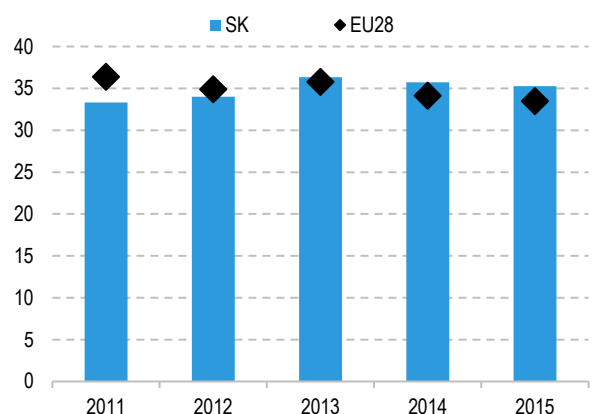

Graf 4: Miera nezamestnanosti nízkokvalifikovaných (%)

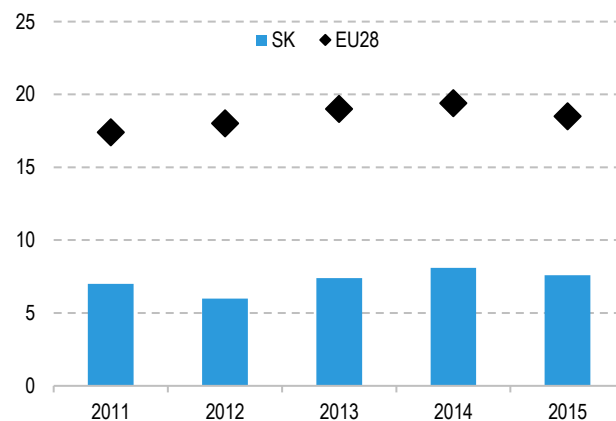
V sociálnej politike je cieľom vlády SR zníženie podielu obyvateľstva ohrozeného chudobou. Hlavné témy v sociálnej inklúzii, ktoré identifikuje NPR 2017 sú zvyšovanie motivácie osôb v hmotnej núdzi, sociálne služby, sociálna pomoc ŽZP, služby pre obe domáceho násillia a podpora marginalizovaných rómskych komunit. Slovensko dosahuje v ukazovateľoch miery rizika chudoby lepšie výsledky ako je priemer EÚ28 aj V3, či už je chudoba meraná relatívne k mediánovému príjmu, alebo absolútne k fixnému roku. Podiel ľudí vystavených závažnej materiálnej deprivácii však na Slovensku v roku 2015 dosiahol 9 %, pričom priemer EÚ bol 8 %. Od roku 2008 miera závažnej materiálnej deprivácie na Slovensku takmer kontinuálne klesá a približuje sa k priemeru EÚ28.

Graf 5: Vplyv sociálnych transferov (okrem dôchodkov) na zníženie chudoby (%)

Poznámka: Dáta sú dostupné len do roku 2015 Zdroj: Eurostat

Graf 6: Miera rizika chudoby zakotvenej v roku 2008, %¹

Poznámka: Dáta sú dostupné len do roku 2015 Zdroj: Eurostat

¹ Vyjadruje podiel populácie pod hranicou chudoby. Hranica chudoby bola v každej krajine zakotvená na úrovni zodpovedajúcej 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu v roku 2008, odvtedy sa upravuje len o infláciu.

2 Výdavky na politiky trhu práce a sociálne politiky

- Slovensko dáva na sociálne zabezpečenie približne 15 % HDP (33 % verejných výdavkov), teda o niečo viac ako priemer krajín V3 (14,5 % HDP), ale menej ako priemer krajín Európskej únie (19,2 % HDP).
- Viac ako dve tretiny obálky tvoria výdavky na dôchodky (70 %).
- V roku 2017 dosiahnu výdavky MPSVR SR 2,2 mld. eur, výdavky Sociálnej poisťovne dosiahnu 7,6 mld. eur.
- Najväčšiu časť výdavkov MPSVR SR tvoria výdavky na sociálnu inklúziu vo výške 1 795 mil. eur (80 % jeho výdavkov), v rámci nich je najväčšou položkou podpora rodiny vo výške 730 mil. eur.
- Ďalšie výdavky smerujú na služby zamestnanosti vo výške 282 mil. eur (13 %), výdavky na prevádzku vo výške 157 mil. eur (7 %).
- Najväčšiu časť výdavkov Sociálnej poisťovne (89 %) v roku 2017 tvoria výdavky na dôchodky (starobné aj invalidné) vo výške 6,8 mld. eur.

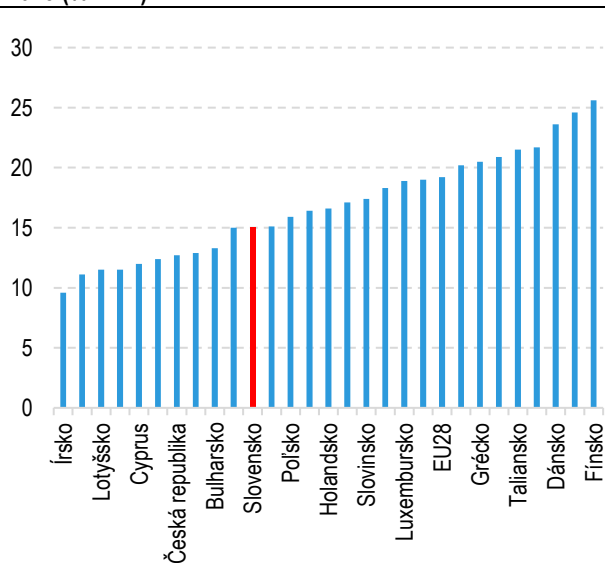
Slovensko dáva na sociálne zabezpečenie približne 15 % HDP, teda o niečo viac ako priemer krajín V3 (14,5 % HDP), ale menej ako priemer krajín Európskej únie (19,2 % HDP). Výdavky na sociálne zabezpečenie tvoria najväčšiu položku verejných výdavkov (33 %). Aj keď nominálne výdavky na sociálne zabezpečenie rástli, ich podiel na celkových výdavkoch verejnej správy v rokoch 2014 a 2015 klesal. Dôvodom bol ešte rýchlejší nárast celkových výdavkov verejnej správy.

Graf 7: Verejné výdavky na sociálne zabezpečenie

Zdroj: Eurostat, COFOG klasifikácia

Graf 8: Verejné výdavky na sociálne zabezpečenie v roku 2015 (% HDP)

Zdroj: Eurostat, COFOG klasifikácia

Revízia výdavkov na politiky trhu práce a sociálne politiky sa pri Ministerstve práce sociálnych vecí a rodiny zameriava na výdavky v objeme 2,7 % HDP a pri Sociálnej poisťovni na výdavky v objeme 9 % HDP rozpočtovaných v roku 2017 (spolu 11,7 % HDP), okrem parametrického nastavenia dôchodkov (bez výdavkov na dôchodky 3,7 % HDP).

Základný scenár (ZS) predpokladá rast celkových výdavkov v sociálnej oblasti (vrátane SP), plánovaným v súlade s aktuálne platnou legislatívou a scenárom nezmenených politík, nad rámec ktorého sú zohľadnené opatrenia a úroveň výdavkov obsiahnuté v Programe stability na roky 2018 až 2020.

Základný scenár bude pre rozpočet verejnej správy na roky 2018 až 2020 aktualizovaný o makroekonomickú prognózu a z nej vyplývajúce vplyvy v scenári nezmenených politík resp. v opatreniach zahrnutých v základnom scenári. Revízia prinesie návrhy opatrení, ktoré by mohli uvoľniť zdroje na financovanie

Tabuľka 1: Sociálna politika a politika zamestnanosti (bez prostriedkov EÚ a spolufinancovania), mil. eur

Vecné oblasti, zdroje ŠR a SP	Základný scenár			
	2016 S	2017	2018	2019
Nemocenské poistenie	474	535	576	612
Dôchodkové dávky	6485	6780	6983	7209
Úrazové poistenie	47	46	48	50
Dávka v nezamestnanosti	172	151	143	136
Garančné poistenie	13	17	17	17
Výdavky správneho fondu SP	133	121	125	131
Spolu SP	7324	7649	7892	8155
% HDP	9,0%	9,0%	8,8%	8,6%
AOTP	52	46	43	41
Pomoc v hmotnej núdzi (nCPI)	202	204	208	211
Podpora rodiny	721	729	742	756
Kompenzácia ŤZP	226	259	268	278
Starostlivosť o ohrozené deti	30	31	32	33
Poistné platené štátom (mzda)	231	238	240	246
Ostatné dávky a podpora	249	252	256	261
Ostatné výdavky MPSVR SR	256	238	247	257
Spolu MPSVR SR	1969	1998	2036	2084
% HDP	2,4%	2,4%	2,3%	2,2%
Spolu SP + MPSVR	9 293	9 647	9 928	10 239
% HDP	11,5%	11,4%	11,1%	10,8%
<i>Memorandové položky</i>				
Nemocenské poistenie z MRÚ	5	8	9	9
Dôchodkové dávky mimo SP	345	370	374	378
EÚ + spolufin. (MPSVR)	195	244	271	299
<i>Mandát revízie</i>				
Spolu revízia (MPSVR SR + SP okrem dôchodkov + EÚ a spolufin.)	3003	3111	3216	3329
% HDP	3,7%	3,7%	3,6%	3,5%

Pozn.: Podrobné informácie o základnom scenári v Boxe 1.

Zdroj: MF SR

Box 1. Metodika výpočtu základného scenára na roky 2017 až 2019

Základný scenár predstavuje analytický nástroj pre vyčíslenie výdavkovej obálky, voči ktorej budú kvantifikované opatrenia v záverečnej správe revízie výdavkov.

Výpočet základného scenára (ZS) vychádza z historického vývoja výdavkov. Bázou pre ZS na roky 2017 až 2019 je skutočnosť roku 2016. Nad rámec historického vývoja výdavkov boli zohľadnené dodatočné zdroje pre sektory alokované v rozpočte verejnej správy (RVS) 2017–2019.

Na roky 2017 až 2019 sa výdavky na nástroje AOTP indexovali zmenou prognózovaného rastu priemernej mzdy v súkromnom sektore a zmenou v počte disponibilných nezamestnaných. Sociálne dávky na pomoc v hmotnej núdzi sa vyvíjajú podľa tempa inflácie pre nízkopříjmové skupiny. Poistné platené štátom je v scenári prognózované na základe tempa rastu priemernej mzdy v súkromnom sektore spred 2 rokov. Dávky, ktoré sú naviazané na denný vymeriavací základ (nemocenské a úrazové poistenie) boli indexované rastom miezd v súkromnom sektore. Dávka v nezamestnanosti v ZS je indexovaná zmenou prognózovaného rastu priemernej mzdy v súkromnom sektore a zmenou v počte disponibilných nezamestnaných. Ostatné bežné výdavky MPSVR a Sociálnej poisťovne sú v základnom scenári indexované rastom miezd v súkromnom sektore pre osobné výdavky a infláciou pre tovary a služby. Kapitálové výdavky sú prognózované na základe priemeru za posledných 5 rokov alebo na úrovni minulého roka. Na položkách, kde je dopredu známy legislatívny vývoj a komunikované opatrenia, sa ZS rovná rozpočtovaným hodnotám z RVS 2017-2019 alebo fiškálnemu rámcu z Programu stability 2018-2020.

V rozpočte na rok 2017 aj v ZS sú zohľadnené nasledujúce opatrenia nad rámec základného roku 2016.

Tabuľka 2: Opatrenia v oblasti sociálnych politík, politík trhu práce zohľadnené v RVS aj ZS

Sociálne veci (mil. eur)	2017	2018	2019
Navýšenie príspevku na opatrovanie	30	32	35
Navýšenie materskej	7	13	14
Indexácia penzií 2 % v roku 2017	114	116	118
Reforma ESO v kapitole MPSVR SR	-22	-23	-24

Zdroj: MF SR

2.1 Výdavky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Tabuľka 3: Výdavky MPSVR podľa programovej štruktúry a zdroja financovania

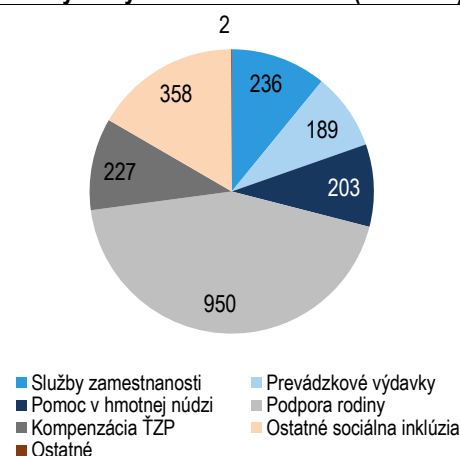
v mil. eur	2011 S	2012 S	2013 S	2014 S	2015 S	2016 S	2017 R	2018 N	2019 N
Ľudské zdroje	216	194	149	155	188	236	282	297	324
EÚ + spolufinancovanie	153	148	122	109	156	178	230	261	289
ŠR	63	46	27	46	32	58	52	36	35
Sociálna inklúzia	1 660	1 706	1 778	1 776	1 788	1 738	1 795	1 816	1 846
EÚ + spolufinancovanie	16	14	16	26	64	16	14	10	11
ŠR	1 644	1 692	1 762	1 750	1 724	1 722	1 781	1 806	1 835
Tvorba a implementácia politík	134	144	144	162	178	188	157	156	156
Ostatné	16	10	3	5	1	2	18	19	18
Spolu	2 026	2 054	2 074	2 098	2 155	2 164	2 252	2 288	2 344

Zdroj: MF SR, MPSVR SR

V roku 2016 dosiahli výdavky MPSVR SR 2,2 mld. eur, čo predstavuje asi 2,7 % HDP a 6,8 % výdavkov rozpočtu verejnej správy. Tri výdavkovo najväčšie programy sa zameriavajú na sociálnu inklúziu (hlavne podpora rodiny, pomoc v hmotnej núdzi a kompenzácia ŤZP), aktívne opatrenia trhu práce a prevádzkové výdavky. Napriek programovému rozpočtovaniu sa nevykonáva vyhodnocovanie efektívnosti jednotlivých programov.

Graf 9: Výdavky MPSVR v roku 2016 (v mil. eur)

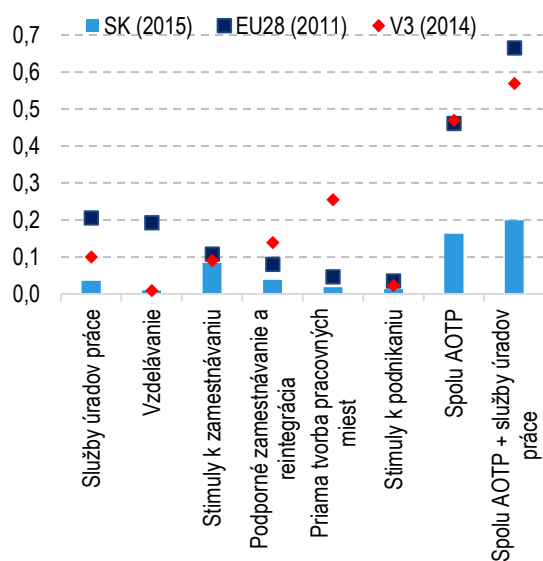

Zdroj: MF SR

Zatiaľ čo takmer všetky výdavky na sociálnu inklúziu aj administratívu tvoria zdroje štátneho rozpočtu (ŠR), v prípade výdavkov na aktívne opatrenia trhu práce (AOTP) je podiel fondov EÚ a spolufinancovania 75 %. V rokoch 2017-2019 by podľa rozpočtu verejnej správy mali výdavky z fondov EÚ na program Ľudské zdroje ďalej rásť, zatiaľ čo výdavky zo ŠR klesnú.

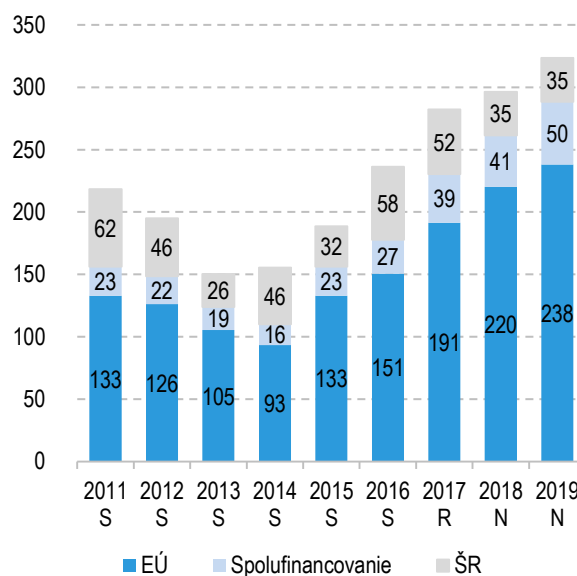
Služby zamestnanosti

Graf 10: Výdavky na služby zamestnanosti podľa členenia Eurostatu (% HDP)²

Zdroj: Eurostat

Graf 11: Štruktúra výdavkov služieb zamestnanosti podľa zdroja financovania (v mil. eur)

Zdroj: MF SR

Na služby zamestnanosti dalo Slovensko v roku 2015 podľa údajov Eurostatu 0,2 % HDP. V porovnaní s priemerom EÚ aj V3 sú na Slovensku nižšie výdavky na služby úradov práce (najmä poradenstvo) aj na aktívne opatrenia trhu práce. Najviac sú zastúpené stimuly k zamestnávaniu (0,08 % HDP), dlhodobo najmenej dáva Slovensko na vzdelávanie (0,01 % HDP). V EÚ je trend opačný, výdavky na vzdelávanie tvoria najväčšiu časť AOTP.

² Použité sú najnovšie dostupné dáta

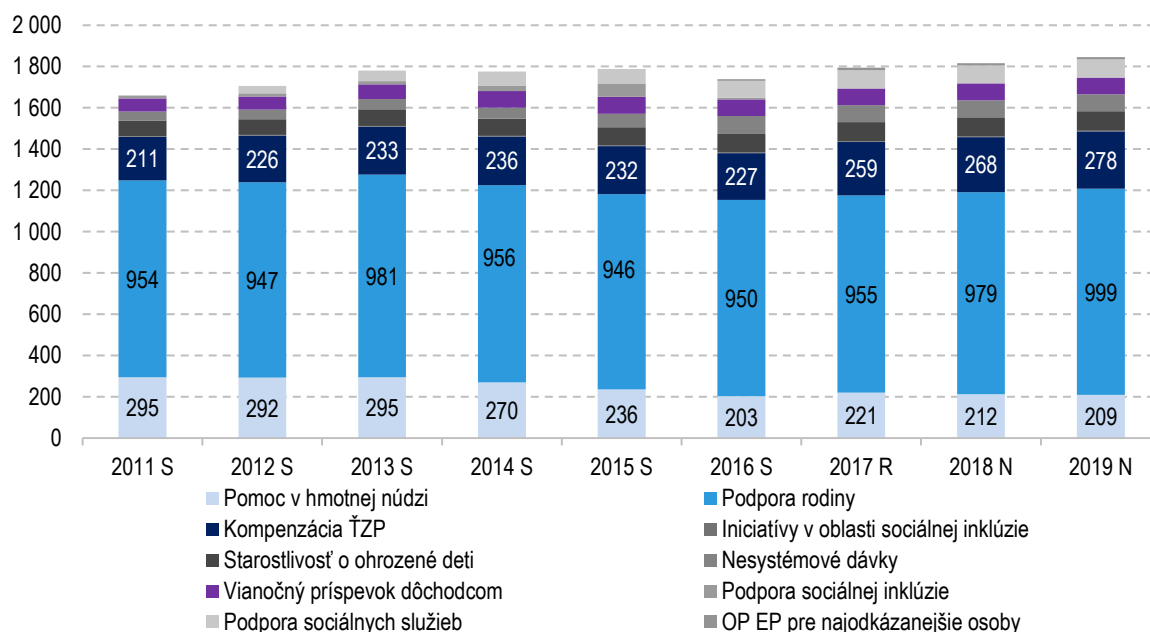
Tabuľka 4: Počet zaradených UoZ/osôb, resp. počet podporených PM/UoZ/osôb

Nástroj AOTP	2012	2013	2014	2015
Služby úradov práce	250 885	179 776	154 336	141 785
Vzdelávanie	2 169	1 629	8 288	18 432
Stimuly k zamestnávaniu	43 182	44 098	31 259	53 015
Podporné zamestnávanie a reintegrácia	27 874	32 914	32 454	33 430
Priama tvorba pracovných miest	23 346	21 056	33 702	36 257
Stimuly k podnikaniu	9 295	5 289	2 825	2 744
Spolu AOTP	105 866	104 986	108 528	143 878
Spolu AOTP + služby úradov práce	356 751	284 762	262 864	285 663

Zdroj: Eurostat

Sociálna inklúzia

Graf 12: Výdavky programu Sociálna inklúzia (v mil. eur)

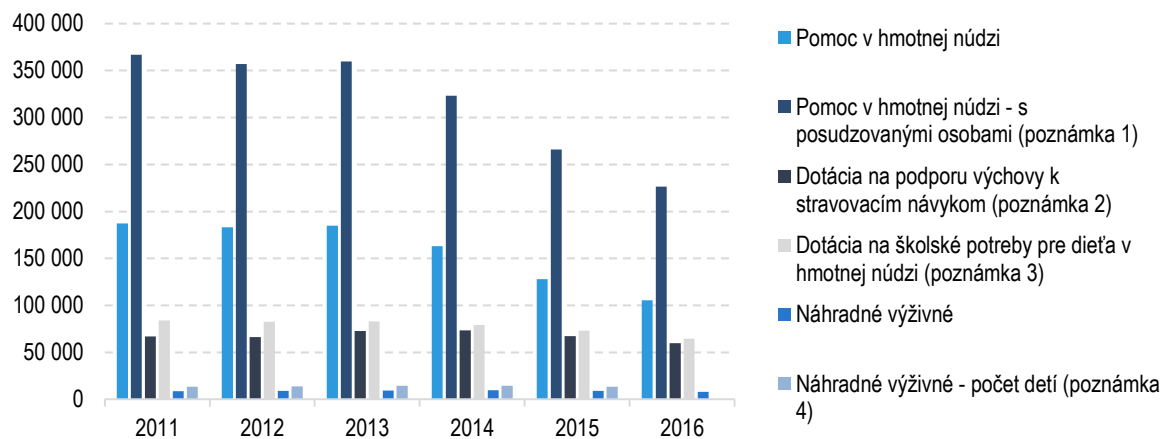
Zdroj: MF SR

Cieľom programu Sociálna inklúzia je udržateľné zníženie chudoby a odstránenie sociálneho vylúčenia. Z rozpočtového hľadiska je najväčším podprogramom (53 %) podpora rodiny, ktorý smeruje na podporu príjmu rodín, bez ohľadu na výšku príjmu. Pomoc v hmotnej núdzi tvorí v roku 2017 približne 12 % výdavkov sociálnej inklúzie, kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia asi 15 %.

Pomoc v hmotnej núdzi je určená domácnostiam s príjmom nižším ako suma životného minima. Ďalšou formou pomoci pre deti z nízko príjmových rodín navštevujúce materskú školu alebo základnú školu sú dotácia na stravu a dotácia na školské potreby³, pričom prijímateľom transferu je škola a nie priamo žiak. Náhradné výživné môže dostať nezaopatrené dieťa, ak si povinná osoba neplní vyživovaciu povinnosť alebo nezaopatrené dieťa, ktoré má sirotské nižšie ako je minimálne výživné podľa zákona o rodine. Táto dávka je príjmovovo testovaná. Legislatívne zmeny a priaznivý ekonomický vývoj od roku 2013 ovplyvnili celkové výdavky pomoci v hmotnej núdzi. Od roku 2013 došlo k poklesu ročných výdavkov o 92 mil. eur.

³ Názov týchto dotácií v zákone o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 544/2010 Z. z.: dotácia na podporu výchovy k plneniu školských povinností dieťaťa ohrozeného sociálnym vylúčením a dotácia na podporu výchovy k stravovacím návykom dieťaťa ohrozeného sociálnym vylúčením.

Graf 13: Podprogram Pomoc v hmotnej núdzi - počet poberateľov

Poznámka 1: Počet ľudí, ktorí benefitujú z dávky

Poznámka 2: Ide o priemerný mesačný počet poberateľov vrátane školských prázdnin

Poznámka 3: Dávka sa poberá len 2 mesiace v roku, preto priemer zohľadňuje len tieto 2 mesiace

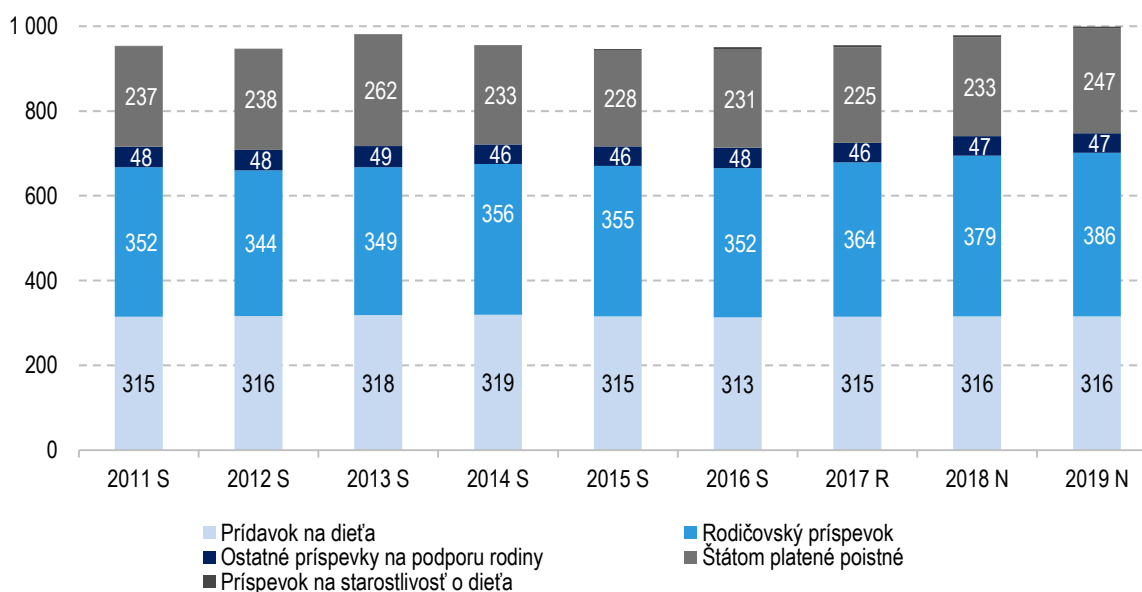
Poznámka 4: Počet detí na ktoré sa poberalo náhradné výživné

Zdroj: ÚPSVaR

Počet príjemcov pomoci v hmotnej núdzi od prekonania druhého dna ekonomickej krízy v Európe v roku 2013 postupne klesá. K poklesu prispela najmä rastúca zamestnanosť, ktorá na Slovensku dosahuje historické maximá, a skutočnosť, že veľa dôchodcov vypadlo zo systému pomoci v hmotnej núdzi z dôvodu zavedenia minimálneho dôchodku. Podobne, povinnosť plnoletého člena domácnosti zúčastniť sa na činnostiach pre plnú výšku dávky v hmotnej núdzi mohla prispieť k poklesu počtu jej príjemcov. Dotácie na stravu a školské pomôcky pre deti materských a základných škôl závisia okrem fázy ekonomickeho cyklu aj od demografie.

Rozpočtovo najväčšie položky podpory rodiny sú prídavok na dieťa (33 % výdavkov) a rodičovský príspevok (37 % výdavkov). Ostatné príspevky štátnej sociálnej podpory obsahujú príplatok k prídavku na dieťa, príspevok na starostlivosť o dieťa, príspevok pri narodení dieťaťa, príspevok na viac súčasne narodených detí a príspevok na pohreb.

Graf 14: Výdavky podprogramu Podpora rodiny (v mil. eur)

Zdroj: MF SR

Štátom platené poistné tvorí tretiu najväčšiu zložku rozpočtu na podporu rodiny (24 %), zahŕňa aj podporu dlhodobej starostlivosti. Štát platí sociálne poistenie (starobné, invalidné, a príspevok do rezervného fondu solidarity) za zamestnancov a SZČO, ktorí poberajú materské, za fyzické osoby starajúce sa o dieťa do 6 rokov a za osoby poberajúce peňažný príspevok na opatrovanie a osoby, ktoré poskytujú osobnú asistenciu.

Tabuľka 5: Podprogram Podpora rodiny - počet poberateľov

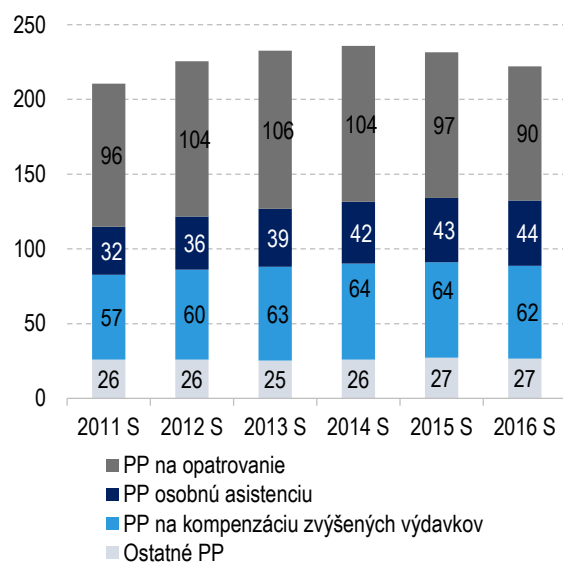
priemerný mesačný počet poberateľov	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Prídavok na dieťa	697 651	688 344	677 012	666 926	659 401	653 218
Prídavok na dieťa - počet detí	1 176 427	1 155 687	1 134 234	1 113 776	1 100 384	1 089 750
Príplatok k prídavku na dieťa	3 958	3 811	3 075	2 797	2 610	2 292
Rodičovský príspevok	141 846	142 274	142 904	143 181	142 391	141 065
Príspevok na starostlivosť o dieťa	1 914	1 752	1 808	1 946	1 888	2 914
Príspevok pri narodení dieťaťa ¹	56 898	56 994	57 709	50 483	51 924	54 811
Príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa ¹	51 616	51 400	52 806	10 160	0	0
Príspevok rodičom (dvojčatá alebo viac detí narodených súčasne) ¹	131	140	141	139	139	133

¹ celkový počet poberateľov za rok, nie priemerný mesačný počet poberateľov

Zdroj: ÚPSVaR

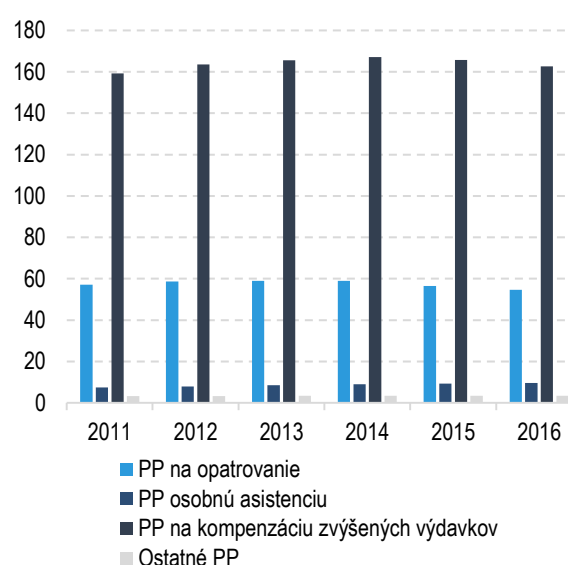
Viac ako 40 % výdavkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného poistenia tvorí peňažný príspevok (PP) na opatrovanie. Ťažko zdravotne postihnuté osoby majú nárok na sociálnu pomoc vo forme jednorazových a opakovaných príspevkov na kompenzáciu ich zdravotných obmedzení⁴. V pomere k počtu poberateľov bola v roku 2016 jeho priemerná mesačná výška 137 eur. Najnákladnejším nástrojom v pomere k počtu poberateľov bola v roku 2016 osobná asistencia (382 eur na mesiac).

Graf 15: Výdavky na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ŤZP (v mil. eur)

Zdroj: ÚPSVaR

Graf 16: Počty poberateľov kompenzácie sociálnych dôsledkov ŤZP (tisíce)

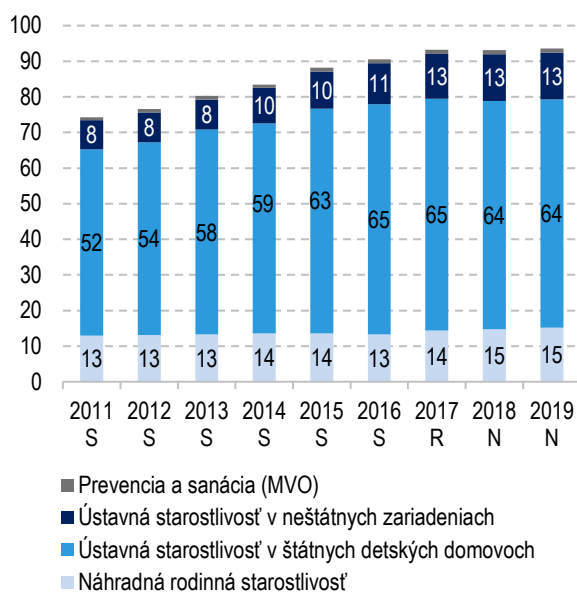

Zdroj: ÚPSVaR

Z celkových výdavkov podprogramu Starostlivosť o ohrozené deti vo výške 93 mil. eur smeruje najväčšia časť výdavkov do starostlivosti v detských domovoch, dominujú štátne zariadenia. V detských domovoch je pritom menej detí (približne 4 500) v porovnaní s náhradnou rodinnou starostlivosťou (približne 8 000 detí). Na ústavnú starostlivosť dáva štát ročne 76 mil. eur. Samotný podprogram Starostlivosť o ohrozené deti nezahŕňa výdavky na výkon sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately zamestnancami ÚPSVaR, ktorá tiež predstavuje súčasť starostlivosti o ohrozené deti.

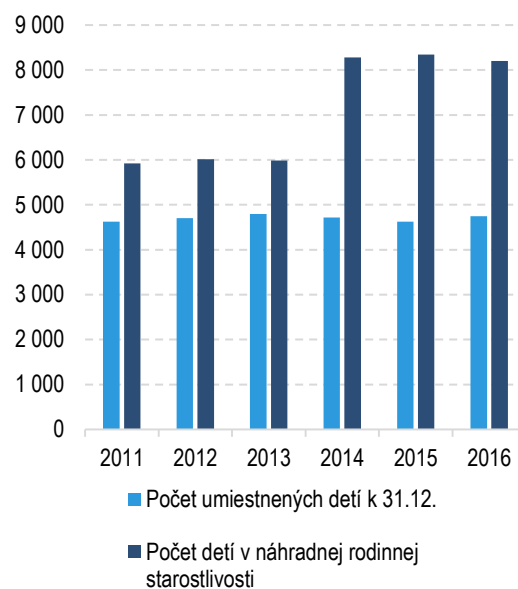
⁴ Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia.

Graf 17: Výdavky na podprogram Starostlivosť o ohrozené deti (v mil. eur)

Zdroj: MF SR

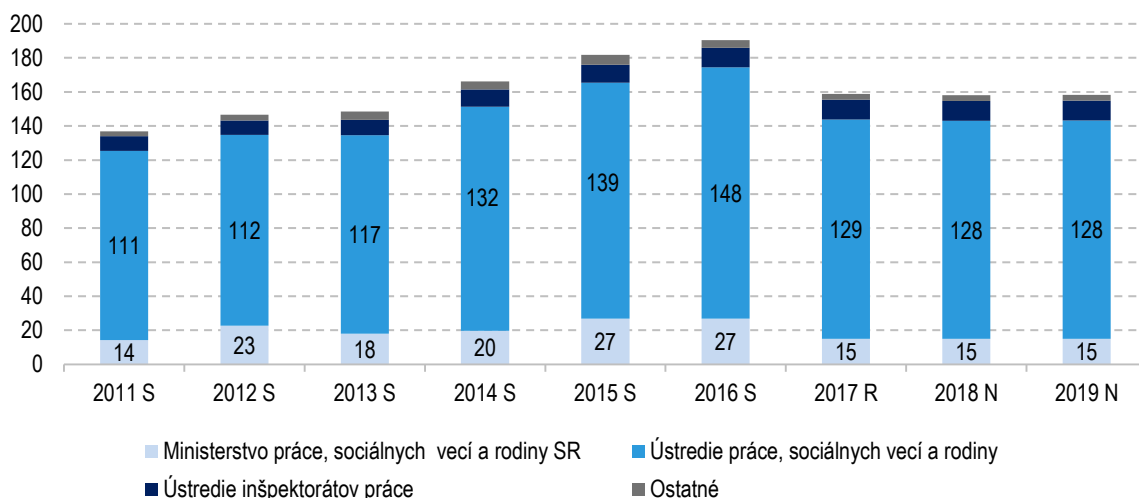
Graf 18: Podprogram Starostlivosť o ohrozené deti

Zdroj: ÚPSVaR

Prevádzkové výdavky

Graf 19: Výdavky na prevádzku MPSVR (v mil. eur)

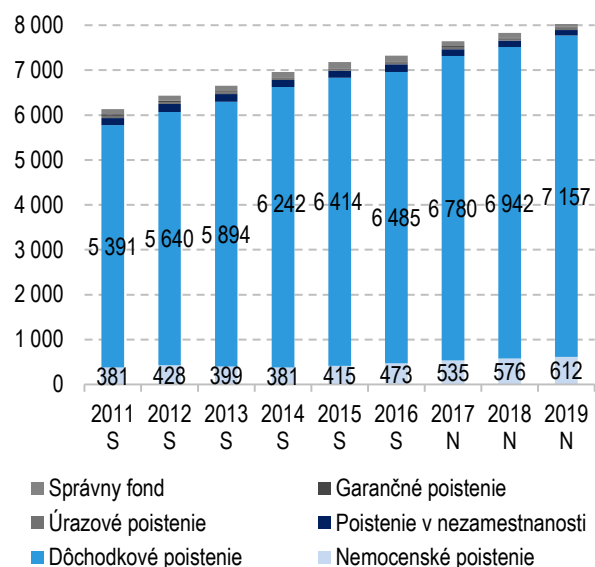
Zdroj: MF SR

Najväčšou organizáciou MPSVR SR je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), čo sa týka výdavkov aj počtu zamestnancov. Dôvodom je, že pod ÚPSVaR patria všetky úrady práce, ktoré vykonávajú väčšinu agendy MPSVR SR.

2.2 Výdavky Sociálnej poisťovne

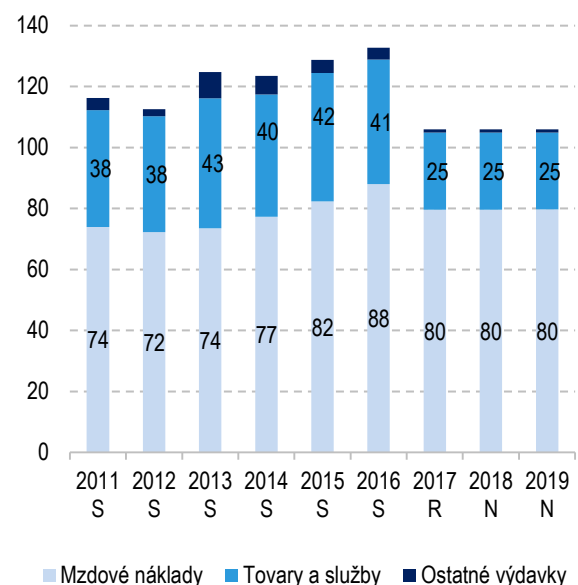
Sociálna poisťovňa zabezpečuje výplatu dávok sociálneho poistenia. Sociálne poistenie sa na Slovensku skladá z nemocenského poistenia, dôchodkového poistenia (starobného a invalidného), úrazového poistenia, garančného poistenia, a poistenia v nezamestnanosti.

Graf 20: Výdavky systému sociálneho poistenia (v mil. eur)

Zdroj: Prílohy rozpočtu verejnej správy

Graf 21: Výdavky podľa ekonomickej klasifikácie (bez transferov) (v mil. eur)

Zdroj: Prílohy rozpočtu verejnej správy

Výdavkovo najväčšou položkou sú výdavky dôchodkového poistenia. Výdavky na starobné dôchodky závisia hlavne od demografie. Výdavky poistenia v nezamestnanosti závisia od fázy ekonomického cyklu. Pri nižšej ekonomickej aktivite a vyššej nezamestnanosti výdavky tohoto fondu stúpajú.

Tabuľka 6: Počty vyplatených dávok vybraných dávok sociálneho poistenia

	2011	2012	2013	2014	2015
Nemocenské	1 264 517	1 300 650	1 244 753	1 180 550	1 266 403
Ošetrovné	139 648	128 442	121 001	112 464	128 426
Materské	278 554	290 654	286 301	277 588	292 737
Starobné dôchodky (sólo + v súbehu)	957 633	980 863	988 277	1 018 814	1 032 197
Invalidné dôchodky (sólo + v súbehu)	223 182	227 801	231 547	233 009	234 451
Dávka v nezamestnanosti	566 205	564 027	543 159	473 381	465 205
Úrazová renta	79 448	79 067	80 379	83 590	84 729

Zdroj: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky

3 Služby zamestnanosti

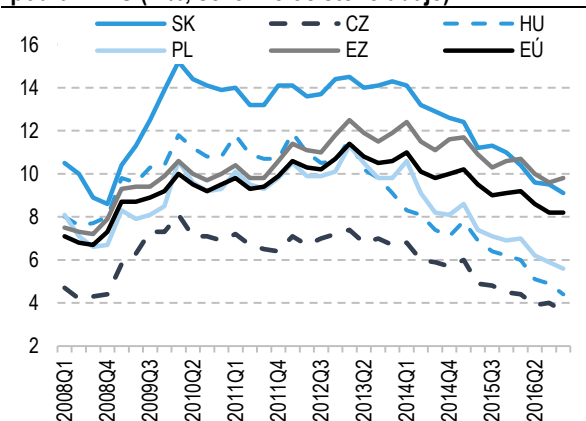
- Pretrvávajúca vysoká miera dlhodobej nezamestnanosti patrí medzi najväčšie výzvy slovenskej ekonomiky. Samostatnú pozornosť si vyžaduje zamestnanosť nízkokvalifikovaných osôb, žien, mobilita na pracovnom trhu, nesúlad medzi trhom práce a zručnosťami. Zároveň aj marginalizované rómske komunity, ktorým sa prierezovej téme bude venovať samostatná revízia výdavkov.
- Výdavky na AOTP patria medzi najnižšie v OECD, efektívnosť a účinnosť väčšiny opatrení je nízka. Dominujú dopytové programy na úkor ponukových (vzdelávacích a tréningových) programov a poradenských služieb, ktoré sa z medzinárodných skúseností ukazujú ako najúčinnnejšie.
- Lepšie ciele AOTP by mohlo zvýšiť počet nezamestnaných uchádzačov úspešne umiestnených na trh práce takmer o polovicu.
- Rozšírenie používaných informácií o uchádzačoch získaných pri ich zaradení do evidencie spolu s históriou predchádzajúcich evidencií a pracovných úväzkov umožňujú zlepšiť výber vhodných AOTP pre každého uchádzača.

3.1 Priority trhu práce

V roku 2016 sa vytvorilo 54 tisíc nových pracovných miest⁵, ide o druhý najúspešnejší rok v histórii SR. Trh práce zostáva aj napriek súčasnému pozitívnemu vývoju dlhodobo hlavnou výzvou slovenskej ekonomiky. Sezónne očistená miera celkovej nezamestnanosti klesla vo štvrtom kvartáli 2016 na úroveň 9 %, čo predstavuje najlepšiu hodnotu od štvrtého kvartálu 2008. Stále však zostáva výrazne nad priemerom krajín V3.

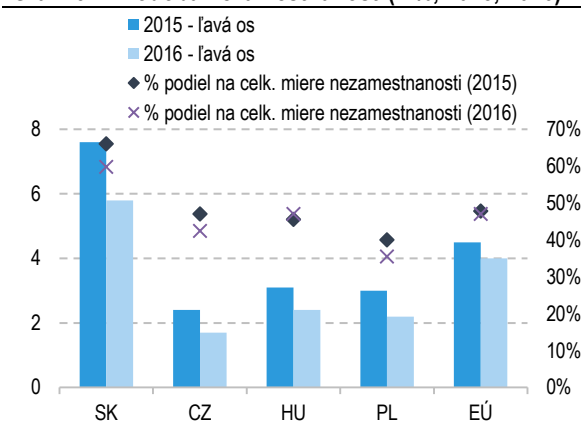
Nárast počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov, keď na trh práce nastupovali silné ročníky 70. a 80. rokov, v minulosti prispel k nárastu nezamestnanosti. Kým do roku 2005 pribúdalo na trh práce približne dvakrát toľko osôb, ako ho opúšťalo, od roku 2013⁶ opúšťa produktívny vek viac obyvateľov, ako do neho prichádza. V dôsledku tohto vývoja bude medzi rokmi 2017 až 2025 potrebné pre obsadenie už existujúcich pracovných miest doplniť v priemere približne 15 000 pracovníkov ročne, čo predstavuje viac ako 0,5 % ponuky práce (Lubyová & Štefánik, 2016). Tento trend čiastočne prispeje k zníženiu nezamestnanosti, vo veľkej miere však môže znamenať nedostatok pracovnej sily pre potreby hospodárstva. Zapojenie skupín obyvateľstva s nižšou aktivitou do trhu práce môže zmierniť populačný trend klesajúcej ponuky práce.

Graf 22: Kvartálny vývoj miery nezamestnanosti podľa VZPS (v %, sezónne očistené údaje)

Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR

Graf 23: Dlhodobá nezamestnanosť (v %, 2015, 2016)

Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR

⁵ Podľa konceptu národných účtov (ESA).

⁶ Pri podiele 20/60 ročných.

Podiel dlhodobo nezamestnaných na celkovom počte nezamestnaných poklesol medziročne v treťom kvartáli 2016 zo 67 % na 59 %, stále ale predstavuje jednu z najvyšších hodnôt v rámci krajín EÚ. Dlhodobá nezamestnanosť tiež úzko súvisí s kvalifikáciou nezamestnaných. Viac ako polovica UoZ s nízkou kvalifikáciou si nenájde prácu skôr ako do jedného roka, viac ako tretina ani do dvoch rokov. Nízka kvalifikácia predstavuje výrazné bariéry na trhu práce pre rómsku populáciu, keď až 77 % nezamestnaných Rómov predstavuje nekvalifikovanú pracovnú silu (UNDP-WB-EC, 2011).

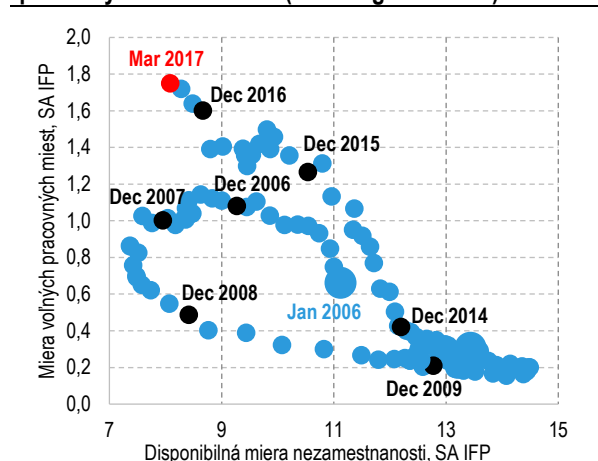
Tabuľka 7: Výdavky na UoZ podľa dĺžky nezamestnanosti (2013)

Dĺžka nezamestnanosti	Počet UoZ	Poberatelia DN z UoZ (% podiel)	Poberatelia PHN z UoZ (% podiel)	Výdavky na UoZ (pasívne politiky)		Výdavky na pasívne pol. na 1 UoZ v eur (ročne / kumulatívne)	Výdavky na aktívne pol. na 1 UoZ v eur (ročne)
				ročne (mil. eur)	Kumulatívne, za celé obdobie nezamestnanosti (mil. eur)		
do 6 mes.	133 998	28 %	12 %	217,5	72,5	1 623 / 541	
6 mes. až 1 rok	66 612	-	23 %	47,4	35,6	712 / 534	
1 až 2 roky	77 602	-	32 %	68,4	102,6	881 / 1 322	
2 až 3 roky	43 027	-	37 %	43,5	108,8	1 011 / 2 529	
nad 3 roky	79 931	-	49 %	110,1	587,2	1 377 / 7 346	
všetci	401 170	9 %	28 %	487,0	906,7	1 214 / 2 260	318

Zdroj: IFP, 2016

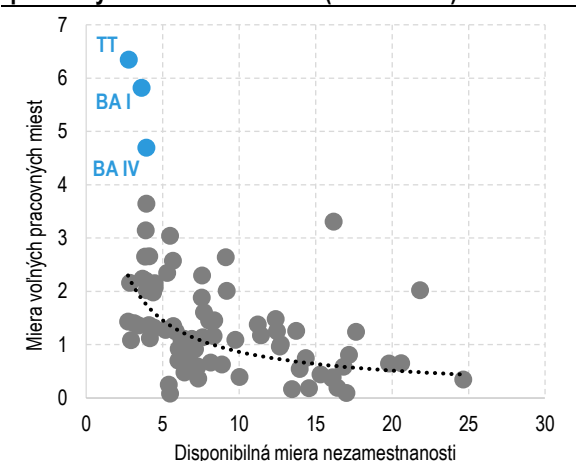
Priemerné priame náklady na jedného UoZ sú približne 1 200 eur ročne, pred započítaním nákladov na aktívne opatrenia trhu práce. Najvyššie náklady sú spojené s uchádzačmi, ktorí sú v evidencii do 6 mesiacov, aj vzhľadom na to, že veľká časť z nich má nárok na dávku v nezamestnanosti. Pri evidencii dlhšej ako pol roka priame výdavky výrazne klesnú a následne znovu postupne narastajú, keďže sa zvyšuje pravdepodobnosť, že uchádzač prepadne do hmotnej núdze a začne sa mu poskytovať pomoc v hmotnej núdzi. Dlhodobá nezamestnanosť má aj ďalšie negatívne účinky na jednotlivcov (psychologické, zdravotné, kompetenčné) aj spoločnosť (kriminalita, sociálna pasca). Rozšírenie dlhobnejšej nezamestnanosti zároveň predstavuje zníženie zamestnateľnosti skupiny obyvateľstva v situácii čoraz urgentnejšieho nedostatku pracovnej sily.

Graf 24: Vzťah miery nezamestnanosti a voľných pracovných miest v čase (Beveridgová krivka)

Zdroj: IFP podľa údajov ÚPSVaR

Graf 25: Vzťah miery nezamestnanosti a voľných pracovných miest v okresoch (marec 2017)

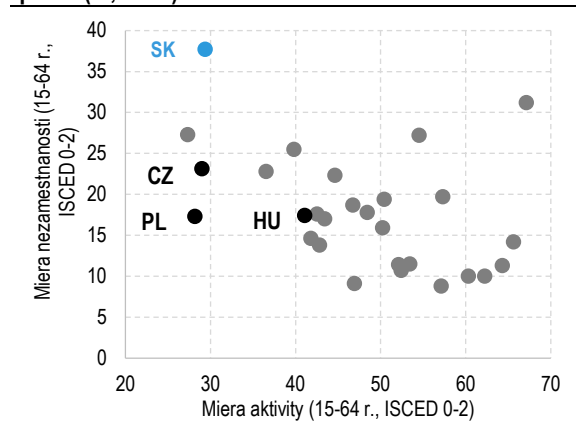
Zdroj: IFP podľa údajov ÚPSVaR

Novou výzvou na trhu práce vo viacerých okresoch a odvetviach môže byť v blízkej budúcnosti nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Pri miere nezamestnanosti blížiacej sa historickým minimám možno v niektorých regiónoch a odvetviach očakávať problémy firmami pri získavaní kvalifikovanej pracovnej sily a tlak na rýchlejšiu rast miezd. Počty voľných pracovných miest na úradoch práce dosahujú historické maximá pri klesajúcej nezamestnanosti. Najvyššiu mieru voľných pracovných miest evidujú úrady práce práve v okresoch s najnižšou

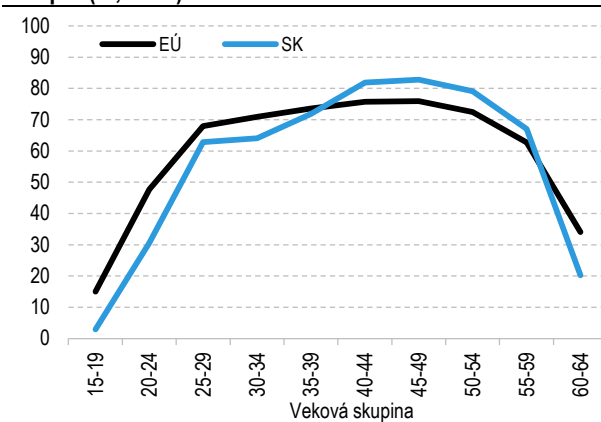
mierou nezamestnanosti. Podľa konjunkturálneho prieskumu v priemysle bol nedostatok zamestnancov ako obmedzujúci faktor výroby označený historicky najväčším počtom zamestnávateľov (ŠÚ SR, 2017).

Graf 26: Nizkokvalifikovaná pracovná sila na trhu práce (% , 2015)

Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR

Graf 27: Miera zamestnanosti žien podľa vekových skupín (% , 2016)

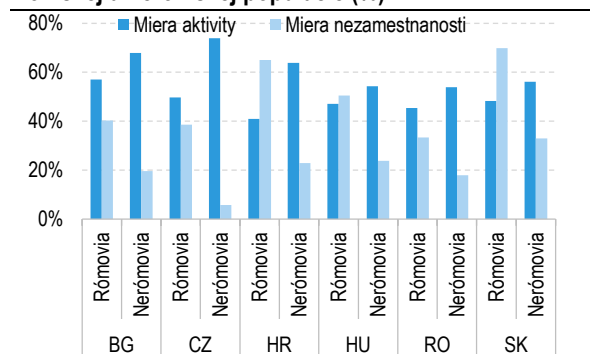

Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR

Nizka miera zamestnanosti matiek s deťmi sa zaraďuje do skupiny výziev slovenského trhu práce. Najväčšie rozdiely v zamestnávaní žien oproti priemeru EÚ sa týkajú mladých vekových skupín z dôvodu štúdia alebo starostlivosti o deti. Vo zvyšku ženskej populácie dosahuje miera zamestnanosti žien na Slovensku rovnakú alebo dokonca vyššiu mieru zamestnanosti ako v EÚ (s výnimkou vekovej skupiny 60-64 rokov z dôvodu nižšieho dôchodkového veku a početnejších odchodov do dôchodku).

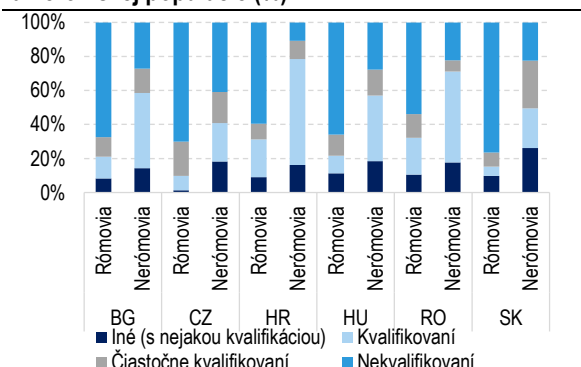
Rómovia majú nízke zastúpenie na trhu práce. Podľa ojedinelého prieskumu (UNDP, 2011) dosiahla miera aktivity Rómov na populácii vo veku 15-64 rokov 48 %, pričom nerómska populácia v rovnakej lokalite dosahovala mieru aktivity 56 %. Prevažnú časť aktívnej rómskej populácie, až 70 %, však tvoria nezamestnaní. Nízka účasť na trhu práce spôsobuje, že až 87 % rómskej populácie žije podľa prieskumu v relatívnej chudobe⁷. S nezamestnanosťou súvisí aj nízka kvalifikácia, keď 77 % z nezamestnaných Rómov nemá žiadnu kvalifikáciu, čo je najväčší podiel z krajín, v ktorých sa realizoval prieskum o Rómoch. Rómski nezamestnaní čelia dodatočným prekážkam zamestnávania v porovnaní s väčšinou populáciou na pracovnom trhu. Rómovia čelia diskriminácii aj zo strany zamestnávateľov (IFP, 2014). Súčasná antidiskriminačná legislatíva neumožňuje získavať detailné údaje o rómskej populácii, v dôsledku čoho je zložitá merať a nastavovať politiky.

Graf 28: Miera aktivity a miera nezamestnanosti rómskej a nerómskej populácie (%)

Zdroj: UNDP-WB-European Commission regional Roma survey 2011

Graf 29: Kvalifikácia nezamestnanej rómskej a nerómskej populácie (%)

Zdroj: UNDP-WB-European Commission regional Roma survey 2011

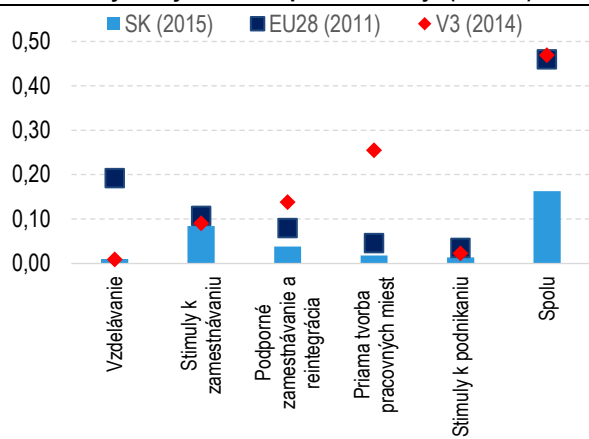
Marginalizovaným rómskym skupinám ako prierezovej téme sa bude venovať samostatná revízia výdavkov.

⁷ Relatívna chudoba predstavuje disponibilný príjem menší ako 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu.

3.2 Aktívne opatrenia na trhu práce

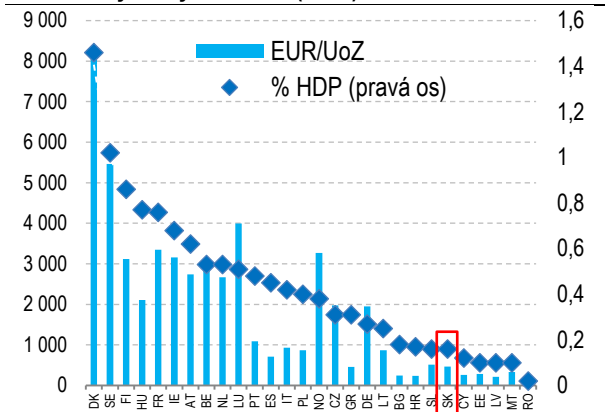
Výdavky na aktívne opatrenia trhu práce (AOTP) sú na Slovensku relatívne nižšie ako vo väčšine krajín EÚ, efektívnosť a účinnosť niektorých nástrojov je v porovnaní so skúsenosťami iných krajín EÚ nižšia. Tréningy pre nezamestnaných u nás sú v zvyšovaní miery zamestnanosti neefektívne (Úrad Vlády, 2015). Metaanalýza viac ako 200 štúdií z EÚ a USA (Card et al., 2015) naproti tomu ukazuje efektívnosť tréningov. Navýšenie výdavkov na oblasti AOTP na úroveň priemeru EÚ alebo V3 by predstavovalo dodatočných 217 až 234 mil. eur; pri súčasnej úrovni 155,5 mil. eur (EK, 2015a). Významný podiel na financovaní AOTP majú fondy EÚ. Výrazne lepšie výsledky existujúcej výdavkovej obálky na trh práce je možné dosiahnuť efektívnejším a účinnejším nastavením programov.

Graf 30: Výdavky na AOTP podľa nástroja (% HDP)

Zdroj: ÚHP, Eurostat

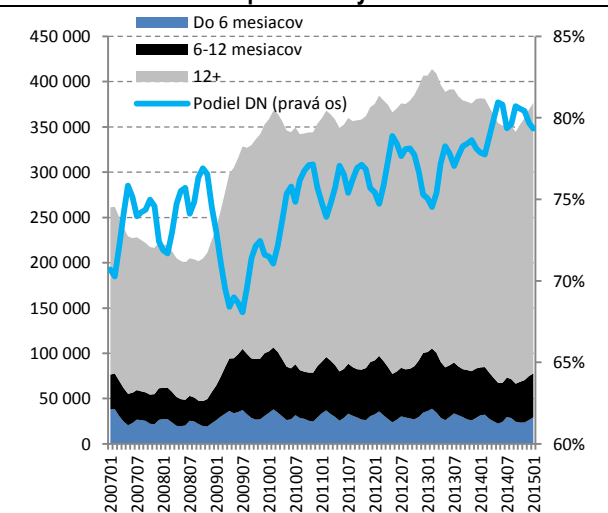
Graf 31: Výdavky na AOTP (2015)

Zdroj: Eurostat

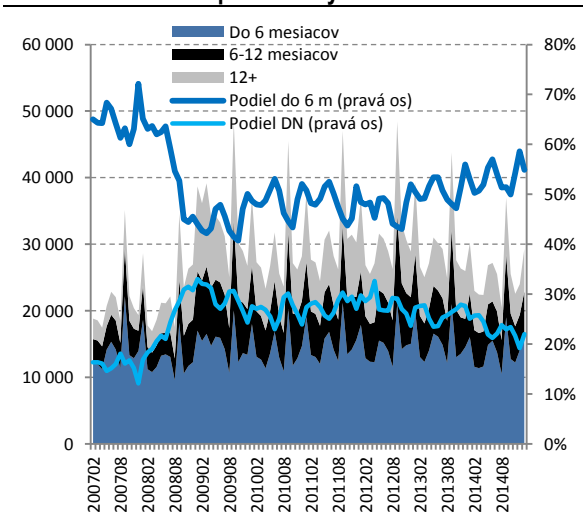
Podiel dlhodobo nezamestnaných v evidencii uchádzačov o zamestnanie (UoZ) počas pokrízového obdobia narástol o viac ako 10 p.b. Tento nárast bol ťahaný predovšetkým akumuláciou dlhodobo nezamestnaných uchádzačov. Noví UoZ zaradení do evidencie ÚPSVaR v nej zotrvávajú prevažne do 6 mesiacov (asi 50 % nových), respektive do 12 mesiacov (asi 75 % nových).

Graf 32: Štruktúra UoZ podľa dĺžky evidencie – Stav

Zdroj: ÚHP, ÚPSVaR

Graf 33: Prítok UoZ podľa dĺžky evidencie

Zdroj: ÚHP, ÚPSVaR

Štruktúra výdavkov na nástroje AOTP

V alokácii zdrojov smerujúcich na financovanie nástrojov AOTP dominujú nástroje podporujúce dopytovú stranu trhu práce, tzv. podnety k zamestnaniu (§50J, §50, §54 NP XX) a v rámci nich podnety k zamestnávaniu mladých do 29 rokov (§54 NP XXI). Podiel výdavkov na tento typ AOTP z celkových výdavkov na AOTP zostáva vysoký aj napriek tomu, že v porovnaní s priemerom EÚ je viac ako dvojnásobný. Empirické štúdie pritom poukazujú na to, že tento typ nástrojov prináša výraznejší, ale iba krátkodobý, efekt na zamestnanosť UoZ (Štefánik et al., 2014; Card et al., 2015). V dôsledku vysokej nákladnosti tejto podpory je návratnosť tohto typu opatrení nízka⁸.

Potreba AOTP, ktoré podporujú dopyt po práci, sa znižuje. V dôsledku nedávneho demografického vývoja ako aj ďalšieho rastu ekonomiky bude trh práce čoraz menej pociťovať nedostatok pracovných miest. Prognóza MF SR predpokladá, že do roku 2020 pribudne 116 tisíc pracovných miest.⁹ Očakávaný budúci vývoj má implikácie aj pre štruktúru nástrojov aktívnej politiky trhu práce poskytovaných ÚPSVaR.

Slovensko v porovnaní s krajinami EÚ (s vyše 40 % podielom) výrazne menej financuje ponukové (vzdelávacie a tréningové) programy, ktoré v roku 2015 tvorili približne len 7,7 % všetkých výdavkov na nástroje AOTP¹⁰. Podiel podporených vo vzdelávacích programoch dosiahol len 12,8 % všetkých podporených¹¹.

Tabuľka 8: Porovnanie nákladov a účinnosti nástrojov AOTP využívaných v roku 2015 (bez opatrení pre ŽZP)

Nástroj AOTP	Podiel na celkových výdavkoch na AOTP v roku 2015 (%)	Priemerné náklady na podporeného UoZ (eur)	Priemerné dohodnuté náklady na čistého zamestnaného ¹² (eur)	Účinnosť opatrenia v p.b. miery zamestnanosti (p.b.)	Návratnosť podpory pri zárobku účastníka pri minimálnej mzde ¹³ (v rokoch)	Priemerná doba nezamestnanosti (v dňoch)	Podiel DN medzi účastníkmi (%)
§50J*	12,63	2 512	29 330	8,6	19	287	37,65
§54 NPXXI*	36,52 ¹⁴	4 171	12 485	33,5	8	183	9,6
§54 NP XX*		2 214	9 158	14,2	6	183	11,5 ¹⁵
§49*	10,14	3 506	8 247	42,5	5	280	22,26
§52a*	10,82	1 010	6 982	14,5	4	265	85,53
§51*	4,65	584	5 369	10,9	3	148	70,52
§53a	0,07	1 321	18 093	7,3	11	204	14,29
§53	1,18	194	2 520	7,7 ¹⁶	2	230	21,05
§52*	3,57	148	NA	NA	NA	847	99,95
§50	8,30	2 329	NA	NA	NA	296	37,43
§46+NP RE-PAS	7,73	406	8 284	4,9 ¹⁷	5	366	87,45
§51A	4,38	1 265	NA	NA	NA	241	14,78

Zdroj: ÚHP, ÚPSVaR, IFP (2016), Úrad vlády (2015), Štefánik a Karasová (2016)

Poznámka: * Priemerné náklady (stĺpce 3 a 4) za obdobie 1.1.2013-30.6.2014, podľa IFP (2016)

Z medzinárodných skúseností sa ako najúčinnnejšie v znižovaní nezamestnanosti ukazujú najmä vzdelávacie a tréningové programy, či poradenské služby pri hľadaní práce (OECD, 2005; Lehmann & Kluge,

⁸ Špeciálne pri nástroji Príspevok na podporu rozvoja miestnej a regionálnej zamestnanosti (§50J) je návratnosť až po 19. odpracovaných rokoch umiestneného UoZ.

⁹ Podľa makroekonomickej prognózy MF SR z februára 2017 sa zamestnanosť (v metodike VZPS) zvýši z 2,491 milióna osôb v roku 2016 na 2,608 milióna osôb v roku 2020.

¹⁰ Bez služieb zamestnanosti, vypočítané z LMP Database-Eurostat LMP 2-7 a bez opatrení určených pre osoby so zdravotným postihnutím.

¹¹ Vzdelávanie poskytované podľa §46 spolu s pilotnými rekvizitnými kurzami RE-PAS.

¹² Priemerné dohodnuté náklady na čistého zamestnaného predstavujú priemerné dohodnuté náklady na obdobie podpory vydelené čistou účinnosťou nástroja, t. j. rozdielom v šanci účastníka byť zamestnaný oproti kontrolnej skupine UoZ.

¹³ Prínosy v podobe daní a odvodov z minimálnej mzdy v roku 2015.

¹⁴ Spolu za všetky NP podľa §54.

¹⁵ Podľa účasti v2014.

¹⁶ Odhad pre §53 a §53a za obdobie 03/2009-04/2013, podľa Štefánik a Karasová (2016).

¹⁷ Odhad pre §46 za obdobie 01/2007-04/2008, podľa KPMG Slovensko (2015).

2008; OECD, 2015). Poradenské služby pri hľadaní práce a opatrenia a na ne naviazané sankčno-motivačné modely majú efekt viditeľný najmä v krátkodobom horizonte (do jedného roka). Vzdelávacie programy sú zvlášť účinné v stredno- až dlhodobom horizonte (po dvoch rokoch) a majú relatívne vyššiu účinnosť na zamestnanie dlhodobo nezamestnaných (Card et al., 2015). Z pohľadu zvýšenia šance zamestnať sa, sa javí úspešne krátkodobá podpora v podobe absolventskej praxe a dobrovoľníckej činnosti. Tento nástroj je zameraný na mladých do 29 rokov.

Box 2: Názvy opatrení podľa Zákona o službách zamestnanosti (k 14. 12. 2015)

§46 - Vzdelávanie a príprava pre trh práce uchádzača o zamestnanie;
§49 - Príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť.
§ 50 - Príspevok na podporu zamestnávania znevýhodneného uchádzača o zamestnanie;
§50j - Príspevok na podporu rozvoja miestnej a regionálnej zamestnanosti;
§51 - Príspevok na vykonávanie absolventskej praxe
§51a - Príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta v prvom pravidelne platenom zamestnaní
§52 - Príspevok na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec alebo formou menších služieb pre samosprávny kraj
§52a - Príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby
§53 - Príspevok na dochádzku za prácou
§53a - Príspevok na presťahovanie za prácou
§54 NP XXI - Podpora vytvárania pracovných miest v súkromnom sektore (mladí do 29 rokov);
§54 NP XX - Podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve (najmä mladí do 29 rokov);
§54 NP RE-PAS - Rekvalifikácia ako príležitosť k spolupráci uchádzačov o zamestnanie, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a vzdelávacích inštitúcií

Box 3: Možné zmeny v „Príspevku na aktivačnú činnosť ...“ §52

Stav trhu práce vyžaduje doplniť portfólio AOTP o účinnejšie nástroje zamerané na aktiváciu DN. Jednou z možností ako vytvoriť takýto nástroj je vylepšenie existujúceho príspevku na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec alebo formou menších služieb pre samosprávny kraj (poskytovaného podľa §52). Tento nástroj v súčasnosti celoplošne nefunguje ako opatrenie aktívnej politiky trhu práce; vo vybraných regiónoch však je implementované s pozitívnym účinkom na zamestnanosť účastníkov.

Opatrenie je implementované v spolupráci s obcami. Podporiť prenos dobrých skúseností v rámci tejto schémy, ako aj umožniť rozšírenie podpory v rámci pilotných menších „obecných“ projektov v rámci tejto schémy by mohlo priniesť zvýšenie účinnosti tejto podpory. Vyhodnotenia jednotlivých pilotných projektov by pomohli ukázať cestu pre lepšie nastavenie nástroja. Doplnenie existujúcej podpory o moment vzdelávania pomocou mentorov na pracovisku, či intenzívnejšieho poradenstva by mohli výrazne zvýšiť účinnosť tohto opatrenia (Mýtna–Kureková, et al. 2013).

Podpora priestorovej mobility, vychádza v porovnaní nákladov a prínosov ešte priaznivejšie ako vzdelávacie programy (Caliendo et.al, 2015)¹⁸. Obdobie návratnosti z pohľadu verejných financií je pri Príspevku na dochádzku za prácou najkratšie spomedzi všetkých AOTP. V porovnaní krajín OECD je Slovensko navyše krajinou s najnižšou mierou vnútroštátnej migrácie (OECD, 2016a); existuje preto výrazný priestor na ďalšie

¹⁸ V prípade Príspevku pre dochádzku za prácou (§53) bola pozitívna účinnosť potvrdená aj pre Slovensko (Štefánik & Karasová, 2016), keď sa ukázalo, že poberatelia Príspevku na dochádzku za prácou (§53) dochádzajú ďalej, pričom ich príjem je výrazne vyšší v porovnaní so situáciou keby zostali pracovať vo svojom regióne.

zvýšenie mobility. Tento typ podpory však je možné aplikovať iba v špecifickom kontexte, častejšie pri UoZ s kratšou dobou evidencie¹⁹.

Rozšírenie používaných informácií o uchádzačoch získaných pri ich zaradení do evidencie spolu s históriou predchádzajúcich evidencií a pracovných úväzkov umožňujú zlepšiť výber vhodných AOTP pre každého uchádzača. Na základe informácie, dostupnej už v momente registrácie UoZ, je možné cieľiť AOTP tak, aby bola maximalizovaná ich účinnosť. Približne polovicu registrujúcich sa tvoria UoZ, ktorí opustia evidenciu nezamestnaných do 6 mesiacov. Uchádzačom tohto typu by v prvých šiestich mesiacoch mohli byť ponúkané iba opatrenia podporujúce priestorovú mobilitu. Intenzívnejšia pomoc, zameraná na zvyšovanie zamestnateľnosti a rekvalifikáciu môže byť sústredená na UoZ, pri ktorých na základe modelu profilácie predpokladáme nezamestnanosť dlhšiu ako 6 mesiacov. Dostupnosť intenzívnejších AOTP sa tak zvýši pre náročnejšie skupiny UoZ, ktoré ich potrebujú viac. K aplikácii jednotlivých nástrojov tak môže dochádzať postupne v procese evidencie, s intenzívnejšími a zároveň drahšími nástrojmi aplikovanými na najťažšie zamestnateľných uchádzačov.

Tabuľka 9: Návrh modelu kombinácie AOTP pre UoZ bez ŤZP

Skupina	Dĺžka evidencie	Podiel skupiny na prítoku v %	Začiatok ponúkania AOTP	Potenciálne ponúkané AOTP
A	Do 6 mesiacov	50	Od registrácie	§53, §53A
B	6 až 12 mesiacov	25	Od registrácie	§53, §53A
			Od začiatku 7. mesiaca	§51, §52A, NP-REPAS §46 §49 §51A
C	Dlhšie ako 12 mesiacov	25	Od registrácie	§53, §53A §46
			Od začiatku 13. mesiaca	§51, §52, §52A, §50, §50J, NP - podporované zamestnávanie

Zdroj: ÚHP

Box 4: Štatistický model profilácie registrujúcich sa UoZ

Pravdepodobnostný model²⁰ využívajúci tieto, už pri registrácii viditeľné znaky, dokáže identifikovať viac ako 85 % prípadov UoZ, ktorí reálne opustia databázu do 6 mesiacov. Tieto prípady označujeme ako skupinu A. Pomocou tých istých znakov je možné odhadnúť druhý, rovnako presný, pravdepodobnostný model identifikujúci UoZ, ktorí zotrývajú v databáze dlhšie ako 12 mesiacov - skupina C. Skupina B zahŕňa UoZ s dĺžkou trvania viac ako 6 a menej ako 12 mesiacov spolu s prípadmi, ktoré nie je možné na základe znakov známych pri registrácii jednoznačne zaradiť.

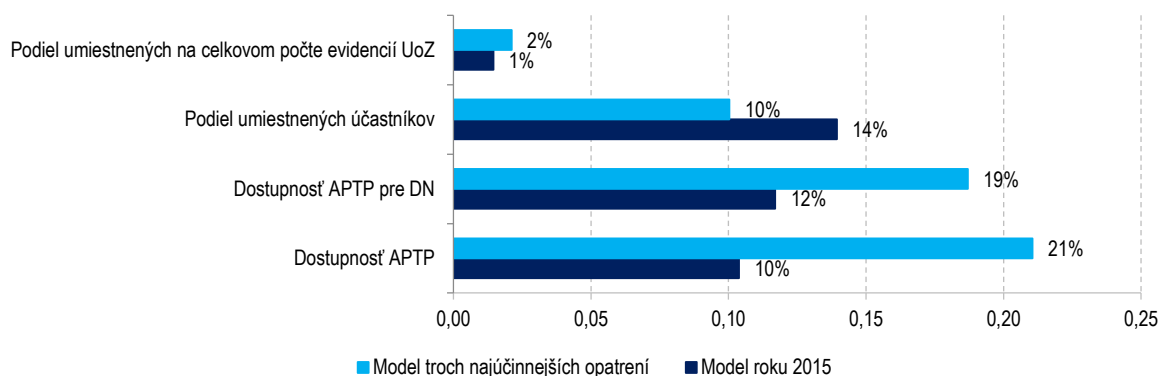
Lepšie ciele AOTP by však mohlo zvýšiť počet nezamestnaných uchádzačov úspešne umiestnených na trh práce takmer o polovicu. Počas roku 2015 bola umožnená účasť na niektorom z AOTP desiatim percentám UoZ. Pri aplikácii účinnosti nástrojov podľa IFP (2016) by viac ako 15 tisíc z nich bolo umiestnených na trh práce vďaka aktivácii cez tieto AOTP. Ak by bol rovnaký objem prostriedkov alokovaný iba do troch najúčinnějších opatrení²¹, dostupnosť AOTP by stúpila z 10 % na 21 % a počet umiestnených vďaka aktivácii by stúpil o 46 % na 22 409. Pri priemerných nákladoch na jedného nezamestnaného vo výške 1 214 eur by dodatočné umiestnenia UoZ predstavovali úsporu približne 8,6 mil. eur ročne. Problémom pre implementáciu by mohli predstavovať regionálne rozdiely a dobrovoľnosť účasti.

¹⁹ Podmienkou využitia tohto nástroja UoZ je potrebná existencia vhodného pracovného miesta v inom, relatívne blízkom regióne.

²⁰ Výhody a obmedzenia štatistických modelov pri profilovaní registrujúcich sa nezamestnaných diskutuje Konle-Seidl (2011).

²¹ Jedno, najúčinnějšíe, opatrenie pre každú z troch skupín, pri zachovaní podielov skupín na celkovom počte UoZ (stav): A-§53-25%; B - §51 - 25%; C - §52a - 50%.

Graf 34: Efekty účinnejšej alokácie financovania AOTP

Zdroj: ÚHP

Revízia bude pokračovať v hodnotení dopadov možnej úpravy cielenia AOTP. Záverečná správa kvantifikuje dostupnosť najvýznamnejších nástrojov a podiel umiestnených uchádzačov, s dôrazom na ich štruktúru.

Box 5: Výzvy pre manažment výkonnosti na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny

Analýza fungovania jednotlivých úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (IFP, 2016) ukázala, že v efektívite služieb zamestnanosti sa medzi jednotlivými úradmi práce ukazujú veľké rozdiely aj pri zohľadnení regionálnych podmienok na trhu práce. Na úspešnosť pri umiestňovaní má negatívny vplyv najmä vyššie pracovné zaťaženie zamestnancov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a dlhšia doba nezamestnanosti. Porovnanie efektívnosti úradov práce ukázalo, že lepšie umiestňovanie nezamestnaných by mohlo priniesť zamestnanie 2 100 až 5 700 nezamestnaných a úsporu na výdavkoch štátu vo výške 2,5 až 7 mil. eur ročne. Zintenzívniť poskytovanie odborných poradenských služieb, ktoré by sa prejavilo vo zvýšení počtu umiestnení najmä v regiónoch s vysokým počtom DN, je preto výzvou pre ÚPSVaR. Jedným zo spôsobov, ako dosiahnuť takéto zintenzívnenie poskytovania služieb je tvorba motivačného prostredia aplikáciou prvkov manažmentu výkonnosti. Zároveň medzi jednotlivými úradmi pretrvávajú aj ťažko vysvetliteľné rozdiely v účinnosti jednotlivých AOTP. Štatistickým vyhodnotením výsledkov účastníkov jednotlivých AOTP je možné pozorovať situácie, keď účasť na rovnakom opatrení v regióne jedného úradu práce zvyšuje šancu nájsť si zamestnanie a v inom, porovnateľnom regióne, ju naopak znižuje. Efektívnosť umiestňovania nezamestnaných môže negatívne ovplyvňovať práve aj nevhodný mix nástrojov AOTP (napr. v prípade ak úrad práce viac využíva aktivačné práce, ktoré sú neefektívne).

Zjednotiť implementačné postupy a ich kontrolu v obvodoch jednotlivých úradov je preto ďalšou z výziev ÚPSVaR.

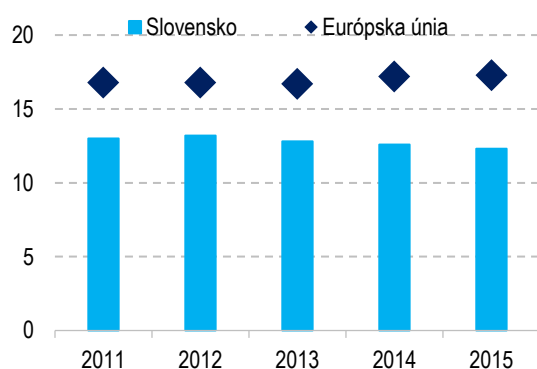
4 Sociálna inklúzia

Sociálna inklúzia sa zameriava na zmiernenie sociálnych následkov straty príjmu, nezamestnanosti, choroby, zdravotného znevýhodnenia alebo staroby. Jej súčasťou je aj podpora rodiny a rodičovstva.

Cieľom sociálnej inklúzie je predchádzať a zmierniť následky sociálneho vylúčenia. Strata príjmu, nezamestnanosť, choroby, zdravotné znevýhodnenia alebo staroba môžu zapríčiniť sociálne vylúčenie. Sociálna inklúzia prostredníctvom nielen finančných transferov zmierňuje sociálne vylúčenie.

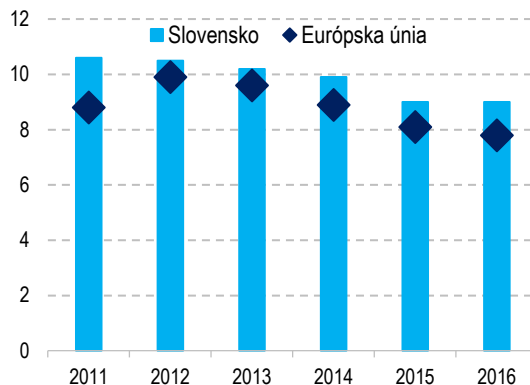
Slovensku sa darí znižovať mieru rizika chudoby i závažnej materiálnej deprivácie. Podiel ľudí pod hranicou rizika chudoby klesá a je nižší ako priemer Európskej únie. Na druhej strane však, aj napriek poklesu, je na Slovensku relatívne veľký podiel osôb žijúcich v závažnej materiálnej deprivácii. Ich podiel je vyšší ako priemer Európskej únie.

Graf 35: Miera rizika chudoby

Poznámka: Dáta sú dostupné len do roku 2015 Zdroj: Eurostat

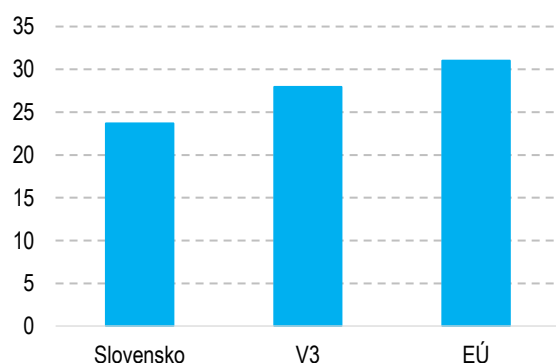
Graf 36: Miera závažnej materiálnej deprivácie

Poznámka: Údaje za rok 2016 sú predbežné Zdroj: Eurostat

Medzi ďalšie ukazovatele sociálnej situácie patrí miera príjmovej nerovnosti a medzera chudoby. Príjmové nerovnosti, určené Giniho koeficientom (viď Box 6), sú v Slovenskej republike menšie ako v krajinách Európskej únie. Slovensko patrí dlhodobo medzi krajiny s vysokou mierou príjmovej rovnosti. Veľký vplyv na uvedenú mieru majú transfery sociálneho poistenie (vrátane dôchodkov), podpory a pomoci (IFP, 2015).

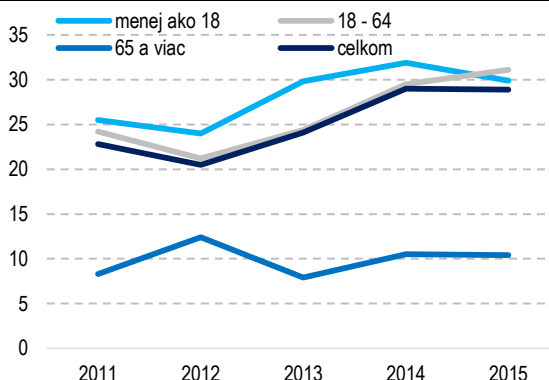
Graf 37: Giniho koeficient (2015)

Zdroj: Eurostat – SILC

Pozn.: Údaje zo SILC nezohľadňujú celkovú populáciu rómskej národnosti. Pri aktualizácii opory výberu sa na štatistické zisťovanie použili informácie o úbytku, resp. prírastku (novopostavených a skolaudovaných) trvale obývaných domov a bytov v krajoch v roku 2014.

Graf 38: Medzera chudoby na Slovensku

Zdroj: Eurostat - SILC

Pozn.: Hranica chudoby definovaná ako 60 % medianového príjmu.

Celková medzera chudoby stagnuje, medzera chudoby aktívneho obyvateľstva rastie. Iba podiel osôb starších ako 65 rokov je nižší ako priemer Európskej únie. Medzera chudoby vyjadruje intenzitu chudoby (viď Box 7). Medzera chudoby celkovej populácie stagnuje, avšak pri osobách v aktívnom veku rastie od roku 2012. Slovensku sa však podarilo v roku 2015 znížiť medzeru chudoby nepľnoletých. V takmer všetkých vekových skupinách je medzera chudoby vyššia ako európsky priemer. Iba pri osobách starších ako 65 rokov je medzera chudoby nižšia.

Box 6: Metodológia Giniho koeficientu, medzery chudoby a závažnej materiálnej deprivácie

Mieru príjmovej rovnosti zobrazuje **Giniho koeficient**. Mieru príjmovej rovnosti definuje ako rozdiel medzi Lorenzovou krivkou (rozdelenie príjmov v spoločnosti) a čiarou rovnosti. Vyššia hodnota Giniho koeficientu poukazuje na vyššiu nerovnosť príjmov v spoločnosti, pričom nulová hodnota zodpovedá úplnej rovnosti.

Giniho koeficient je možné zobrazovať v rôznych podobách, pričom hlavný rozdiel je v zohľadnení transferov. Je možné porovnať čistý príjem bez transferov, resp. príjem po prerozdelení transferov. Na základe vyhodnotenia rôznych hodnôt Giniho koeficientu je možné určiť vplyv transferov na mieru príjmovej rovnosti v krajine.

Medzera chudoby²² vyjadruje intenzitu chudoby. Jej hodnota je určená ako rozdiel medzi mediánom ekvivalentného disponibilného príjmu osôb pod hranicou rizika chudoby a uvedenou hranicou. Vyjadruje sa ako percento z hranice chudoby.

V prípade interpretácie medzery chudoby je potrebné zohľadniť niekoľko faktorov. Ukazovateľ nezobrazuje rozdelenie chudoby medzi obyvateľstvom, ktoré je vystavené riziku chudoby. Do výpočtu zohľadňuje iba hodnoty mediánových príjmov osôb s príjmom pod hranicou chudoby. Rozdiel v miere chudoby je uvádzaný ako percento, aby bolo možné medzinárodné porovnanie. Percento odráža veľkosť hodnoty príjmu, ktorý chýba do hranice chudoby, ako percento z danej hranice.

Miera závažnej materiálnej deprivácie predstavuje podiel osôb, ktoré si nemôžu dovoliť minimálne štyri z deviatich určených položiek (napr. jesť pravidelne mäso, udržiavať obydlie v teple, telefón a iné). V každej krajine je skúmaná možnosť nákupu rovnakých statkov, preto ide o ukazovateľ absolútnej chudoby.

4.1 Sociálne zabezpečenie

- V roku 2016 predstavovali výdavky na dávku v nezamestnanosti 172 mil. eur, na pomoc v hmotnej núdzi boli 203 mil. eur, na prídavok na dieťa 313 mil. eur.
- Podmienky na získanie nároku na dávku v nezamestnanosti patria v SR spomedzi krajín OECD medzi najprísnejšie. Podporné obdobie patrí medzi kratšie, miera náhrady je na úrovni priemeru.
- Pokles príjmu po strate zamestnania je najvýraznejší u nízko príjmových zamestnancov.
- Pri poklese príjmu pod úroveň životného minima je záchrannou sieťou pomoc v hmotnej núdzi. Slovenský systém pomoci v hmotnej núdzi patrí v Európe medzi menej štedré (v zmysle výšky dávok minimálneho príjmu). Dôležitým prvkom slovenského systému je snaha zvyšovať motivácie uplatniť sa na trhu práce, predovšetkým zamestnať sa.
- Najčastejším príjemcom pomoci v hmotnej núdzi je domácnosť jednotlivca bez detí. Medzi príjemcami pomoci v hmotnej núdzi je 3,9 % rodín s viac ako piatimi deťmi.
- Najčastejším poberateľom prídavku na dieťa je rodina s jedným dieťaťom. Rodiny s aspoň 4 deťmi predstavujú 3,3 % poberateľov a prijímajú 9,5 % z celkového výdavkového balíka prídavku.

²² Ukazovateľ Medzery chudoby sa zvykne nazývať aj „Relatívny prepád mediánu príjmov v riziku chudoby“.

- Podiel výšky pomoci v hmotnej núdzi a životného minima sa líši v závislosti od zloženia domácnosti a počtu detí. S narastujúcim počtom detí tento podiel klesá, pri piatich deťoch vzrastie, s ďalším rastom počtu detí opäť klesá.
- Osoby v hmotnej núdzi si môžu zlepšiť finančnú situáciu aktivačným príspevkom. Okrem finančného úžitku by mal viesť aj k udržaniu elementárnych pracovných návykov. K skutočnej aktivácii nedochádza a zamestnanosť príjemcov sa nezlepšuje.
- Aktivačný príspevok je súčasťou pomoci v hmotnej núdzi. Jeho cieľom je zvýšenie uplatniteľnosti prijímateľov na trhu práce získaním, prehĺbením alebo zvýšením vedomostí, odborných zručností, praktických skúseností, pracovných návykov, najčastejšie prostredníctvom menších služieb pre obec alebo VÚC.
- Osobitný príspevok úspešne zvyšuje motiváciu zamestnať sa za nižšiu mzdu. Neplatí to však pre prácu za nízku mzdu na kratší ako polovičný úväzok, kde zostáva motivácia nízka.

Systém sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike je zložený z troch častí. Sociálne poistenie chráni obyvateľov v rôznych situáciách (napr. materstvo, pracovná neschopnosť, strata zamestnania) prostredníctvom poistenia, ktoré vzniká z príspevkov z predchádzajúcej ekonomickej aktivity. **Sociálna pomoc** predstavuje systém pomoci zo strany štátu v rôznych sociálnych situáciách, ako je napr. stav hmotnej núdze, ťažké zdravotné postihnutie a pod. Jeho hlavnými cieľmi sú predchádzanie materiálnej deprivácii a dlhodobej marginalizácii (najmä cez integráciu na trh práce). Pomocou štátnej **sociálnej podpory** štát prispieva na zabezpečenie výdavkov v niektorých štátom uznaných životných situáciách (napr. narodenie dieťaťa, starostlivosť o dieťa). Nárok na štátne sociálne dávky nie je podmienený platením príspevkov, či príjmovými pomermi oprávnených osôb²³.

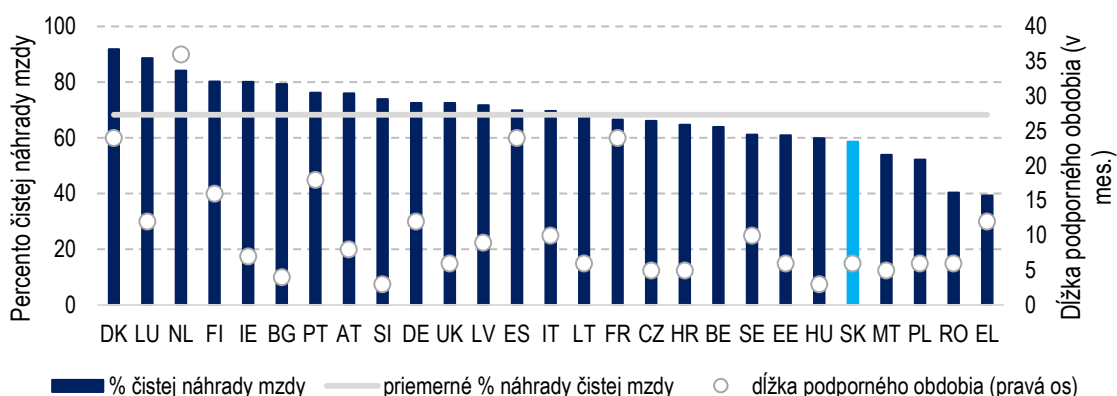
Prechod systémom sociálneho zabezpečenia z pohľadu osoby, ktorá stratila prácu, zostala dlhší čas bez príjmu, a opäť si našla prácu, je analyzovaný v nasledujúcich častiach. Tri životné situácie - prechod do nezamestnanosti, trvanie nezamestnanosti s odkázanosťou na systém sociálnej pomoci a podpory, a opätovný prechod do zamestnanosti – sú usporiadané z časového hadiska.

Prechod do nezamestnanosti

Podmienky na získanie nároku na dávku v nezamestnanosti patria v Slovenskej republike spomedzi krajín OECD medzi najprísnejšie. Aby vznikol nárok na podporu v nezamestnanosti, musí byť osoba poistená v nezamestnanosti minimálne dva roky z posledných troch rokov. Doba podpory je šesť mesiacov, patrí tak medzi nižšie v porovnaní s krajinami OECD. Výška dávky sa počas šiestich mesiacov nemení.

²³ Podľa Európskeho portálu pre pracovnú mobilitu (EURES), časti Životné a pracovné podmienky.

Graf 39: Percento čistej náhrady mzdy (2014) a dĺžka podpory v nezamestnanosti (v mes.; 2015)

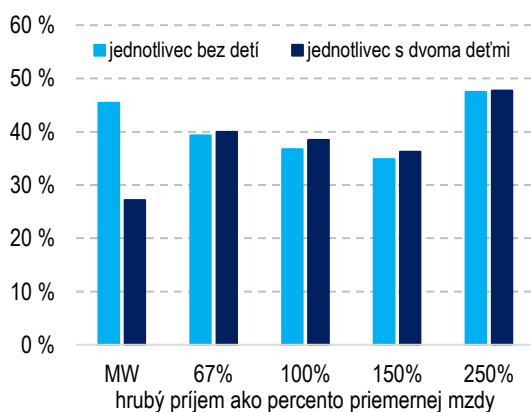

Pozn.: Percento čistej náhrady mzdy sa vzťahuje na dvojicu s dvoma deťmi pri príjme zo zamestnania na úrovni priemernej mzdy. Dĺžka podporného obdobia v jednotlivých krajinách bola uvedená pri poistení v nezamestnanosti 2 roky.

Zdroj: OECD, MISSOC

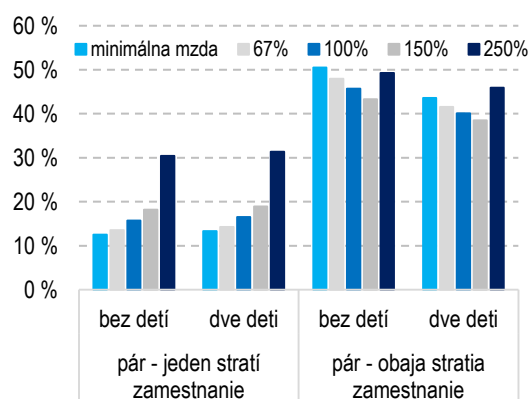
Relatívny pokles príjmu po strate zamestnania je najvýraznejší pri domácnostiach s nízkym počítočným zárobkom. Pri jednotlivcovi bez detí je pokles disponibilného príjmu pri strate zamestnania s minimálnou mzdou asi 45 %, pri strate zamestnania s jeden a pol násobkom priemernej mzdy len 35 %. Ak obaja v dvojici s dvoma deťmi stratia zamestnanie, rozdiel je menší, ale stále významný (44 % pri minimálnej mzdě, 39 % pri jeden a pol násobku priemernej mzdy). Jednotlivec s dvoma deťmi si s klesajúcim počítočným príjmom nepohorší len v prípade, ak sa dostane na úroveň minimálnej mzdy. Vtedy pri strate zamestnania získa nárok na dávku v hmotnej núdzi. Celkový pokles disponibilného príjmu sa odvíja od predchádzajúceho príjmu, daňových a odvodových úľav. Pri niektorých domácnostiach je prechod do nezamestnanosti spojený aj s dávkou v hmotnej núdzi.

Graf 40: Pokles disponibilného príjmu pri strate zamestnania (2016)

Zdroj: ÚHP

Graf 41: Pokles disponibilného príjmu pri strate zamestnania (2016)

Zdroj: ÚHP

Pozn.: Jeden z dvojice má príjem na úrovni priemernej mzdy.

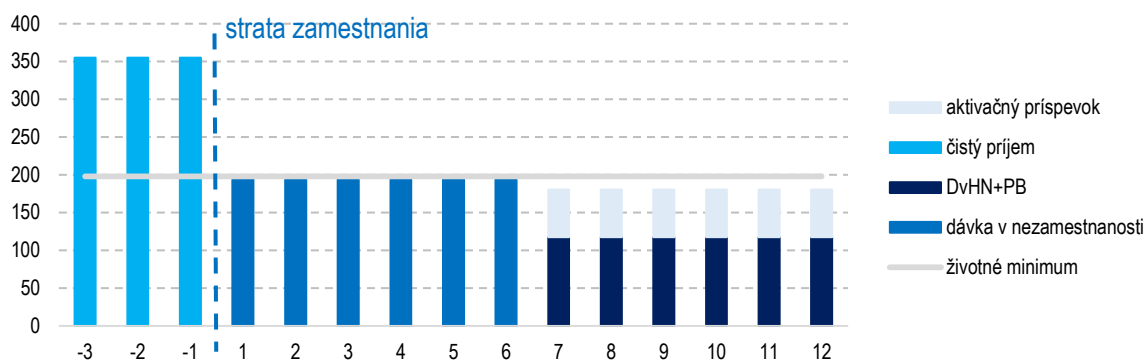
Nezamestnanej osobe môže byť poskytnutá sociálna pomoc, vzhľadom k poberaniu dávky v nezamestnanosti však typicky vznikne nárok na pomoc v hmotnej núdzi až po šiestich mesiacoch. Mimo zamestnania môže svoj príjem zvýšiť opatreniami aktívnej politiky trhu práce, resp. dohodou o prácach vykonaných mimo pracovného pomeru. Od 1. mája 2017 môže mať nezamestnaná osoba príjem z dohody maximálne vo výške životného minima v rozsahu 40 dní za rok²⁴. Toto obmedzenie bolo zavedené so zámerom

²⁴ Novela zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti.

obmedzenia tzv. čiernej práce, kedy nezamestnaná osoba vykázala časť príjmu ako z práce na dohodu a časť mzdy jej bola vyplácaná „na ruku“. V roku 2013 malo skúsenosť s nepriznaným príjmom 7 % zamestnancov v Slovenskej republike²⁵.

Pomoc v hmotnej núdzi sa skladá z piatich zložiek (dávka v hmotnej núdzi, príspevok na bývanie a na nezaopatrené dieťa, aktivačný a ochranný príspevok). Hoci je aktivačný príspevok súčasťou tohto systému pomoci, v modeloch je zámerne zobrazený samostatne. Oproti ostatným častiam pomoci v hmotnej núdzi má dodatočný cieľ: zvýšenie uplatniteľnosti prijímateľov na trhu práce získaním, prehĺbením alebo zvýšením vedomostí, odborných zručností, praktických skúseností, pracovných návykov, najčastejšie prostredníctvom menších služieb pre obec alebo VÚC. Využíva ho však len 42 % príjemcov pomoci v hmotnej núdzi. Výrazný podiel všetkých účastníkov aktivačných prác tvoria pravdepodobne Rómovia (Mýtka Kureková et al., 2013), čo doteraz nebolo možné zohľadniť pri meraní ich čistej účinnosti ako nástroja na aktiváciu. Posudzovanie výsledkov aktivačných prác je témou, ktorá si vyžiada komplexnú analýzu.

Graf 42: Vývoj príjmov²⁶ jednotlivca bez detí²⁷ pri strate zamestnania pri minimálnej mzde

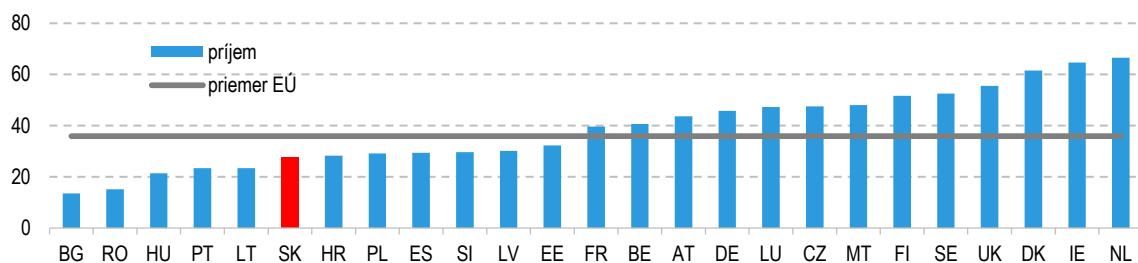
Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi, PB – príspevok na bývanie

Zdroj: ÚHP

Sociálna pomoc a podpora

Medzinárodné porovnanie systému ochrany pred chudobou zaraďuje Slovensko približne do stredu menej štedrých krajín, v zmysle výšky dávok minimálneho príjmu. Systém garantovaného minimálneho príjmu chráni občanov pred úplnou stratou príjmu. U nás zodpovedá pomoci v hmotnej núdzi. Krajiny strednej a východnej Európy svojim obyvateľom bez detí zväčša garantujú príjem 14–30 % mediánového príjmu, pri domácnostiach s deťmi 20–40 %. V Českej republike sú tieto príjmy mierne vyššie.

Graf 43: Čistý príjem poberateľa dávok minimálneho príjmu ako % mediánového príjmu, vrátane príspevku na bývanie (jednotlivec bez detí, 2014)

Zdroj: OECD

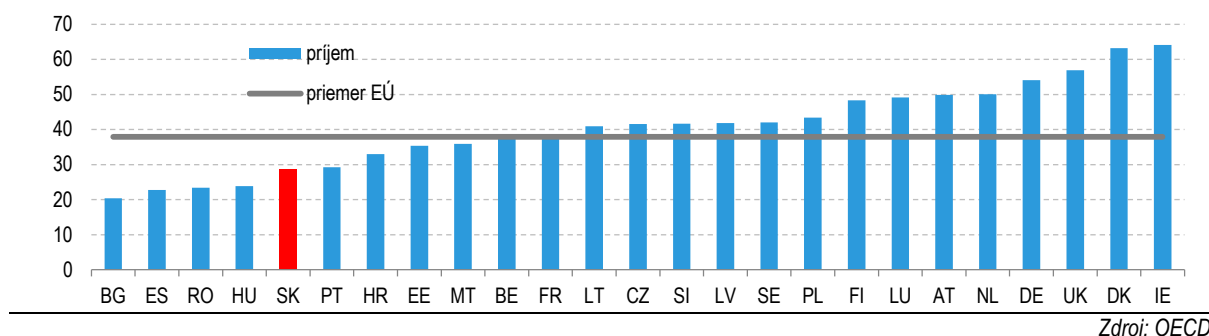
²⁵ Výsledky z prieskumu Eurobarometer *Undeclared Work in the European Union* z roku 2007 a 2013 (druhý bol publikovaný 2014).

²⁶ Model počíta s maximálnym využitím všetkých nárokov.

²⁷ Viac typov domácností v prílohe.

Rôzne miery zabezpečenia minimálneho príjmu reprezentujú rozdielne prístupy krajín ku sociálnemu zabezpečeniu. Predovšetkým v severovýchodných krajinách a v krajinách Beneluxu je miera kompenzácie straty príjmu vyššia. Nižšie minimálne príjmy, ktoré prevažujú v post-komunistických krajinách a v krajinách južnej Európy, viac motivujú hľadať si po strate príjmu zamestnanie.

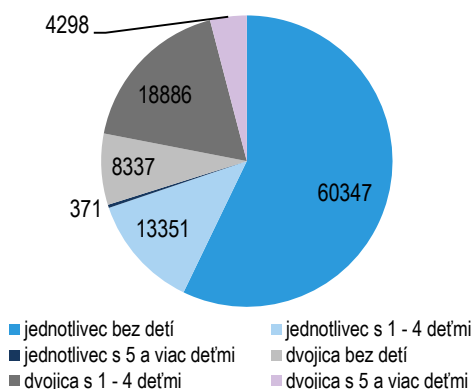
Graf 44: Čistý príjem poberateľa dávok minimálneho príjmu ako % mediánového príjmu²⁸, vrátane príspevku na bývanie – dvojica s 2 deťmi, 2014

Medzi domácnosťami, ktorým sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi je iba 3,9 % rodín s viac ako piatimi deťmi. Najčastejším príjemcom pomoci v hmotnej núdzi je jednotlivec bez detí. Celkové výdavky na systém pomoci v hmotnej núdzi v r. 2016 predstavovali 203 mil. eur, v roku 2015 to bolo 236 mil. eur. Revízia výdavkov sa zameria na podrobnejšie vyhodnotenie poskytovania pomoci v hmotnej núdzi podľa typu príjemcov.

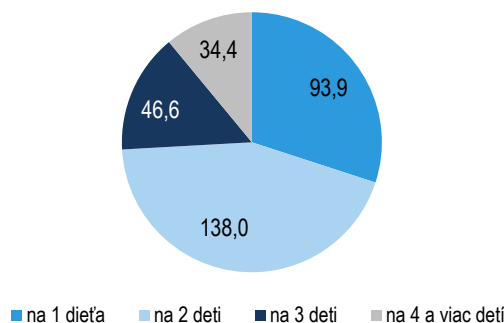
²⁸ Dávky minimálneho príjmu zodpovedajú slovenskej dávke v hmotnej núdzi, príspevku na bývanie a na nezaopatrené dieťa. Mediánový príjem domácnosti sa určuje podľa ekvivalentnej škály - pre tieto účely má prvý člen domácnosti vo veku nad 14 rokov váhu jedného člena (prislúcha mu teda jeden mediánový príjem). Druhý člen nad 14 rokov má váhu 50%. Každému dieťaťu do 14 rokov prislúcha váha 30%. Pre zjednodušenie graf predpokladá, že všetky deti majú menej ako 14 rokov.

Graf 45: Prijemcovia pomoci v hmotnej núdzi podľa typu prijemcu, počet 2016

Zdroj: MPSVR SR

Graf 46: Poberatelia, ktorým sa poskytoval prídavok na dieťa, podľa počtu detí, suma výdavkov v mil. eur, 2016

Zdroj: MPSVR SR

Najpočetnejším typom rodiny z hľadiska počtu detí je rodina s jedným dieťaťom. Rodiny s jedným dieťaťom tvoria 51 % rodín s nezaopatrenými²⁹ deťmi a poberajú prídavok na dieťa v objeme 45 % (141,3 mil. eur) z celkových výdavkov (313 mil. eur v roku 2016) na tento typ podpory rodiny. Rodiny s aspoň 4 deťmi predstavujú 3,3 % poberateľov a prijímajú 9,5 % (30,1 mil. eur) z celkového výdavkového balíka prídavku.

Box 7: Pomoc v hmotnej núdzi³⁰

Pomoc v hmotnej núdzi sa poskytuje osobám, ktoré si nedokážu zabezpečiť príjem na úrovni životného minima.

Pomoc v hmotnej núdzi sa skladá z dávky v hmotnej núdzi, ochranného príspevku, aktivačného príspevku, príspevku na nezaopatrené dieťa a príspevku na bývanie.

Nárok na pomoc v hmotnej núdzi vzniká v prípade ak má domácnosť príjmy nižšie ako súčet nárokov na jednotlivé zložky pomoci v hmotnej núdzi. Výška poskytnutej pomoci v hmotnej núdzi je rozdiel celkového nároku a posudzovaného príjmu.

Spôsob učenia výšky pomoci v hmotnej núdzi je komplikovaný. Domácnosť sa nachádza v hmotnej núdzi ak sú jej príjmy pod hranicou životného minima. Výška nárokov pomoci sa od životného minima neodvíja a určuje sa ako rozdiel príjmu domácnosti od sumy nárokov na poskytovanie pomoci v hmotnej núdzi. Výška všetkých zložiek pomoci v hmotnej núdzi závisí od dodatočných podmienok.

V grafoch použitých v revízií výdavkov sa pre jednoduchosť tri zložky pomoci v hmotnej núdzi – dávka v hmotnej núdzi, príspevok na nezaopatrené dieťa a príspevok na bývanie – zobrazujú spoločne ako jedna položka. Aktivačný príspevok je zámerne zobrazovaný samostatne, využíva ho totiž menej ako polovica prijemcov pomoci v hmotnej núdzi (v roku 2015 priemerne 42 %, bez spoluposudzovaných osôb). Ochranný príspevok nebol zohľadnený, keďže patrí len špecifickým menej početným príjemcom.

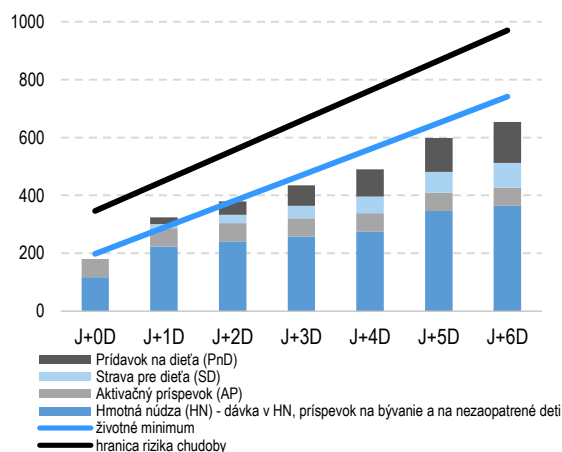
Deťom z domácností s príjmom pod hranicou životného minima štát poskytuje **dotáciu na stravu v škole** vo výške max. 1 eura na deň školskej dochádzky. Priemerná mesačná výška príspevku na 1 dieťa v roku 2016 bola 14,32 eur. Príspevok sa poskytuje priamo škole, napriek tomu tento benefit prispieva k znižovaniu základných životných nákladov rodiny, a preto je považovaný za nefinančný príjem domácností. Týmto domácnostiam sa poskytuje tiež **dotácia na školské pomôcky** vo výške 33,20 eur ročne pre jedno dieťa. Pre nízku priemernú mesačnú výšku táto dotácia nebola zahrnutá do modelov.

²⁹ Dieťa do skončenia povinnej školskej dochádzky alebo do dosiahnutia 26. roku veku ak sa sústavne pripravuje na povolanie, príp. mu to znemožňuje jeho zlý zdravotný stav.

³⁰ Cieľom boxu nie je poskytnúť úplnú definíciu pomoci v hmotnej núdzi. Informuje o základných charakteristikách a metodike použitej v revízií.

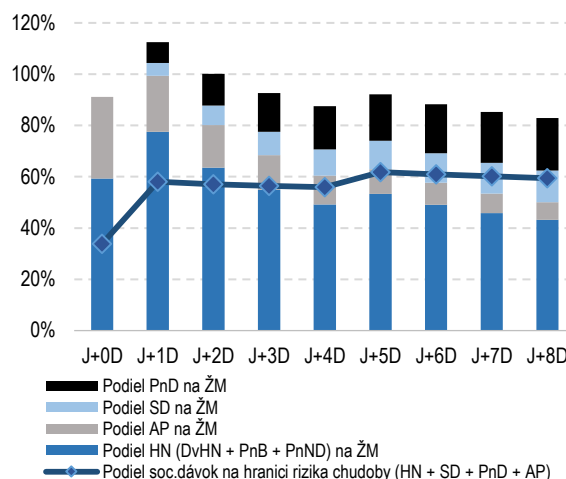
Pre porovnanie so životným minimom revízia uvádza hranicu rizika chudoby. Medzinárodne používaná hranica rizika chudoby je definovaná ako 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu domácnosti vrátane sociálnych transferov. Pre tieto účely má prvý člen domácnosti vo veku nad 14 rokov váhu jedného člena (prislúcha mu teda váha 100 %). Druhý člen nad 14 rokov má váhu 50 %. Každému dieťaťu do 14 rokov prislúcha váha 30 % mediánového príjmu. Pre zjednodušenie grafy v revízii predpokladajú, že všetky deti majú menej ako 14 rokov. Podiel ŽM a hranice rizika chudoby nadobúda hodnoty od 57–78 %, s počtom detí rastie.

Graf 47: Životné minimum, hranica rizika chudoby a sociálne dávky jednotlivca bez vlastného príjmu, s rôznym počtom detí³¹, 2015

Zdroj: ÚHP

Graf 48: Podiel výšky dávok na životnom minime a hranici rizika chudoby, jednotlivec s rôznym počtom detí, 2015

Zdroj: ÚHP

Dávky a príspevky, z ktorých sa skladá pomoc v hmotnej núdzi, majú rozdielne ciele. V dôsledku takéhoto nastavenia je miera poskytnutej pomoci rozdielna v závislosti od typu a aktivity domácnosti. Hmotná núdza je podľa zákona³² stav, keď príjem členov domácnosti nedosahuje sumu životného minima. Suma nárokov domácností (v identickej situácii) na pomoc v hmotnej núdzi však tvorí rozdielny podiel životného minima v závislosti od počtu detí. Domácnosti bez detí získajú od štátu výrazne menšiu pomoc ako domácnosti s deťmi. Domácnosť s jedným rodičom a jedným dieťaťom, ktorá je príjemcom pomoci v hmotnej núdzi s výnimkou ochranného príspevku, tak získa nárok na pomoc vo výške 99 % svojho životného minima. Domácnosť s jedným rodičom a štyrmi deťmi, ktorá je príjemcom rovnakých dávok, však získa nárok len vo výške 60 % svojho životného minima. Prídavok na dieťa a príspevok na stravu dieťaťa mierne zmiernujú túto nerovnomernosť, rozdiely však pretrvávajú.

V slovenskom systéme pomoci v hmotnej núdzi je významným prvkom snaha o zvýšenie motivácie uplatniť sa na trhu práce. Účelom dávky v hmotnej núdzi je podľa zákona zabezpečenie základných životných podmienok - jedného teplého jedla denne, nevyhnutného ošatenia a prístrešia. Získanie plnej výšky dávky v hmotnej núdzi je však pre plnoletých členov domácnosti od januára 2014 podmienené výkonom činností vo forme menších obecných služieb, dobrovoľníckej činnosti alebo práce pri mimoriadnych situáciách v rozsahu najmenej 32 hodín mesačne.

Dávky na podporu rodiny zlepšujú situáciu nízkopríjmových rodín, kým pre vysokopríjmové domácnosti ide o zanedbateľnú položku rodinného rozpočtu. Podpora rodiny nie je viazaná na príjem poberateľa a jej cieľom je pomôcť rodinám so zabezpečením starostlivosti o nezaopatrené deti, ich výchovu a výživu. Niektoré z dávok sa nepovažujú za príjem pri posudzovaní odkázanosti na sociálnu pomoc. Odkázané rodiny bez vlastného

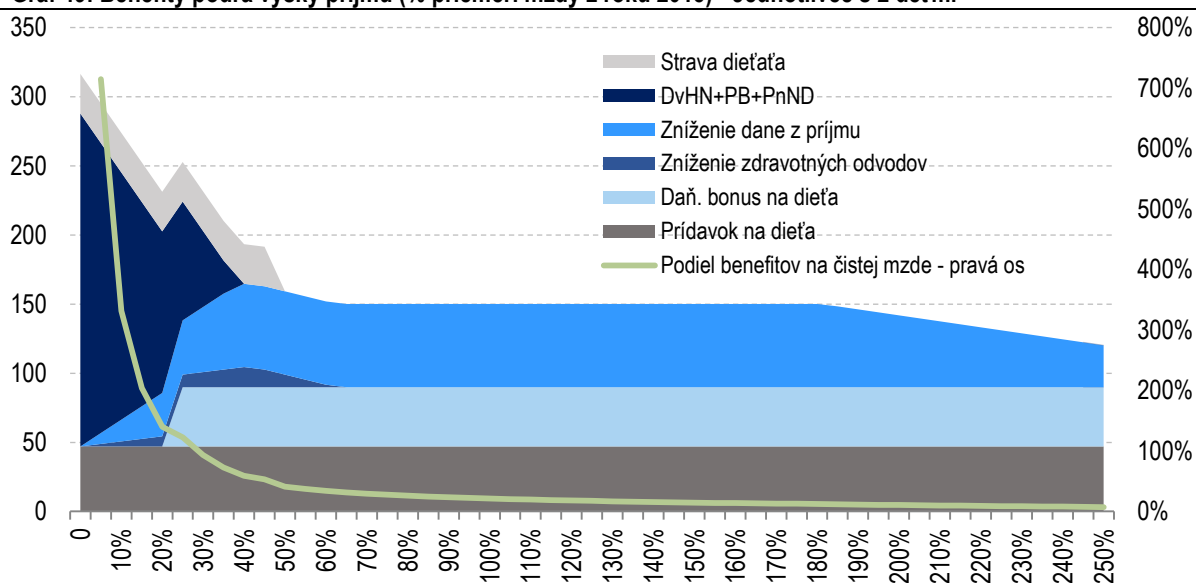
³¹ Grafy pre dvojicu v prílohe.

³² Zákon 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi.

príjmu ani po prijatí podpory rodiny neprekročia životné minimum. Príspevky podpory rodiny im tak v skutočnosti pomáhajú vyrovnať sa s chudobou, hoci to nie je cieľom tohto nástroja. Vysokoprijemné rodiny prijímajú túto formu sociálnej podpory v rovnakej výške.

Zníženie dane z príjmu vo forme daňového bonusu na dieťa a odpočítateľných položiek z daňového základu sú tiež poskytované plošne bez ohľadu na príjem, resp. klesajú až od 1,8-násobku priemernej mzdy³³. Pre vysoko príjemné rodiny ide opäť o benefit, ktorý predstavuje zanedbateľný podiel na ich čistom príjme. Hoci daňová politika nie je v gescii MPSVR, revízia poukazuje na tie aspekty, ktoré sa týkajú podpory rodiny.

Graf 49: Benefity podľa výšky príjmu (% priemer. mzdy z roku 2015) - Jednotlivec s 2 deťmi³⁴

Zdroj: ÚHP podľa platnej legislatívy

Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi; PB – príspevok na bývanie; PnND – príspevok na nezaopatrené dieťa

Box 8: Príjmové rozdelenie domácností, ktoré poberajú dávky na podporu rodiny

Dáta z prieskumu SILC 2015 ukazujú, že 6 % poberateľov prídavku na dieťa nemá žiaden príjem z práce alebo SZČ. Vysoko aj nízko príjemné domácnosti majú približne rovnaký počet detí. 51 % poberateľov má príjem menší ako priemerný príjem, 81 % poberateľov má príjem menší ako 1,5 násobok priemerného príjmu. Box zohľadňuje len aktívne hrubé príjmy domácností bez transferov. Jeho cieľom je ukázať, či existuje súvislosť medzi hrubým príjmom rodičov a počtom detí. Použitie ekvivalentnej škály zohľadňujúcej počet detí by domácnostiam s vyšším počtom detí z definície priradilo nižší príjem. Tým by sa stratila informácia o celkových hrubých príjmoch rodičov a ich súvislosti s počtom detí. Príjem domácností, upravený podľa počtu detí, je zobrazovaný v ďalších častiach kapitoly.

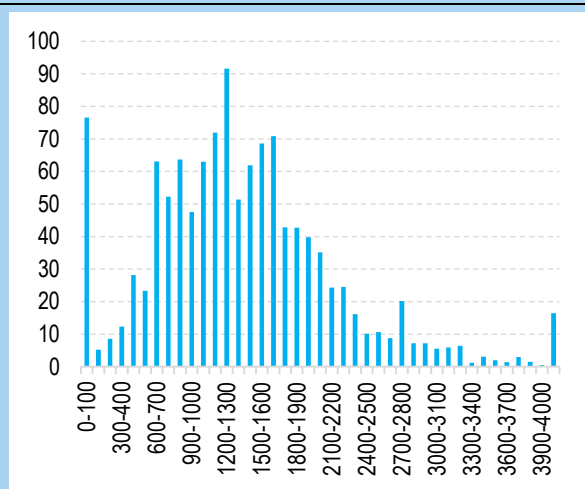
Na daňový bonus majú nárok len ľudia, ktorých príjem v danom roku prekročí stanovenú minimálnu hranicu. Z toho dôvodu domácnosti s nulovým alebo minimálnym príjmom naň nárok nemajú. 47 % poberateľov má príjem menší ako priemerný príjem, 79 % poberateľov má príjem menší ako 1,5 násobok priemerného príjmu.

Revízia preskúma možnosti zaviesť do podpory rodiny vyššiu progresívnosť, ktorou sa zvýši zameranie podpory na domácnosti s nižším príjmom.

³³ Nezdaniteľné časti základu dane sú definované ako násobky životného minima.

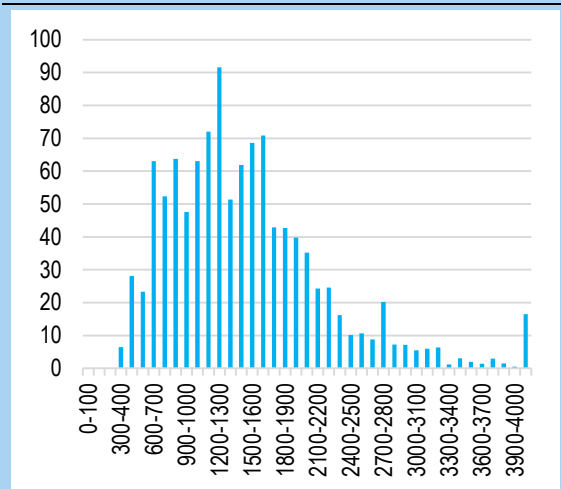
³⁴ Viac typov domácností v prílohe.

Graf 50: Počet detí (v tis.) na ktoré sa poberá prídavok na dieťa, podľa príjmu domácnosti

Zdroj: EU SILC 2015, ŠÚ SR

Graf 51: Počet detí (v tis.) na ktoré sa poberá daňový bonus, podľa príjmu domácnosti

Zdroj: EU SILC 2015, ŠÚ SR

Na situáciu osôb v hmotnej núdzi môžu mať výrazný vplyv okolnosti, ktoré im znemožňujú alebo sťažujú možnosť pracovať. Revízia výdavkov sa preto pokúsi na základe dostupných dát a výskumu preskúmať vplyv exekučných konaní, zlého zdravotného stavu dieťaťa a neplatenia výživného na príjemcov pomoci v hmotnej núdzi.

Sociálny systém a motivácia zamestnať sa

Po zmenách v pravidlách výplaty osobitného príspevku od januára 2015 sa zvýšila motivácia začať pracovať za nižšiu mzdu, avšak len od výšky polovice minimálnej mzdy. Pri nižších príjmoch motivácia klesá. Pri príjme na úrovni polovice minimálnej mzdy začína nárok na poberanie osobitného príspevku.³⁵ Rodičom navyše na tejto úrovni mzdy tiež začína nárok na daňový bonus na deti. Nárok na osobitný príspevok zaniká na úrovni dvojnásobku minimálnej mzdy (85 % priemernej mzdy). Nárok na pomoc v hmotnej núdzi zaniká aj pre viacčlenné domácnosti okolo úrovne minimálnej mzdy.³⁶ Motivácie zamestnať sa posudzujeme na základe takzvanej pasce neaktivity, ktorá ukazuje, akú časť hrubého príjmu stratí osoba (zdanením, odvodmi a potenciálnou stratou nároku na sociálne dávky) po zamestnaní sa. Kým pri nástupe na pozíciu s minimálnou mzdou je pasca neaktivity približne 14 %³⁷, pri nízkej mzde (v ročnom súčte nižšej ako je 6-násobok minimálnej mzdy) je to až 30 %. V praxi ide o prácu na niekoľko mesiacov alebo o kratšie úväzky, o ktoré by mohli mať záujem napr. matky ktoré už prestali poberať rodičovský príspevok, a chcú sa postupne vracieť na trh práce

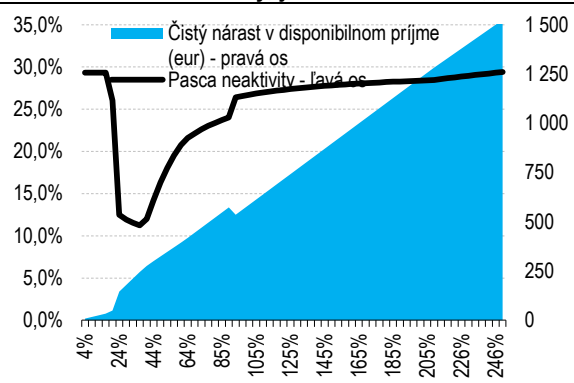
³⁵ Do úvahy bola braná výška osobitného príspevku platná pre prvých 6 mesiacov od zamestnania sa. Nárok vzniká po 12 mesiacoch nezamestnanosti alebo neaktivity.

³⁶ Výška podpory je určená podľa výšky životného minima, zloženia domácnosti a všetkých jej príjmov.

³⁷ Platí pre jednotlivca bez detí.

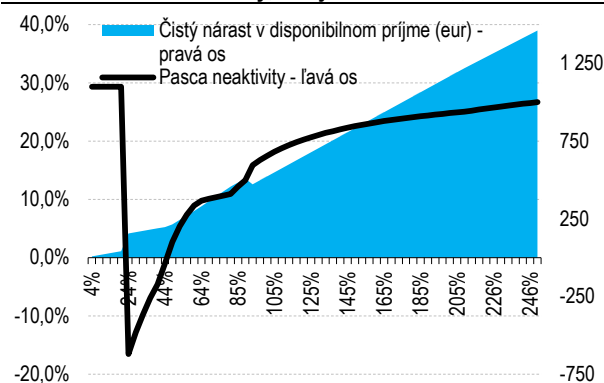

Graf 52: Pasca neaktivity, jednotlivec bez detí, 2016

Zdroj: ÚHP podľa platnej legislatívy

Graf 53: Pasca neaktivity, dvojica s 2 deťmi, 2016*

Zdroj: ÚHP podľa platnej legislatívy

*Neaktívna dvojica, jeden člen sa zamestná a ďalší sa stane uchádzačom o zamestnanie.

Box 9: Pasca neaktivity

Pasca neaktivity udáva koľko z dodatočného hrubého príjmu po zamestnaní sa človek stratí z dôvodu vplyvu výšky príjmu z práce na výšku sociálnej podpory, odvodov a daní. Zodpovedá tak otázku ako systém sociálnej ochrany a daní vplyva na motiváciu ľudí zamestnať sa. Pri nízkych prírastkoch disponibilného príjmu je žiaduce, aby aspoň pasca neaktivity bola čo najnižšia. Určenie ideálnej hodnoty pasce neaktivity nie je jednoznačné. Nie je nutné aby bola jej hodnota rovnomerná naprieč veľkosťou nového príjmu. Pri podstatnom čistom náraste v disponibilnom príjme je motivácia začať pracovať dostatočná.

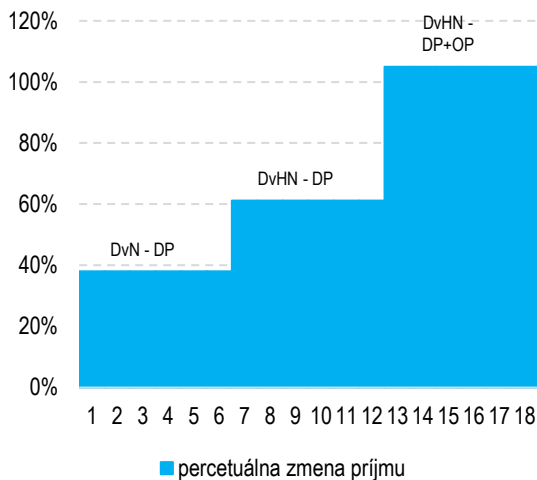
Pasca neaktivity je definovaná ako $1 - (\text{zmena čistého príjmu}) / (\text{zmena hrubého príjmu})$, pričom zmena hrubého príjmu sa rovná hrubej mzde za ktorú sa dotýčny zamestná. Zmena čistého príjmu sa počíta ako čistý príjem z pracovnej činnosti mínus úbytok sociálnych dávok. V prípade rodín sa do čistého príjmu zarátajú aj čisté príjmy ostatných členov vrátane sociálnych dávok a rodinných benefitov. Ak je hodnota ukazovateľa záporná, znamená to, že disponibilný príjem človeka (t. j. mzda po zaplatení odvodov a daní, vrátane sociálnych transferov) je vyšší ako jeho hrubá mzda zo zamestnania.

Použitý model berie do úvahy pomoc v hmotnej núdzi (dávka v hmotnej núdzi, príspevok na bývanie a na nezaopatrené dieťa), prídavok na dieťa, odvody a dane, a osobitný príspevok.

Ak si nezamestnaný nenašiel prácu do 6 mesiacov, môže byť motivovaný zotrvať v nezamestnanosti až 12 mesiacov. Jednotlivcovi s dvoma deťmi, ktorý sa zamestnal za minimálnu mzdu po 12 mesiacoch bez práce, príjem vzrastie o viac ako 100%. Zdroj príjmu sa zmení z pomoci v hmotnej núdzi na príjem zo zamestnania, a navyše získa osobitný príspevok. Osobitný príspevok zvýšil motiváciu dlhodobo nezamestnaných nájsť si prácu, čím sa znížila pasca neaktivity.³⁸

³⁸ Od 1. mája 2017 sa menia podmienky vyplácania osobitného príspevku, čím sa ešte viac zvýši motivácia k prijatiu a udržaniu si aj nízko plateného zamestnania u dlhodobo nezamestnaných, nakoľko sa nebude 50 % z príjmu považovať za príjem na účely poskytovania osobitného príspevku.

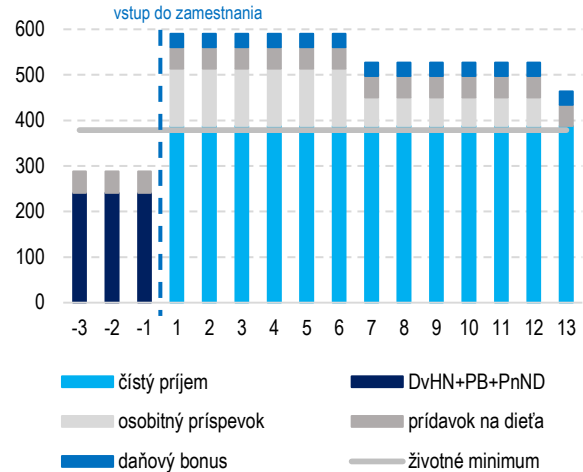
Graf 54: Rast disponibilného príjmu po zamestnaní podľa dĺžky nezamestnanosti (v mes.) – J+2D

Zdroj: ÚHP

Pozn.: Nezamestnaná osoba sa zamestnala za min. mzdu.
Skratky: DvN – dávka v nezamestnanosti; DvHN – dávka v hmotnej núdzi; DP – disponibilný príjem; OP – osobitný príspevok

Graf 55: Vývoj príjmov jednotlivca s dvoma deťmi³⁹ po vstupe na trh práce (eur)

Zdroj: ÚHP

Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi, PB – príspevok na bývanie, PnND – príspevok na nezaopatrené dieťa

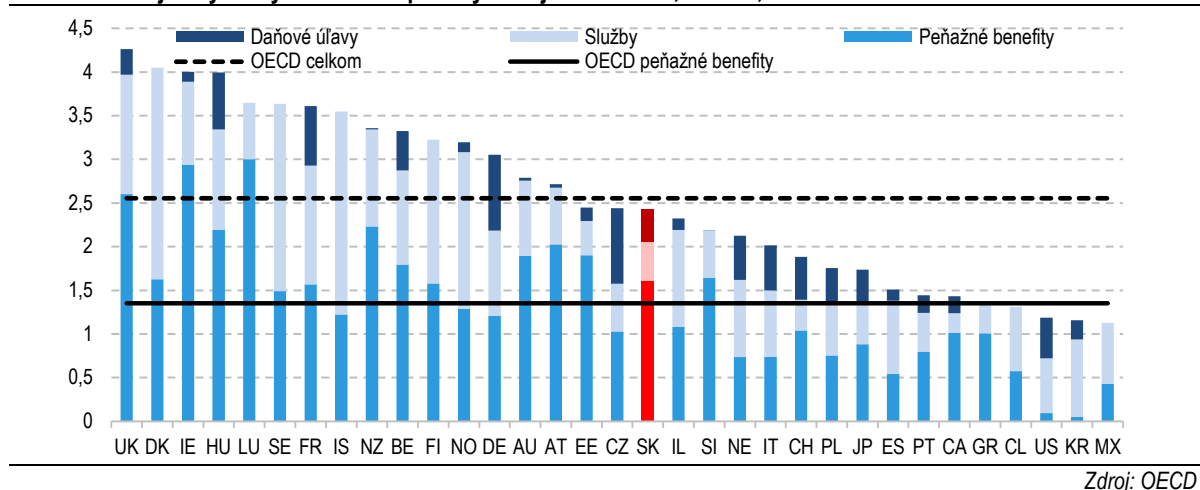
4.2 Podpora rodiny

- Celkové verejné výdavky na rodinné politiky dosahujú 1,7 mld. eur a sú takmer na úrovni priemeru OECD v pomere k HDP. Čisto peňažné dávky sú nad priemerom OECD. Naopak rozsah poskytnutých služieb je podpriemerný.
- Výdavky Slovenska v roku 2016 na prídavok na dieťa dosahovali výšku 313 mil. eur, rodičovský príspevok 352 mil. eur, daňový bonus 251 mil. eur, na štátom platené poisťenie 231 mil. eur (za rodičov starajúcich sa o dieťa do 6 rokov veku a osoby vykonávajúce opatrovanie).
- Dĺžka poskytovania peňažnej podpory rodiny študujúceho dieťaťa podľa jeho veku je na Slovensku tretia najvyššia v OECD.
- Slovensko patrí medzi krajiny s najvyšším podielom žien, ktoré možnosť rodičovskej dovolenky využívajú dlhšie ako 12 mesiacov. Dĺžka rodičovského voľna závisí od predošlej ekonomickej aktivity a výšky príjmu v predošlom zamestnaní. Zároveň je na Slovensku nižšia participácia detí do dvoch rokov na formálnej starostlivosti (v detských jasliach).
- Rozhodnutie o počte detí môžu ovplyvniť politiky zjednodušujúce súbeh kariérneho a rodinného života.
- Dĺžka podporovaného voľna pre matky s deťmi na rodičovskej dovolenke ani peňažné dávky na dieťa výrazne neovplyvňujú na pôrodnosť.

Výška verejných výdavkov na politiky podpory rodiny v pomere k HDP na Slovensku dosahuje priemer OECD. Výška peňažných benefitov je však nadpriemerná. V rozsahu daňových úľav a najmä poskytnutých služieb (napr. detské jasle) však nedosahujeme úroveň ani jedného z ostatných štátov V4. Za účelom rozvoja starostlivosti o deti do troch rokov sa pripravujú podmienky finančnej podpory pre čerpanie finančných zdrojov v programovom období na roky 2014–2020 (MF SR, 2017).

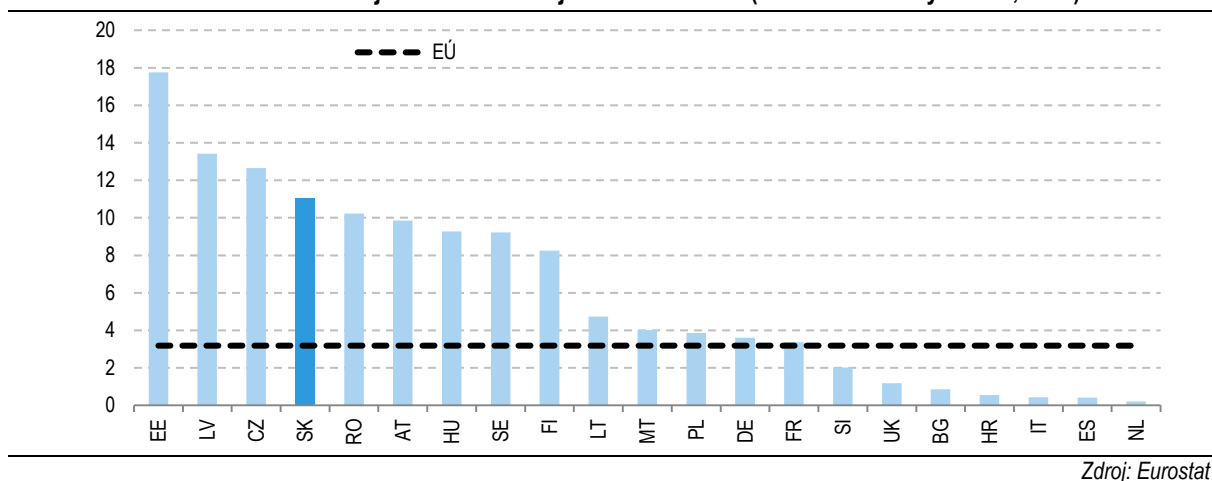
³⁹ Viac typov domácností v prílohe.

Graf 56: Verejné výdavky na rodinné politiky v krajinách OECD, % HDP, 2011

Slovensko patrí medzi krajiny s najvyšším podielom žien, ktoré možnosť rodičovskej dovolenky využívajú dlhšie ako 12 mesiacov. OECD poukazuje na fakt, že poberanie rodičovského príspevku v dĺžke nad 20 mesiacov pôsobí negatívne na participáciu na trhu práce. Matky s deťmi zostávajú na rodičovskej dovolenke bez práce v priemere až 26 mesiacov⁴⁰.

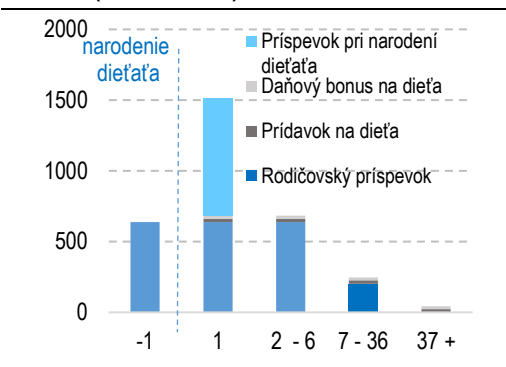
Graf 57: Podiel žien na rodičovskej dovolenke dlhšej ako 12 mesiacov (% zo zamestnaných žien, 2010)

Dĺžka poskytovania peňažnej podpory rodiny študujúceho dieťaťa podľa jeho veku je na Slovensku tretia najvyššia v OECD. Častou praxou v krajinách OECD je poskytovanie pravidelnej peňažnej podpory na dieťa do dovŕšenia jeho dospelosti. Nezaopatrené dospelé deti z nízkoprijemných rodín študujúce na vysokej škole bývajú podporované formou sociálnych štipendií. Na Slovensku sú deti podporované až do veku 25 rokov, spolu so súbežne fungujúcimi sociálnymi štipendiami.

⁴⁰ Údaj sa vzťahuje na matky, ktoré boli na materskej a rodičovskej dovolenke v rokoch 2010 – 11. Podľa pripravovanej analýzy IFP.

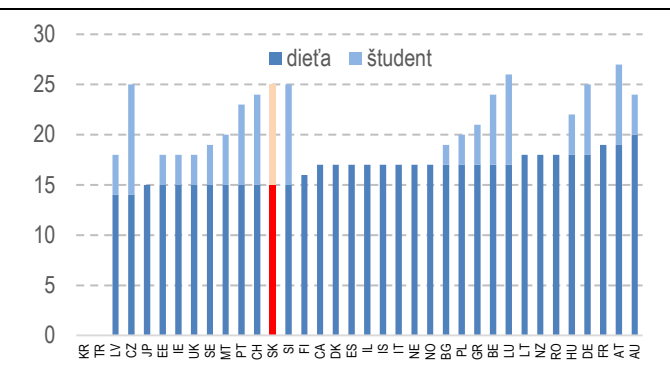
Graf 58: Dávky podpory rodiny podľa veku dieťaťa (v mesiacoch), 2017

Zdroj: ÚHP podľa platnej legislatívy

Pozn.: Výška materského prislúcha k priemernej mzde r. 2016

Graf 59: Dĺžka poskytovania príspevku na podporu rodiny podľa veku dieťaťa, 2010

Zdroj: OECD

Box 10: Dávky podpory rodiny

V prvých rokoch života dieťaťa štát podporuje rodinu prostredníctvom príspevku pri narodení dieťaťa, materského a rodičovského príspevku. Následne zostáva rodinám nárok na pobranie prídavku na dieťa.

Materské je dávkou poskytovanou z nemocenského poistenia z dôvodu tehotenstva alebo starostlivosti o narodené dieťa. V r. 2017 dávka predstavuje 70 % hrubej mzdy (max. 1219 eur) a vypláca sa 34 týždňov, od 1.5.2017 sa zvyšuje na 75 % hrubej mzdy. Ak nevznikol nárok na materské, matka pobera rodičovský príspevok.

Rodičovský príspevok je štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva na zabezpečenie riadnej starostlivosti o dieťa, do 3 rokov jeho veku. Výška podpory je 213,2 (opäť od 1.5.2017).

Príspevok pri narodení dieťaťa je pri prvom až treťom dieťati vo výške 829,86. Štát prispieva na pokrytie výdavkov spojených so zabezpečením nevyhnutných potrieb novorodenca. Príspevok pre každé ďalšie dieťa, alebo dieťa ktoré sa nedožilo 28 dní, dosahuje výšku len 151,37 eur.

Prídavok na dieťa (23,52 eur mesačne) a **daňový bonus na dieťa** (21,41 eur mesačne, pre pracujúcich) poskytuje štát rodičom s cieľom prispievať na výchovu a výživu nezaopatrených detí. Podpora sa poskytuje od narodenia dieťaťa a prislúcha aj rodičom dospelých nezaopatrených detí počas denného štúdia na SŠ a VŠ.

Podpora sa ďalej vzťahuje na menej bežné situácie, ako sú napríklad narodenie viacerých detí súčasne, alebo dlhodobý nepriaznivý zdravotný stav dieťaťa.

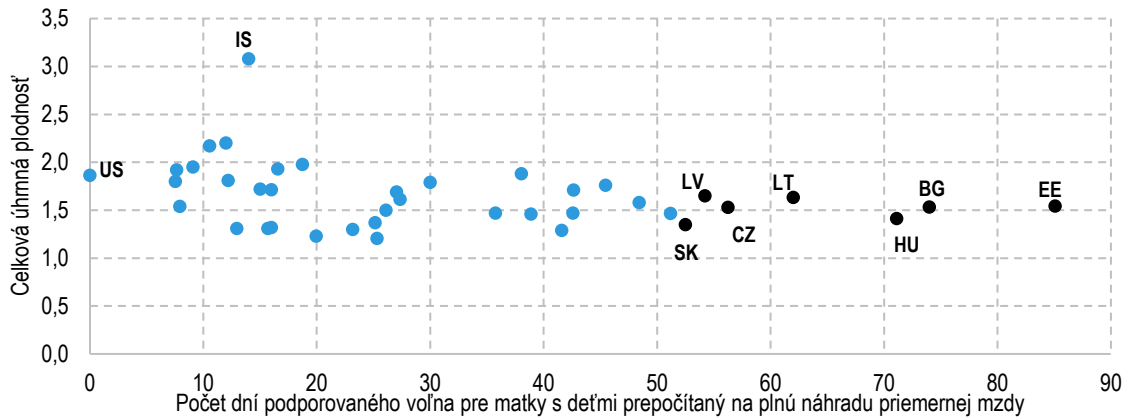
V krajinách OECD dĺžka podporovaného voľna pre matky s deťmi na rodičovskej dovolenke výrazne nevlýva na pôrodnosť⁴¹. Medzinárodné porovnanie krajín OECD ukazuje spoločné charakteristiky krajín strednej Európy a Pobaltia. Matky majú k dispozícii dlhšie platené voľno ako priemer ostatných krajín. Napriek tomu patria ich plodnosti⁴² k nižším, čo poukazuje skôr na vplyv sociologických faktorov.

⁴¹ Podporované rodičovské voľno zahŕňa obdobie, kedy štát poskytuje finančnú podporu rodičovi v dôsledku starostlivosti o dieťa po jeho narodení. Zodpovedá slovenskej materskej dovolenke a obdobiu kedy vzniká nárok na pobranie rodičovského príspevku resp. príspevku na starostlivosť o dieťa.

Viac v publikácii OECD (2011).

⁴² Úhrnná plodnosť - počet detí, ktoré sa priemerne narodia jednej žene.

Graf 60: Vzťah medzi plodnosťou a podporovaným voľnom pre matky s deťmi na rodičovskej dovolenke v krajinách OECD (2014)

Zdroj: OECD

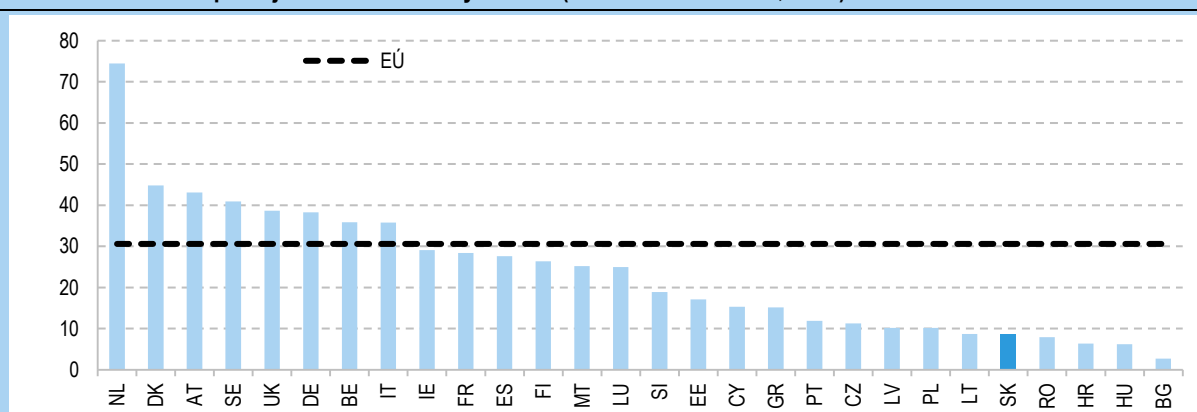
Zo skúsenosti iných krajín, potenciálny vplyv na plodnosť majú príspevky na podporu rodín s deťmi skôr v prípade nízkopríjmových domácností, aj to najmä jednorazové príspevky pri narodení na druhé alebo tretie dieťa (OECD, 2011). Politika podpory rodiny si nedáva za úlohu ovplyvňovať pôrodnosť, jej cieľom je prispieť ku kompenzácii výdavkov spojených s narodením a výchovou dieťaťa. **Finančné benefity majú vplyv na načasovanie rodičovstva** (Gauthier & Thévenon, 2011). Rodiny plánujúce rodičovstvo odsúvajú pôrody do vyššieho veku, v období s lepšie zabezpečeným príjmom.

Rozhodnutie či mať alebo nemať deti silno ovplyvňujú politiky zjednodušujúce súbeh kariérneho a rodinného života (Gauthier & Thévenon, 2011). Medzi takéto opatrenia patrí dostatok predškolských zariadení, legislatíva podporujúca prácu z domu a skrátené pracovné úväzky. Príkladom slovenských motivačných prvkov je príspevok na starostlivosť o dieťa a daňový bonus na dieťa, na ktorý však nevzniká nárok pri nízkych príjmoch, ktoré môžu zodpovedať kratším úväzkom.

Box 11: Faktory ovplyvňujúce dĺžku rodičovskej dovolenky a návrat rodičov na trh práce

Flexibilné formy zamestnávania sa na Slovensku využívajú v malej miere. Pre mnoho žien pritom môžu tieto formy zamestnávania urýchliť návrat z materskej alebo rodičovskej. Podiel žien pracujúcich na čiastočný úväzok (vrátane práce na dohodu) patrí k najnižším v rámci krajín EÚ.

Graf 61: Podiel žien pracujúcich na čiastočný úväzok (vo veku 15-39 rokov, 2015)

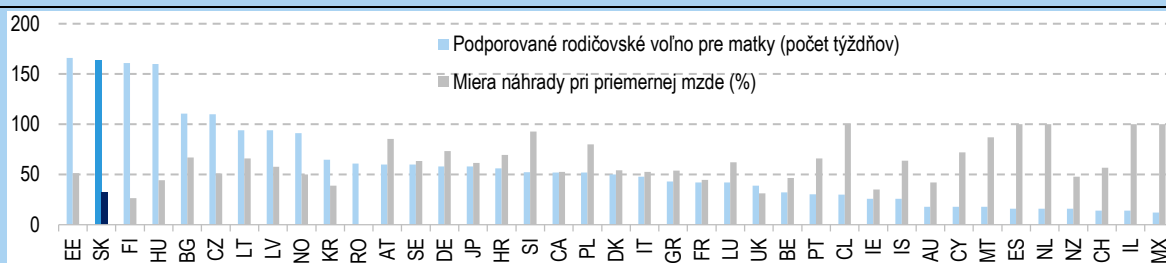

Zdroj: Eurostat

Podporované rodičovské voľno patrí medzi najdlhšie v krajinách OECD. V súčasnosti je možné na Slovensku poberať rodičovský príspevok do 3 rokov veku dieťaťa po šiestich mesiacoch poberania materského. Kým miera náhrady predošlého čistého príjmu pri materskej dosahuje na Slovensku pri priemernej mzde už 100 %, rodičovský príspevok sa vypláca v sume

203,20 eur (približne 30 % čistej priemernej mzdy). Od mája 2017 sa suma zvyšuje na 213,20. Hoci nie je rodičovský príspevok určený na kompenzáciu príjmu rodiča, z hľadiska medzinárodného porovnania je metodicky vhodné započítať ho do podporovaného obdobia. Celková miera náhrady tak počas celej dĺžky podporovaného voľna dosahuje približne len tretinu predošlej mzdy. Rodičovský príspevok je možné poberať aj popri práci.

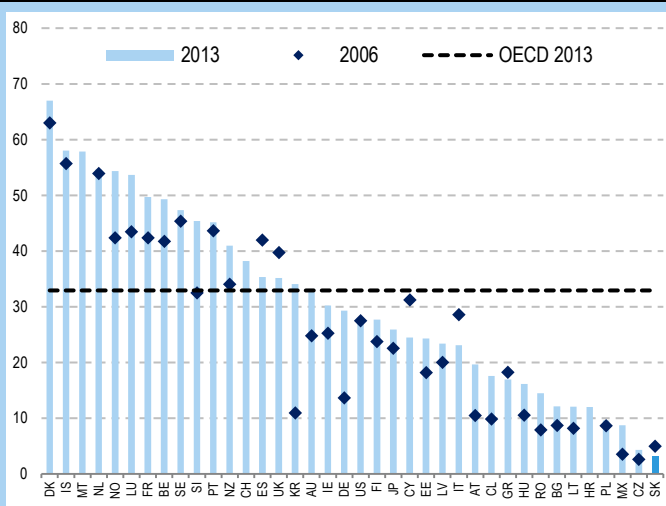
Graf 62: Dĺžka podporovaného rodičovského voľna a priemerná mesačná miera náhrady pri priemernej mzde (2015)

Zdroj: OECD

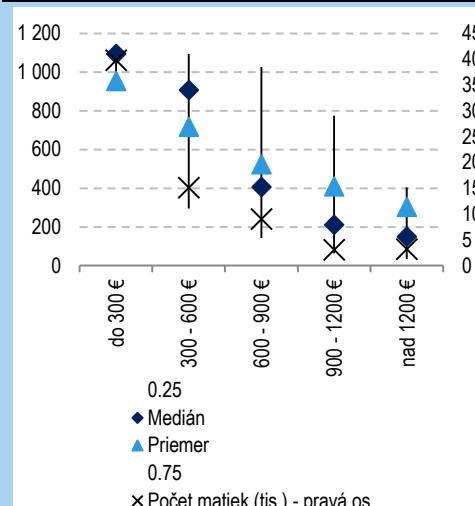
Participácia detí vo veku do dvoch rokov v jasliach patrí medzi najnižšie v krajinách OECD a EÚ, keďže v tomto veku prevláda práve domáca starostlivosť. Nízka participácia detí v zariadeniach môže súvisieť s menšou mierou zamestnanosti žien v tejto vekovej skupine.

Graf 63: Miera participácie na formálnej starostlivosti vo veku 0-2 rokov (% z vekovej skupiny)

Zdroj: OECD

Graf 64: Počet dní na podporovanom rodičovskom voľne (podľa príjmu v predošlom zamestnaní)⁴³

Zdroj: IFP

Priemerná dĺžka trvania rodičovského voľna na Slovensku sa líši v závislosti od predošlej ekonomickej aktivity a výšky príjmu v predošlom zamestnaní⁴⁴. Z 36 možných mesiacov ostávajú ženy na rodičovskom voľne bez práce v priemere až 26 mesiacov, hoci ekonomická aktivita v období poberania rodičovského príspevku nie je štátom nijak obmedzená. Ženy, ktoré pred pôrodom nepracovali alebo zarábali len podpriemerný príjem, poberajú rodičovský príspevok takmer celé obdobie. V prípade aspoň priemerných príjmov sa polovica žien vracia do práce už do jedného roka. Dĺžka rodičovskej dovolenky a rýchlosť návratu do práce tak závisí aj od potenciálneho príjmu rodiča zo zamestnania a ekonomickej úrovne regiónu, najmä Bratislavský kraj však výrazne vycnieva smerom k rýchlejšiemu návratu.

Participácia žien na trhu práce môže byť ovplyvnená aj príjmovými rozdielmi medzi pohlaviami. Aj po zohľadnení objektívnych charakteristík pracujúcich sú rozdiely u nás nadpriemerné (IFP, 2017). Menšie mzdové rozdiely badať najmä na začiatku kariéry. Mzdy žien tlačí nadol častejšia práca v horšie zarábajúcich odvetviach. Dlhšia kariéra a lepšie vzdelanie

⁴³ Zahnuté boli aj matky bez predchádzajúceho zamestnania.

⁴⁴ Podľa regresnej analýzy IFP na základe dát SP z rokov 2010-2015 o matkách s deťmi, ktoré sa narodili v rokoch 2010 a 2011 a sledovalo sa obdobie od ich narodenia do 4 rokov veku. Skresleniu dát pre reťazenie pôrodov bolo predídene zahrnutím iba posledného dieťaťa narodeného matke. Pripravovaná analýza IFP.

neprinášajú ženám vyšší príjem v takej miere ako mužom. Zatiaľ čo materstvo je spojené s nižšou mzdou, otcovia si naopak zvyknú polepšiť v práci.

V porovnaní s mužmi majú ženy na Slovensku v priemere mierne nižšiu šancu, že budú pozvané na pohovor, hoci mali v životopisoch uvedené rovnaké schopnosti a zručnosti⁴⁵. Tento rozdiel však závisí od typu zamestnania. Kým v odvetviach obchodu a predaja majú ženy a muži približne rovnaké šance, vo výrobe majú vyššiu šancu zamestnať sa najmä muži. Ženy sú naopak viac preferované v administratíve. Zamestnania, v ktorých ani jedno pohlavie nedominuje na celkovej zamestnanosti, nevykazujú diskrimináciu.

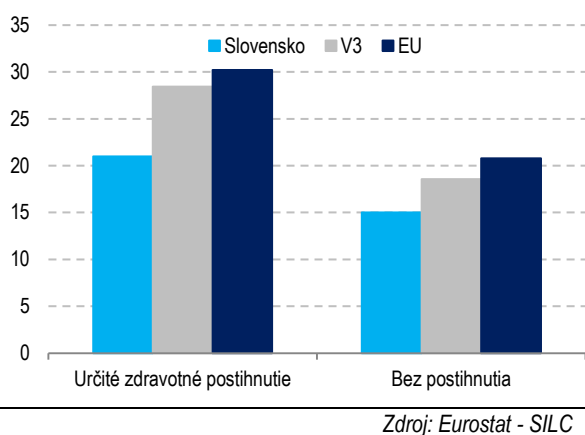
4.3 Podpora osôb s ťažkým zdravotným postihnutím

- Podiel osôb s ťažkým zdravotným postihnutím ohrozených chudobou je na Slovensku nižší ako priemer Európskej únie. Miera ich zamestnanosti je rovnako nižšia (31,9 % Slovensku vs. 47,3 % v EÚ).
- Výdavky na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia sú vo výške 226 mil. eur (2016). Rozpočet na rok 2017 je vyšší o 30 mil. eur.
- Systém kompenzácií sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia sa člení na opakované a jednorazové peňažné príspevky. Najviac výdavkov je vynakladaných na opakované peňažné príspevky.
- Peňažné príspevky na opatrovanie a kompenzáciu zvýšených výdavkov tvoria takmer 78 % výdavkov na opakované peňažné príspevky.
- Motiváciu osôb s ťažkým zdravotným postihnutím zamestnať sa môže znižovať nastavenie systému peňažných príspevkov na kompenzáciu dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia.
- Príspevok na opatrovanie môže znižovať motiváciu rodinného príslušníka sa zamestnať. Opatrovateľ stráca pracovné zručnosti a kvalifikáciu, čo mu sťažuje opätovný vstup na trh práce.
- Existuje veľký počet finančných a nefinančných benefitov, ktoré sa viažu plošne na všetkých ťažko zdravotne postihnutých, a je potrebné skúmať opodstatnenosť ich poskytovania.

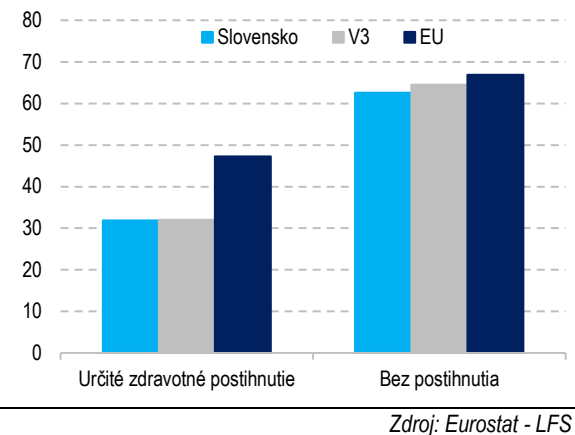
Miera chudoby zdravotne znevýhodnených osôb, rovnako ako aj celej populácie, v Slovenskej republike je nižšia ako priemer v Európskej únii. Zapojenie na trhu práce je tiež nižšie. Na Slovensku je napriek tomu ohrozenie chudobou ľudí so znevýhodnením výrazne nižšie ako v krajinách V3 aj ako v priemere EÚ. Výrazný vplyv na znižovanie miery chudoby majú transfery. V prípade osôb s ťažkým zdravotným postihnutím časť transferov tvoria invalidné dôchodky, ktorých vplyv však bude posudzovať samostatná analýza. V porovnaní s krajinami V3 aj EÚ na Slovensku naopak menej ľudí so zdravotným postihnutím participuje na trhu práce, miera zamestnanosti je jedna z najnižších v EÚ.

⁴⁵ Pripravovaný komentár IFP porovnávajúci šance mužov a žien získať pozvanie na pohovor.

Graf 65: Miera ohrozenia chudobou (% , 2015)

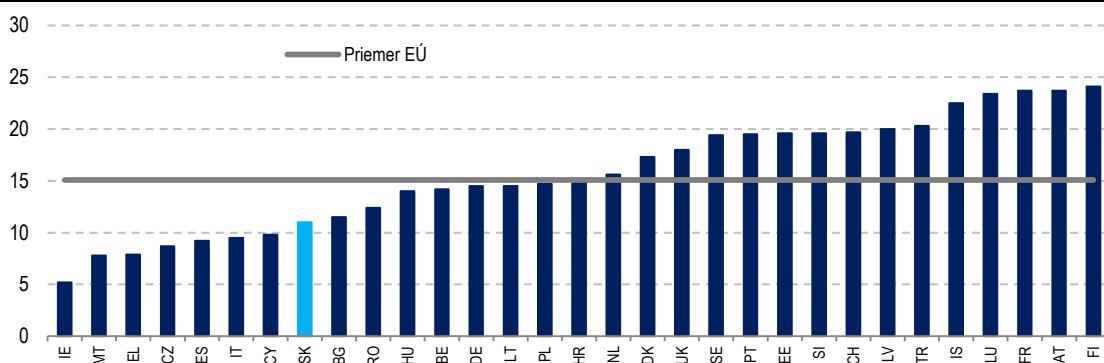

Graf 66: Miera zamestnanosti (% , 2011)⁴⁶

Miera zamestnanosti môže byť ovplyvnená aj systémom peňažných príspevkov. Na účel peňažných príspevkov je testovaný príjem osoby s ťažkým zdravotným postihnutím. Spoločne sa posudzuje aj príjem okruhu osôb⁴⁷. Pri príjme vyššom ako je stanovený násobok sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu⁴⁸, je príspevok buď krátený, resp. neposkytnutý. Takéto nastavenie systému kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia môže znižovať motiváciu zamestnať sa. Revízia výdavkov bude analyzovať systém peňažných príspevkov a jeho vplyv na motiváciu byť aktívny na trhu práce. Rovnako sa zameria na posudzovanie príjmovej hranici pri jednorazových peňažných príspevkoch a pri peňažných príspevkoch na kompenzáciu zvýšených výdavkov. **Slovensko dosahuje dobré výsledky v oblasti ochrany osôb s ťažkým zdravotným postihnutím pred chudobou. Na druhej strane je miera zamestnanosti tejto skupiny obyvateľstva oproti priemeru Európskej únie nižšia o viac ako 15 p.b.** Dobré výsledky v oblasti prevencie pred chudobou je potrebné dosahovať aj v miere zamestnanosti osôb s ťažkým zdravotným postihnutím pomocou aktívnych opatrení trhu práce. V súčasnosti sú odlišne definované osoby s ťažkým zdravotným postihnutím pre potreby kompenzácie sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia a potreby aktívnych opatrení trhu práce⁴⁹.

Graf 67: Pomer zdravotne znevýhodnených občanov

Zdroj: Eurostat - LFS

Slovensko má nižší pomer zdravotne znevýhodnených občanov ako je priemer Európskej únie. Podiel občanov so zdravotným znevýhodnením je o viac ako 4 p.b. nižší ako je priemer. Uvedené údaje však zodpovedajú subjektívnemu názoru oslovených účastníkov prieskumu.

⁴⁶ Zdravotné postihnutie definované ako ťažkosti pri vykonávaní základných aktivít.

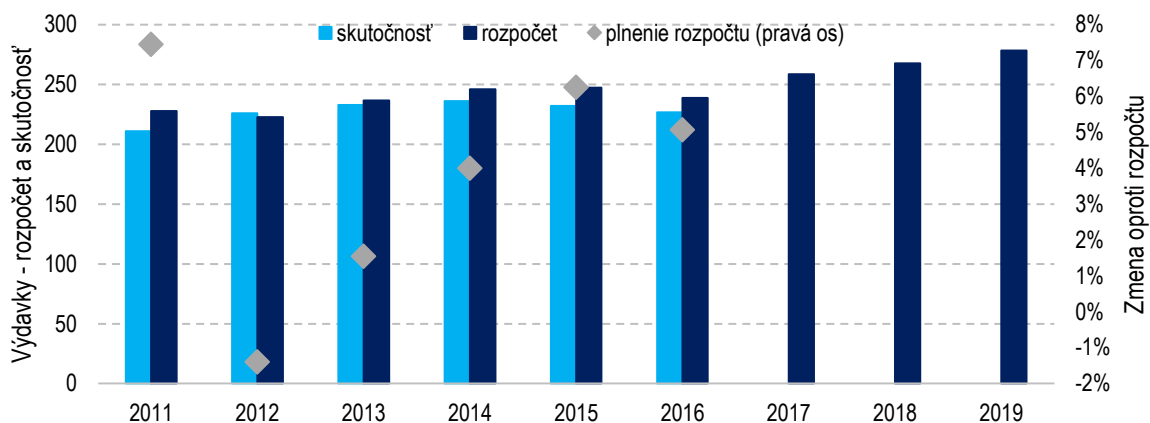
⁴⁷ Napríklad manžel, manželka, nezaopatrené dieťa. Okruh osôb je definovaný v § 18 zákona č 447/2008 Z. z.

⁴⁸ Peňažné príspevky na kompenzáciu dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia nie je možné poskytnúť, resp. sú krátené ak príjem posudzovaných osôb prekročí trojnásobok (pri jednorazových peňažných príspevkoch päťnásobok) sumy životného minima.

⁴⁹ Pre potreby kompenzácie dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia musí mať osoba mieru funkčnej poruchy najmenej 50 %. Pre potreby aktívnych opatrení na trhu práce musí mať osoba pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 40 %.

Graf 68: Vývoj (v mil. eur) rozpočtu a čerpania zdrojov na kompenzáciu dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia

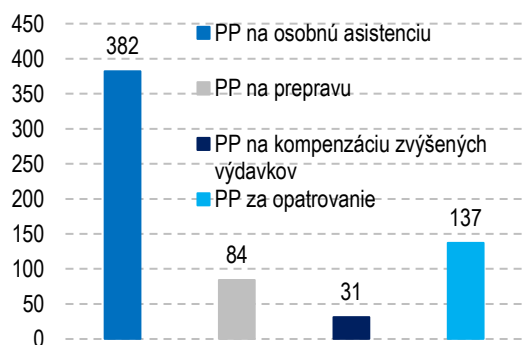

Zdroj: RIS

Výdavky MPSVR SR na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia od roku 2014 klesali. V rozpočte sa predpokladá ich rast.

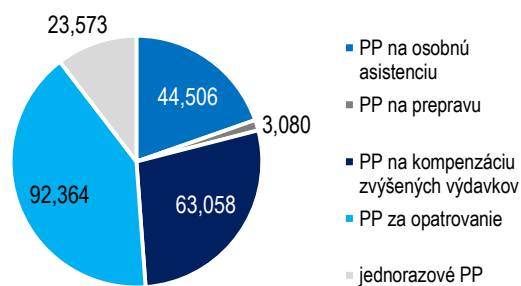
Výdavky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia dosiahli v roku 2016 hodnotu viac ako 226 mil. eur. Na rok 2017 je rozpočet na kompenzáciu dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia vyšší o viac ako 30 mil. eur. Od roku 2010 boli výdavky vyššie ako rozpočet iba v jednom roku. V priemere je rozpočet ročne vyšší o takmer 9 mil. eur ako skutočné výdavky na kompenzáciu dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia. Hlavný rozdiel medzi rozpočtovanými a skutočne čerpanými zdrojmi boli prognózy MF SR na vývoja inflácie, na ktorú sú naviazané niektoré dávky a životné minimum.

Graf 69: Priemerná mesačná výška peňažného príspevku v roku 2016 (v eur)

Zdroj: MPSVR SR

Graf 70: Výdavky na kompenzáciu ŤZP v roku 2016 (v mil. eur)

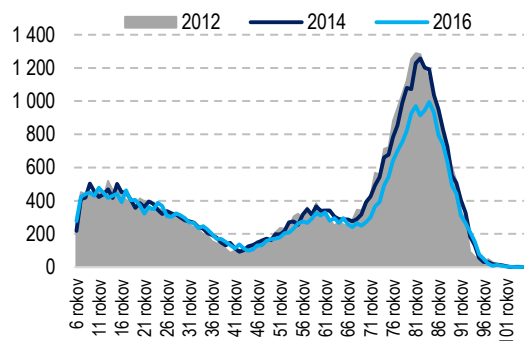
Zdroj: MPSVR SR

Napriek rastúcemu počtu osôb v populácii starších ako 80 rokov je opatrovaných stále menej. Počet osôb s ťažkým zdravotným postihnutím, ktoré sú opatrované rodinnými príslušníkmi v produktívnom veku, poklesol hlavne u osôb s ťažkým zdravotným postihnutím starších ako 80 rokov. Demograficky však rovnaká skupina osôb v Slovenskej republike rástla. Hlavnými dôvodmi môže byť vyhľadávanie iných riešení odkázanosti na pomoc inej osoby (prostredníctvom sociálnych služieb), rast počtu opatrovateľov seniorov, resp. ekonomický cyklus. Revízia výdavkov preskúma dôvody poklesu počtu opatrovaných osôb nad 80 rokov.

Najvyššiu hodnotu pre odkázanú osobu prináša čo najdlhší pobyt v prirodzenom domácom prostredí. Najnižšie jednotkové výdavky štátu prináša opatrovanie rodinným príslušníkom. Opatrovateľ však znižuje svoje šance na zamestnanie. Domáce prostredie pozitívne vplyva na osobu s ťažkým zdravotným postihnutím (Colombo et al., 2011). Na opatrovanie sú priemerné výdavky štátu na jednu osobu nižšie o takmer 245 eur oproti osobnej asistencii (viď Graf 69). Opatrovanie rodinným príslušníkom znižuje budúce šance opatrovateľa na zamestnanie. Náklady na stratu kvalifikácie a následne zníženia uplatnenia na trhu práce sú len ťažko

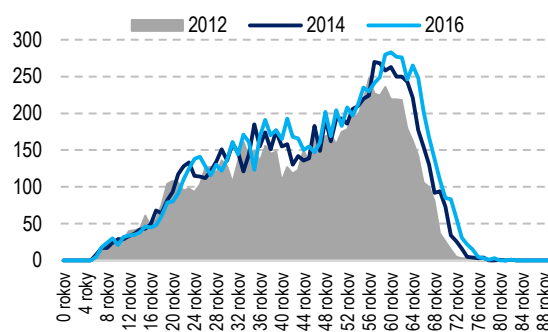
kvantifikovateľné. Revízia výdavkov bude hľadať opatrenia na optimálne nastavenie rovnováhy medzi zabezpečením dostatočnej podpory pre starostlivosť o osoby s ŤZP a motiváciami opatrovateľa pracovať.

Graf 71: Počty opatrovaných osôb podľa veku – opatrované osobou v produktívnom veku

Zdroj: MPSVR SR

Graf 72: Počty osôb s osobným asistentom podľa veku

Zdroj: MPSVR SR

Počet osôb s ťažkým zdravotným postihnutím, ktoré využívajú služby osobného asistenta rastie. Hlavným cieľom asistencie je aktivizácia a podpora sociálneho začlenenia osoby s ťažkým zdravotným postihnutím. Rast počtu osôb využívajúcich osobného asistenta sa výrazne zmenil v roku 2014, kedy nastala zmena vo výške chránenej časti príjmu a nárok na peňažný príspevok na osobnú asistenciu tak mohlo získať viac osôb. Najvýraznejší nárast bol pri osobách vo veku 55-65 rokov. Revízia výdavkov si dáva za cieľ preskúmať dôvody rastu počtu osôb poberaúcich peňažný príspevok na osobnú asistenciu.

Box 12: Osoby s ťažkým zdravotným postihnutím

Osoby s ťažkým zdravotným postihnutím predstavujú podskupinu osôb so zdravotným postihnutím⁵⁰. V rámci zákonov Slovenskej republiky je vymedzenie osôb so zdravotným postihnutím nejednotné (napr. nepriaznivý zdravotný stav, zdravotné postihnutie a iné).

MPSVR SR poskytuje peňažné príspevky na kompenzáciu dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia. Peňažné príspevky je možné poskytovať osobám s ťažkým zdravotným postihnutím s mierou funkčnej poruchy aspoň 50 % ak sú odkázané na presne uvedené kompenzácie (v oblasti mobility a orientácie, komunikácie, zvýšených výdavkov alebo sebaobsluhy) a spĺňajú zákonné podmienky.

Na sociálnom začlenení osôb s ťažkým zdravotným postihnutím sa podieľajú aj iné subjekty verejnej správy. MPSVR SR vydáva osobám s ťažkým zdravotným postihnutím preukazy fyzickej osoby s ŤZP a parkovacie preukazy pre fyzickú osobu so zdravotným postihnutím, na ktoré sa viažu finančné a nefinančné benefity vo verejnej správe. Štát takouto formou pomáha sociálnemu začleneniu. Medzi benefity verejnej správy je možné zaradiť úľavy na daniach a poplatkoch, zľavnené vstupné, úľavy na cestovnom, oslobodenie od povinnosti vlastniť registračnú pokladnicu a iné.

Plošné poskytovanie výhod a zliav držiteľom preukazov nezohľadňuje závažnosť zdravotného postihnutia. Preukazy vyhotovené osobám s ťažkým zdravotným postihnutím slúži na uplatnenie zliav a výhod⁵¹. Výška je určená jednotlivými ministerstvami, resp. poskytovateľom služieb. Výhody sú však poskytované plošne a nezohľadňujú stupeň odkázanosti danej osoby ani jej príjem.

⁵⁰ Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím definuje osoby so zdravotným postihnutím ako „osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu do života spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými“.

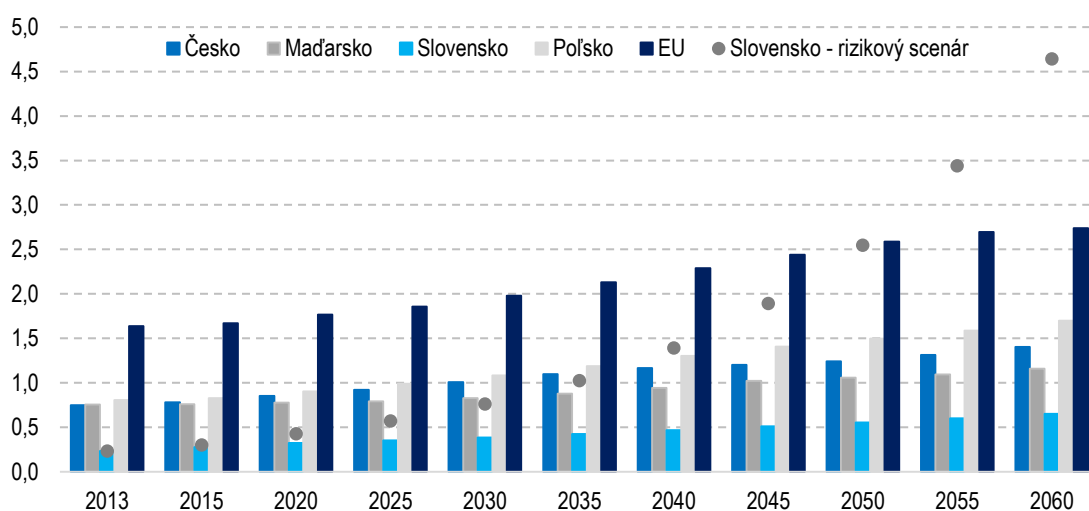
⁵¹ Ide o napr. oslobodenie od koncesionárskych poplatkov, zníženie miestnych daní a poplatkov, zľavy v hromadnej doprave a iné.

4.4 Sociálne služby

- Demografický vývoj v Slovenskej republike bude zvyšovať dopyt po sociálnych službách. Do roku 2030 musí pribudnúť aspoň 7 300 miest iba v zariadeniach pre seniorov. Do roku 2060 sa výdavky na dlhodobú starostlivosť podľa odhadov EK zdvojnásobia.
- Domáca starostlivosť zvyšuje kvalitu života. Cieľom sociálnych služieb by malo byť zabezpečenie zotrvanía pobytu osôb v prirodzenom sociálnom alebo domácom prostredí.
- Výdavky MPSVR SR a iných inštitúcií verejnej správy dosahujú viac ako 0,5 % HDP, s predpokladaným rastom.

Pri predpokladanom demografickom vývoji budú výdavky na dlhodobú zdravotnú starostlivosť rásť. Slovensko starne najrýchlejšie z krajín Európskej únie (EK, 2015b). Do roku 2060 by mali podľa odhadov Európskej komisie narásť výdavky na dlhodobú starostlivosť z dnešných 0,3 % HDP na asi 0,6 % HDP. V rizikovom scenári je možný nárast až na 4,6 % HDP.

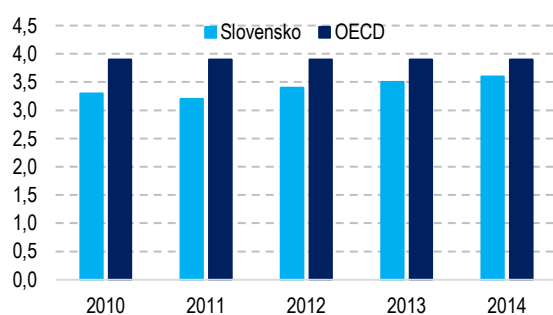
Graf 73: Odhadovaný vývoj výdavkov na dlhodobú starostlivosť (% HDP)

Zdroj: EK, 2015b

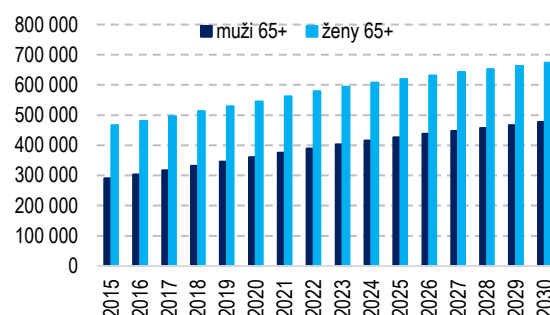
Počet i podiel osôb starších ako 65 rokov bude výrazne stúpať v populácii. Podľa odhadov Európskej komisie narastie podiel osôb starších ako 65 rokov do roku 2030 o viac ako 40 %. V Slovenskej republike rovnako rastie podiel osôb odkázaných na dlhodobú starostlivosť. Podiel týchto osôb je nižší ako priemer OECD. Priemernej hodnote sa však Slovensko približuje.

Graf 74: Percento osôb 65+ odkázaných na dlhodobú starostlivosť

Zdroj: OECD

Graf 75: Vývoj počtu seniorov do roku 2030

Zdroj: Eurostat

Výdavky MPSVR SR predstavujú len časť výdavkov verejnej správy na sociálne služby. Ďalšie náklady verejnej správy na sociálne služby vynakladajú obce a vyššie územné celky. V roku 2015 predstavovali výdavky MPSVR na sociálne služby 73 mil. eur, v roku 2016 to už bolo 82 mil. eur. Na rok 2017 je na túto časť rozpočtovaných približne 90 mil. eur.

Dopyt po službách poskytovaných prevádzkovateľmi sociálnych služieb rastie, pričom v súčasnosti trh nevie uspokojiť potreby takmer 11 % prijímateľov sociálnej služby. V 1 275 zariadeniach je takmer 55 tisíc miest a aj napriek tomu je 6 000 čakateľov na sociálne služby (MPSVR SR, 2015). V rámci čakateľov sa uvádzajú len osoby, ktoré podali žiadosť.

Sociálne služby sú poskytované všetkým skupinám v nepriaznivej sociálnej situácii. Okrem cieľovej skupiny seniorov, na ktorú sa vzťahuje výrazne najväčšia časť výdavkov MPSVR SR na sociálne služby, sa zameriavajú aj na podporu rodiny s deťmi, osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, resp. osoby v krízovej sociálnej situácii. Ich hlavným cieľom je prevencia vzniku a riešenie nepriaznivej sociálnej situácie. Sociálne služby sú poskytované v zariadeniach sociálnych služieb.

Tabuľka 10: Výdavky MPSVR SR na sociálne služby (v tis. eur)

Druh sociálneho zariadenia	Verejní poskytovatelia		Neverejní poskytovatelia		Spolu		Výdavky na jedno miesto 2016
	Výdavky 2015	Výdavky 2016	Výdavky 2015	Výdavky 2016	Výdavky 2015	Výdavky 2016	
denný stacionár	889	1 587	5 259	10 855	6 149	12 442	1,87
domov sociálnych služieb	1 864	1 139	0	0	1 864	1 139	3,66
nocľaháreň	521	563	865	892	1 386	1 455	1,30
špecializované zariadenie	732	873	0	0	732	873	3,83
útulok	787	765	0	0	787	765	1,29
zariadenie podporovaného bývania	38	37	0	0	38	37	2,29
zariadenie núdzového bývania	313	308	0	0	313	308	1,65
zariadenie opatrovateľskej služby	5 607	5 516	2 970	2 922	8 577	8 438	3,58
zariadenie pre seniorov	28 808	29 767	24 386	26 991	53 194	56 758	3,84
SPOLU	39 559	40 555	33 480	41 660	73 040	82 215	3,06

Zdroj: Záverečný účet MPSVR SR

Výdavky medziročne vzrástli, najväčší vplyv malo zdvojnásobenie kapacity denných stacionárov. Výdavky MPSVR SR vzrástli o približne 9 mil. eur, pričom výdavky na denné stacionáre vzrástli o 6 mil. eur a kapacita vzrástla o 100 %. Kapacita v zariadeniach pre seniorov vzrástla. Dopyt zo strany osôb odkázaných na pomoc inej osoby je však stále vyšší ako ponuka.

Počet seniorov bude rásť rýchlejšie a ponuka miest v zariadeniach nemusí postačovať. Pri zachovaní pomeru medzi osobami staršími ako 65 rokov a počtom klientov v zariadeniach pre seniorov bude musieť pribudnúť do roku 2030 aspoň 7 500 miest v zariadeniach pre seniorov. Pri nákladoch MPSVR SR v súčasnej výške viac ako 3 800 eur ročne na jedného klienta je to dodatočných viac ako 28 mil. eur. Uvedený príspevok však neslúži na vytváranie kapacít v zariadeniach sociálnych služieb. Sú to len výdavky MPSVaR SR na financovanie časti nákladov spojených s poskytovaním sociálnych služieb. Vytvorenie nových miest je spojené s dodatočnými nákladmi obcí a vyšších územných celkov ako zriaďovateľov verejných poskytovateľov sociálnej služby. Pri vytvorení uvedeného množstva miest však nebude pokrytý celkový dopyt po sociálnych službách. V systéme sociálneho zabezpečenia budú aj naďalej čakatelia na sociálnu službu.

Tabuľka 11: Predpoveď vývoju počtu miest v zariadeniach sociálnych služieb

	2015	2020	2030	2040	2050	2060
celková populácia	5 421 349	5 458 718	5 464 199	5 373 043	5 261 609	5 114 570
osoby vo veku 65+	756 879	906 197	1 150 091	1 307 149	1 528 075	1 635 556
podiel klientov v soc. zariadeniach	1,92 %	1,92 %	1,92 %	1,92 %	1,92 %	1,92 %
počet miest v soc. zariadeniach	14 517	17 381	22 059	25 072	29 309	31 370

Zdroj: Eurostat; ÚHP

Box 13: Uhrádzanie zdravotných úkonov poskytovateľom sociálnych služieb

Poskytovateľom sociálnych služieb je uhrádzaných zdravotnými poisťovňami 9 konkrétnych zdravotných výkonov. Ostatné úkony neprepláca verejné zdravotné poistenie. Poskytovatelia sociálnych služieb môžu poskytovať v zariadeniach zdravotné výkony. Iba výdavky na deväť konkrétnych určených zdravotných výkonov⁵² sú preplácané zo systému verejného zdravotného poistenia. Ďalšie výkony súvisiace so zdravotnou starostlivosťou pre klientov sociálnych zariadení sa poskytujú v zdravotníckych zariadeniach. Náklady na zdravotnú starostlivosť uhradené zo systému verejného zdravotného poistenia od apríla 2015 do marca 2016 boli len vo výške 80 tis. eur.

Zdravotné poisťovne v Českej republike uhrádzajú zdravotné výkony v hodnote desiatok miliónov eur. V Českej republike uhrádzajú zdravotné poisťovne viacej výkonov viacerým poskytovateľom. Aj z toho dôvodu boli v Českej republike za porovnateľné obdobie uhradené zdravotné služby vo výške 44,8 mil. eur (1,2 miliardy Kč) (Ďurana, 2017).

Opatrovanie v domácom prostredí pozitívne vplýva na odkázané osoby (Colombo et al. 2011). **K udržaniu osoby v domácom prostredí prispievajú podporné sociálne služby, opatrovateľské a prepravné služby, ktoré poskytujú obce.** Najviac využívaná služba poskytovaná obcami je opatrovateľská služba. Z celkových výdavkov viac ako 77 % bolo využitých na opatrovateľskú službu. Pridaná hodnota takejto služby spočíva však v zotrvaní odkázanej osoby v prirodzenom sociálnom alebo domácom prostredí.

Tabuľka 12: Počet hodín poskytovania sociálnych služby a výdavky obcí (v €) v roku 2014

Druh sociálnej služby	Počet hodín poskytovania služby	Celkové výdavky	Priemerné výdavky na hodinu
Opatrovateľská služba	3 771 108	28 194 947	7
Prepravná služba	89 527	243 884	3
SPOLU	3 860 635	28 438 831	

Zdroj: ÚPSVaR SR

Ďalších 20 % výdavkov bolo vynaložených na služby jedální a denných centier. Zvyšné výdavky poskytnuté na uvedené sociálne služby boli nižšie ako 3 %.

Tabuľka 13: Počet klientov a výdavky (v €) obci verejným poskytovateľom v roku 2014⁵³

Druh sociálnej služby	Počet klientov	Celkové výdavky	Priemerné výdavky na klienta
jedáleň	13 115	4 933 303	376
denné centrum	40 707	2 269 116	56
nízko prahové denné centrum pre deti a rodinu	2 209	242 699	110
pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností	47	219 081	4 661
práčovňa	2 281	105 082	46
stredisko osobnej hygieny	6 000	89 040	15

Zdroj: ÚPSVaR SR

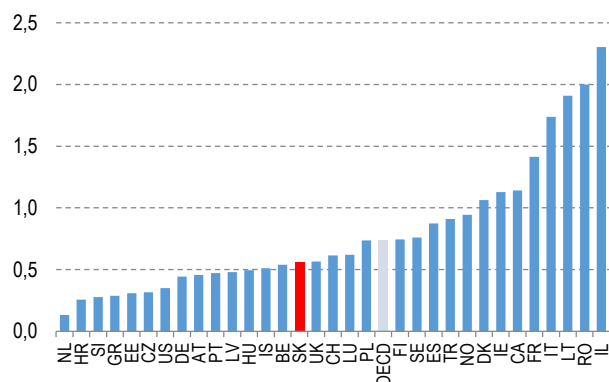
⁵² Príloha č. 7 k zákonu č. 577/2004 Z. z.⁵³ Tabuľka uvádza druhy sociálnych služieb, na ktoré boli vynaložené najvyššie výdavky. V tabuľke nie sú uvedené sociálne služby, ktorých suma výdavkov tvorí necelé 2 % celkových výdavkov (8 004 349 €). Tabuľka neuvádza nulové položky.

Peňažný príspevok na opatrovanie je poskytovaný iba osobám s ťažkým zdravotným postihnutím a za určitých okolností môže znižovať motiváciu opatrovateľa zamestnať sa, resp. jeho kvalifikáciu a pracovné návyky. V mnohých prípadoch môže mať prijímateľ podporných, opatrovateľských a prepravných služieb nárok aj na opatrovateľa (peňažný príspevok na opatrovanie). Revízia výdavkov preto vykoná porovnanie vynakladaných výdavkov na poskytovanie opatrovateľskej služby, príspevku na opatrovanie a výdavkov na celoročné pobytové sociálne služby. Cieľom bude porovnanie celkových výdavkov a efektívnosti jednotlivých sociálnych služieb a peňažného príspevku na opatrovanie pre osoby s ťažkým zdravotným postihnutím.

4.5 Starostlivosť o ohrozené deti

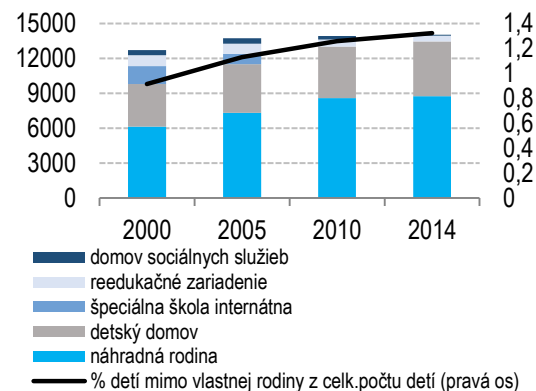
- Výdavky štátneho rozpočtu na ústavnú starostlivosť o deti v štátnych a neštátnych zariadeniach dosiahli v roku 2016 výšku 76 mil. eur, na náhradnú rodinnú starostlivosť 13 mil. eur (obsahuje len výdavky na príspevky).
- Mimo vlastnej rodiny je na Slovensku vychovávaných približne 14 tis. detí, čo predstavuje 1,3 % z celkového počtu detí. Tento podiel od roku 2000 vzrástol. Zároveň je viac detí v náhradných rodinách v porovnaní s inštitúciami.
- Mesačné výdavky na jedno dieťa umiestnené na základe rozhodnutia súdu v zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately predstavujú priemerne 1020 eur, v pestúnskej starostlivosti 337 eur.
- Viac ako polovica detí vyňatých z rodín by sa mohla vrátiť domov, ak by sa rodine poskytla adekvátna podpora. V roku 2010 bola u 42 % z takýchto detí rozhodujúcou podmienkou návratu dieťaťa do rodiny zabezpečenie bývania.

Graf 76: Podiel detí vo veku 11, 13 a 15 žijúcich v štátnych detských domovoch

Zdroj: WHO, 2010; RVS

Graf 77: Výchova detí mimo vlastnej rodiny (počet detí)

Zdroj: ÚHP

Najpočetnejšiu skupinu detí v detských domovoch (štátnych aj neštátnych) v SR tvoria deti vo veku 11 až 15 rokov (v roku 2016 36,22 % z celkového počtu detí), pritom medzinárodné porovnanie výchovy detí vo veku 11–15 rokov ukazuje, že na Slovensku žije v štátnych detských domovoch menej detí ako je priemer OECD, Česká republika a Maďarsko dosiahli ešte lepšie výsledky. Pre komplexný obraz je dôležité zohľadniť aj neštátne zariadenia, deti v každom veku, ako aj výchovu v náhradných rodinách.

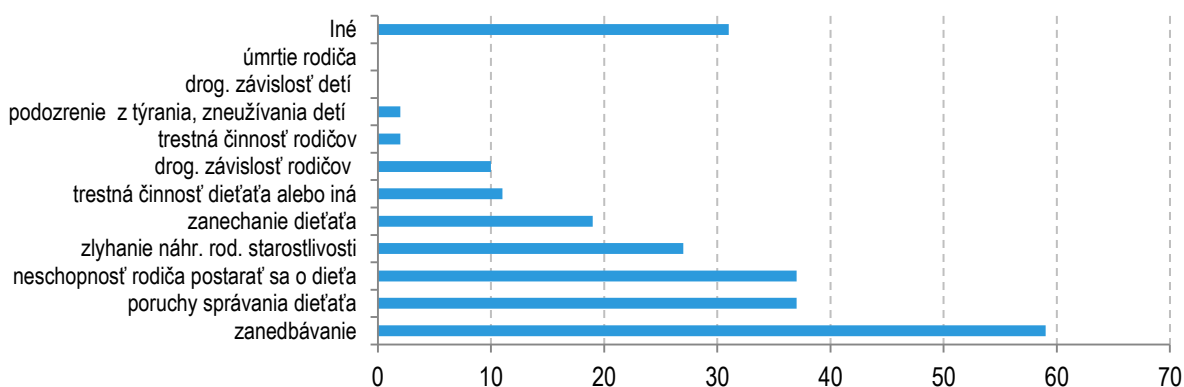
V starostlivosti o deti mimo vlastnej rodiny⁵⁴ možno na Slovensku pozorovať dva trendy: Podiel všetkých detí vychovávaných mimo vlastnej rodiny od roku 2000 rastie. Počas toho istého obdobia sa zároveň pozitívne mení vnútorná štruktúra foriem starostlivosti o deti žijúce mimo rodičovskej starostlivosti a podiel detí vychovávaných v náhradných rodinách stúpa. V rámci rôznych foriem náhradných rodín sa rozvíja jej

⁵⁴ Teda nie sú vychovávané vlastnými rodičmi.

preferovaná forma - starostlivosť o deti zo strany príbuzných a iných dieťaťu blízkych osôb. Dlhodobo však klesá záujem o pestúnsku starostlivosť a osvojenie.

Náklady na jedno dieťa v náhradnej rodine sú oproti nákladom na dieťa umiestnené na základe súdneho rozhodnutia v zariadení SPODaSK tretinové. Okrem vyššej hodnoty pre dieťa oproti inštitucionálnej starostlivosti v zariadení prináša náhradná rodinná starostlivosť aj možnosť lepšieho využitia verejných výdavkov. Mesačný pobyt dieťaťa v detskom domove predstavuje náklad približne 1020 eur.⁵⁵ Mesačné náklady na jedno dieťa v pestúnskej starostlivosti sú 161,65 eur (príspevok na dieťa 138,13 eur + prídavok na dieťa 23,52 eur) a príspevok pestúnovi 175,62 eur.⁵⁶

Graf 78: Dôvody umiestňovania detí do zariadení ústavnej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu, 2015

Zdroj: MF SR

Viac ako polovica detí vyňatých z rodín by sa mohla vrátiť domov, ak by sa rodine poskytla adekvátna podpora. V roku 2010 bola u 42 % z takýchto detí rozhodujúcou podmienkou návratu dieťaťa do rodiny zabezpečenie bývania.⁵⁷ Po umiestnení dieťaťa do zariadenia sú kontakt a spolupráca s rodinou slabé. V priemere dve z troch detí v zariadení ide raz do roka na návštevu k rodine. Deti sú navštevované rodinou v zariadení v priemere takmer dvakrát za rok.⁵⁸ V roku 2016 sa z detského domova späť do rodiny po úspešnej sanácii rodinného prostredia vrátilo 15 % detí⁵⁹ (spomedzi detí, v ktorých rodinách sa vykonávala sanácia).

Preveniu vyňatia dieťaťa z rodiny a sanáciu rodiny po vyňatí štát podporuje aj prostredníctvom podpory akreditovaných mimovládnych organizácií sumou 1,1 mil. eur. Podľa sledovania ÚPSVaR k 31. 12. 2016 žilo v ohrození⁶⁰ 4192 rodín - 9978 detí.

⁵⁵ Zodpovedá nákladom na starostlivosť dieťaťa umiestneného v štátnom alebo neštátnom zariadení SPODaSK na rozhodnutie súdu. Celkové ročné výdavky na príspevky na výchovu dieťaťa v týchto zariadeniach predstavujú 76 mil. eur. Zariadenia prevádzkované samosprávami alebo rezortom školstva neboli brané do úvahy. Uvedená suma nezahŕňa výdavky na výkon opatrení SPODaSK a úsekov štátnych dávok.

⁵⁶ V prípade zlého zdravotného stavu dieťaťa alebo starostlivosti o viac detí súčasne sa príspevky zvyšujú.

⁵⁷ Z dôvodu jeho absencie, resp. takých nedostatkov, ktoré ohrozujú život a zdravie dieťaťa.

Úsmev ako dar v spolupráci s ÚPSVaR analyzuje príčiny vyňatia detí z rodiny a možnosti ich návratu do rodiny od roku 2006. Vybrané publikácie: Mikloško (2011); Úsmev ako dar (2015).

⁵⁸ Súhrnná štatistika obsahuje iba počet návštev a počet detí, nerozlišuje deti, ktoré neabsolvovali žiadnu návštevu (ŠÚ SR).

⁵⁹ V cca 1800 prípadoch detí v detských domovoch spolupracovali rodičia na sanácii rodinného prostredia. Do domáceho prostredia sa vrátilo z detského domova z dôvodu sanácie 270 detí. Ďalších 148 detí sa vrátilo domov z dôvodu, že po uplynutí obdobia trvania neodkladného opatrenia alebo výchovného opatrenia nebolo potrebné prijať ďalšie oparenia).

⁶⁰ Podmienky, ktoré ohrozujú priaznivý psychický, fyzický a sociálny vývin detí.

Box 14: Ciele a činnosť sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

Starostlivosťou o deti v ohrození sa zaoberajú orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (SPODaSK). Základným cieľom ich opatrení je poskytnutie potrebnej pomoci rodinám tak, aby deti mohli vyrastať v starostlivosti svojich rodičov. Keď nie je možné zabezpečiť starostlivosť o dieťa ani v jeho širšej rodine, sprostredkuje orgán SPODaSK dieťaťu náhradnú rodinnú starostlivosť alebo zabezpečí starostlivosť v detskom domove.

Priebežne je potrebné sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť pre 1500 až 1600 detí. Celkovo žije na Slovensku 14 tis. detí mimo vlastnej rodiny. Viac ako 17 % detí umiestnených v detských domovoch vyžaduje z dôvodu zdravotného stavu starostlivosť výlučne pobytovou formou.

V oblasti **sociálnoprávnej ochrany detí** (SPOD) plnia orgány SPOD tiež úlohy v situáciách, keď sa rodičia vedia postarať o dieťa, ale rodina rieši nejakú problémovú situáciu (rozvod, zverenie dieťaťa, určenie otcovstva...), v situáciách, ktoré ešte nevyžadujú vyňatie dieťaťa z rodinného prostredia ale starostlivosť rodičov o dieťa vykazuje problémy (zanedbávanie, alkohol, trestná činnosť rodičov...) alebo deti negatívne ovplyvňuje konanie iných osôb ako rodičov (napr. obeť trestných činov...) a v situáciách, keď deťom treba zabezpečiť aby vyrastali v náhradnej rodine (hľadanie príbuzných, blízkych osôb, ktorým je možné zveriť dieťa, ak to nie je možné, sprostredkovanie pestúnskej starostlivosti, osvojenia). **V roku 2016 bolo riešených cca 55 tis. prípadov detí opatreniami SPOD.**

V **oblasti sociálnej kurately** detí sa opatrenia vykonávajú pre deti, ktoré sa dopustili priestupku alebo trestného činu, z dôvodu závislosti a pri poruchách a problémoch v ich správaní. **V roku 2016 bolo riešených cca 15 200 prípadov detí opatreniami sociálnej kurately detí** (v oblasti sociálnej kurately pre plnoletých sú vykonávané opatrenia najmä pre klientov po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody/väzby, drogovu závislých atď.; v r. 2016 boli tieto opatrenia vykonávané pre 4 657 plnoletých).

V roku 2016 pripadlo na jedného kmeňového zamestnanca SPODaSK vedenie cca 96 aktívnych prípadov rodín (133 detí), čo je viac ako trojnásobok optimálneho počtu⁶¹. Rozvíjajúca sa špecializácia a profesionalizácia výkonu opatrení SPODaSK (osobitne výkonu v teréne a v prirodzenom prostredí rodín), ako aj podpora deinštitucionalizácie, je riešená v prevažnej miere zo štrukturálnych fondov, s rozpočtom 35 mil. eur na roky 2016-2018.

Tabuľka 14: Počet prípadov SPOD a SK

	Počet rodín		Počet detí	
	2015	2016	2015	2016
nové prípady v priebehu r.	15378	14 607	21737	20 784
prípady v priebehu r. celkom	52363	49 618	70079	69 102
z toho sociálna kuratela detí			15182	15179
počet prípadov k 31.12.	229 747	231 942	345 592	347 049

Zdroj: ÚPSVR

⁶¹ Podľa Schavela a Daniškovej (2012) je „počet rodín pripadajúcich na jedného sociálneho pracovníka v Anglicku alebo Švédsku približne 15“.

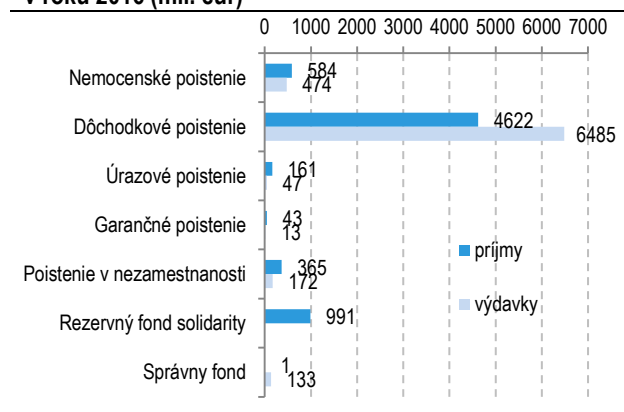

5 Systém sociálneho poistenia a dôchodkov

- V II. pilieri si sporia najmä mladší. Od zavedenia dobrovoľného vstupu v roku 2008 vstúpilo do druhého piliera len 30 % prichádzajúcich na trh práce.
- Zvýšenie mesačného príspevku sporiteľa v III. pilieri o jedno euro navýši jeho mesačný dôchodok až o 6 %. Vyššie priemerné reálne zhodnotenie o 1 p. b. by mohlo zvýšiť mesačný dôchodok až o 25 %.
- V III. pilieri sú motiváciou pre sporenie najmä príspevky zamestnávateľov. Zavedenie daňového zvýhodnenia na príspevky účastníka v roku 2014 nemalo výraznejší vplyv na výšku priemerného účastníckeho príspevku.
- Zhodnotenie fondov v II. a III. pilieri patrí k najnižším v OECD. Najviac prostriedkov sporiteľov je v konzervatívnejších dlhopisových garantovaných fondoch, ktoré dosahujú nižšie zhodnotenie.
- Investičné správanie správcov fondov je pomerne krátkodobé. Kým v II. pilieri existuje potenciál na dlhodobé investovanie, v III. pilieri je výrazne nižší, keďže väčšina majetku je alokovaná na zmluvy s dávkovým plánom, pri ktorých je potrebné rátať s okamžitou výplátou veľkej časti prostriedkov.
- Priemerná nákladovosť dôchodkového sporenia je 0,9 % hodnoty spravovaných aktív, približne na úrovni priemeru OECD. Zatiaľ čo nákladovosť fondov II. piliera je pod priemerom krajín OECD, v prípade fondov III. piliera je v porovnaní s priemerom OECD napriek dlhodobému poklesu stále viac než dvojnásobná.

Systém sociálneho poistenia tvorí osem fondov. Najväčšie z nich sú fond starobného poistenia a fond invalidného poistenia, ktoré spolu tvoria dôchodkové poistenie. Ich výdavky v roku 2016 dosiahli 6,5 mld. eur, príjmy boli 1,9 mld. eur nižšie. Všetky fondy s výnimkou fondov dôchodkového poistenia a správneho fondu mali prebytkové hospodárenie. Príjmy rezervného fondu solidarity boli takmer miliarda eur, tieto prostriedky boli v súlade s účelom tohto fondu využitie na pokrytie deficitu ostatných fondov.

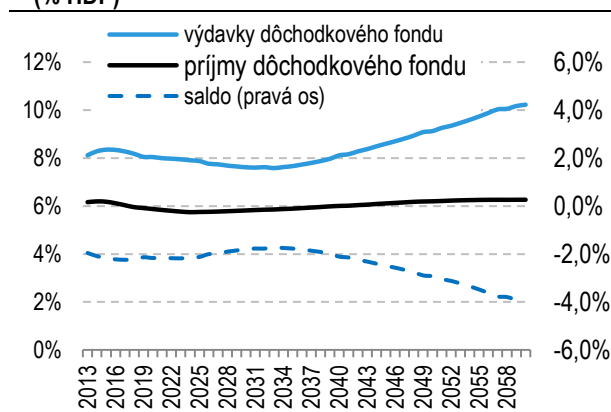
Graf 79: Hospodárenie fondov sociálneho poistenia v roku 2016 (mil. eur)

Zdroj: Sociálna poisťovňa

Pozn.: Príjmy fondov dôchodkového poistenia nezahŕňajú transfer zo ŠR vo výške 365 mil. eur

Graf 80: Projekcia výdavkov dôchodkového poistenia (% HDP)

Zdroj: MPSVR SR, SLOPEM

Deficit dôchodkového poistenia bude vďaka demografii a relatívne rýchlemu predpokladanému rastu ekonomiky do roku 2035 mierne klesať na približne 1,5 % HDP. Následne však vplyv starnutia prinesie dodatočné bremeno pre verejné financie. Výdavky poistenia budú rásť rýchlejšie ako príjmy a deficit narastie do roku 2060 až na 2,3 % HDP.

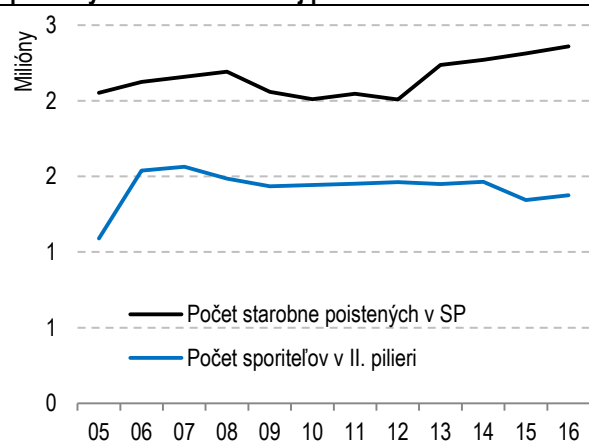
5.1 Dôchodkové sporenie

Starobné dôchodkové sporenie (II. pilier)

V II. pilieri si sporia najmä mladší, vo vekovej skupine od 25 do 45 rokov je to 65 % poistencov SP. Vyššia miera ich participácie súvisí s obdobiami povinného alebo automatického vstupu do II. piliera pri vstupe na trh práce. V decembri 2016 bolo evidovaných 1,4 mil. sporiteľov. Aktívne sporelo 1,1 mil. ľudí, čo predstavuje 44,4 % poistencov Sociálnej poisťovne.

Od zavedenia dobrovoľného vstupu v roku 2008 (s prestávkou v roku 2012) vstúpilo do druhého piliera len 30 % prichádzajúcich na trh práce. Vstupy do II. piliera kulminujú v prvých dvoch rokoch po vstupe na trh práce, pričom vstupujú hlavne ľudia s vyšším vzdelaním, vyššou mzdou a vo veku nadväzujúcom na ukončenie vzdelávania.

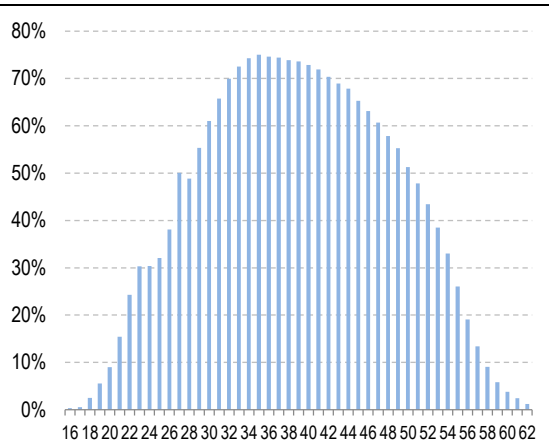
Graf 81: Počet sporiteľov v II. pilieri a starobne poistených osôb v Sociálnej poisťovni

Zdroj: Sociálna poisťovňa

Pozn.: Počet sporiteľov k decembru daného roka. Zahŕňa aj sporiteľov bez vymeriavacieho základu.

Graf 82: Podiel sporiteľov v II. pilieri na poistencoch SP

Zdroj: Sociálna poisťovňa

Záujem o dobrovoľné sporenie bol v II. pilieri napriek daňovému zvýhodneniu nízky. Priemerný počet sporiteľov s dobrovoľným príspevkom sa postupne zvyšoval, avšak v žiadnom roku neprekročil 0,2 % všetkých sporiteľov v II. pilieri. Výška priemerného dobrovoľného príspevku oscilovala okolo sumy 40 eur mesačne. Ak by si títo sporitelia prispievali maximálny možný príspevok, na ktorý je možné uplatniť daňovú úľavu (2% základu dane), zodpovedal by priemernej mzde sporiteľa vo výške 2000 eur mesačne. Daňové zvýhodnenie dobrovoľných príspevkov platilo od roku 2012 do konca roka 2016.⁶²

Tabuľka 15: Dobrovoľné príspevky do II. piliera

	2013	2014	2015	2016
Počet sporiteľov s dobrovoľným príspevkom (tis.)	1,9	2,3	2,4	2,8
Ø dobrovoľný príspevok (eur)	45	35	40	41
Suma príspevkov (tis. eur)	882	982	1 153	1 369
Fiškálny vplyv / daňové výdavky (tis. eur)	187	180	176	233*

Zdroj: Sociálna poisťovňa, MF SR, vlastný prepočet.

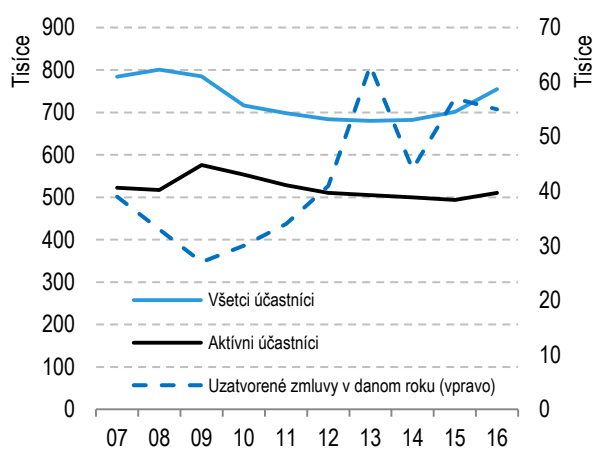
Pozn.: *Fiškálny vplyv odhadovaný podľa údajov z daňových priznaní a hlásení o vyúčtovaní dane.

⁶² Vid' § 11, ods. 8 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov. Od 1. januára 2013 do 31. decembra 2016 boli dobrovoľné príspevky daňovo zvýhodnené a bolo možné ich započítať do nezdaniteľnej časti základu dane do výšky 2 % základu dane, najviac však do výšky 2 % zo 60-násobku priemernej mzdy v SR spred 2 rokov.

Doplnkové dôchodkové sporenie (III. pilier)

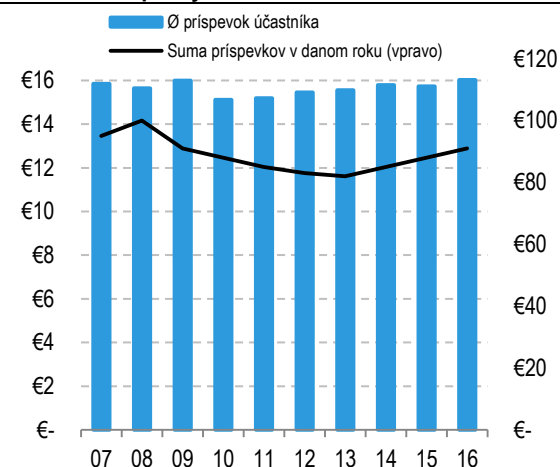
Doplnkové dôchodkové sporenie je využívané podstatne viac ako dobrovoľné sporenie v II. pilieri. Medziročne počet novo uzatvorených účastníckych zmlúv rastie (od roku 2009 s výnimkami v roku 2014 a 2016). V roku 2016 si v III. pilieri sporilo 30 % poistencov Sociálnej poisťovne, teda približne 755 tis. účastníkov. Podiel účastníkov s aspoň jedným príspevkom v danom roku však dlhodobo dosahuje len 70 % z celkového počtu účastníkov. Účastníci v III. pilieri sú v priemere starší ako sporitelia v II. pilieri. Zatiaľ čo priemerný vek sporiteľa je okolo 38 rokov, priemerný vek účastníka v III. pilieri je až 44 rokov.

Graf 83: Účastníci a zmluvy o DDS

Zdroj: Asociácia DDS

Graf 84: Príspevky účastníkov

Zdroj: Asociácia DDS

V III. pilieri sú motiváciou pre sporenie najmä príspevky zamestnávateľov. Len 8 % všetkých účastníkov si v roku 2016 sporilo bez príspevku zamestnávateľa. Priemerný príspevok zamestnávateľa vzrástol od roku 2007 z približne 20 eur na približne 26 eur v roku 2016. Priemerný príspevok účastníkov je od roku 2007 približne na rovnakej úrovni hoci nominálne mzdy narástli o viac než tretinu.

Zvýšenie mesačného príspevku sporiteľa o 1 euro navýši pri súčasných podmienkach sporenia jeho mesačný dôchodok v bežných cenách odhadom o 2,88 eur, teda o 6 %.⁶³ Vyššie priemerné nominálne zhodnotenie o 1 p. b. (na úrovni 3 % ročne) by mohlo zvýšiť mesačný dôchodok až o 28 %. Zvýšenie mesačného príspevku sporiteľa o 1 euro navýši (pri súčasných podmienkach sporenia) jeho mesačný dôchodok v stálych cenách odhadom o 2 eurá, teda o 6 %. Vyššie priemerné reálne zhodnotenie o 1 p. b. (na úrovni 1,5 % ročne) by mohlo zvýšiť mesačný dôchodok až o 25 %.

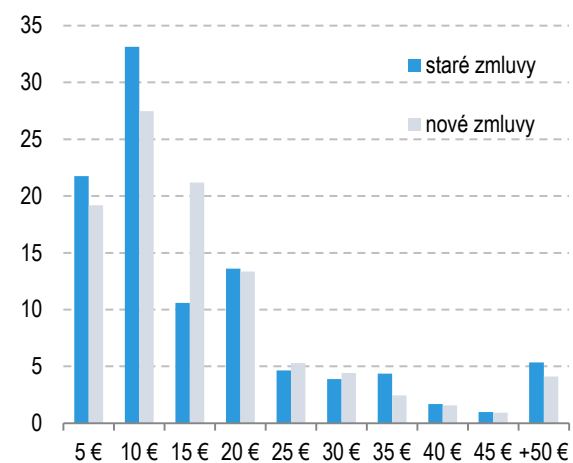
Účastník DDS s priemerným príspevkom (16 eur) si pri rovnakých podmienkach nasporí do dôchodku cca 12 600 eur. V čase odchodu do dôchodku tak získa doživotnú rentu v mesačnej výške 41 až 48 eur. Ak by mu zamestnávateľ prispieval rovnakou sumou, získal by mesačnú anuitu 82 až 96 eur.

Zavedenie daňového zvýhodnenia na príspevky účastníka vo výške 180 eur nemalo výraznejší vplyv na výšku priemerného účastníckeho príspevku, keďže tento už od roku 2007 priemerne presahuje 15 eur. Príspevok vo výške 15 eur a viac má 39 % účastníkov so starou a 46 % s novou zmluvou. Znamená to, že uzatvorenie novej zmluvy môže motivovať účastníkov k plateniu vyššieho príspevku, aj keď vyše polovica

⁶³ Pri dobe sporenia 42 rokov a zhodnotení 2 % p.a. v nominálnom a 0,54 % p.a. v reálnom vyjadrení (čo zodpovedá priemernému váženému výnosu fondov v III. pilieri za posledných 5 rokov). Doživotný dôchodok odhadnutý podľa podmienok, ktoré v súčasnosti poisťovne pôsobiace v II. pilieri ponúkajú 62-ročnému sporiteľovi.

účastníkov s novou zmluvou nevyužíva daňové zvýhodnenie v maximálnej výške (prispieva menej ako 15 eur mesačne).

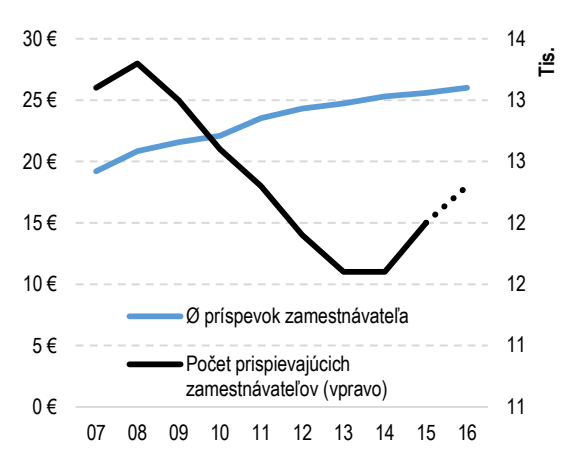
Graf 85: Podiel zmlúv podľa výšky príspevku účastníka (%)

Zdroj: DDS

Pozn.: Príspevky vyššie ako 50 eur sú v poslednej kategórii.

Graf 86: Zamestnávateľské zmluvy a priemerné príspevky zamestnávateľov

Zdroj: Asociácia DDS

Pozn.: Počet zamestnávateľov v roku 2016 je odhad.

Od roku 2014 vzrástol počet prispievajúcich zamestnávateľov. Počet zamestnávateľov, ktorí prispievali na dôchodkové sporenie svojim zamestnancom, klesal od obdobia hospodárskej krízy až do roku 2013. Následný nárast nemusí súvisieť s daňovými úľavami, spôsobovať ho môže ekonomický cyklus alebo iné faktory. Svojim zamestnancom prispievalo v roku 2015 na DDS len cca 12 tisíc zamestnávateľov, čo bolo 7 % zo všetkých zamestnávateľov, tí však zamestnávali až 30 % všetkých zamestnancov (vrátane SZČO zamestnávajúcich ďalšie osoby). Priemerný príspevok zamestnávateľov stabilne rastie a v roku 2016 dosiahol 26 eur.

Zamestnávatelia už v súčasnosti v priemere nevyužívajú daňové zvýhodnenie príspevkov na doplnkové dôchodkové sporenie v plnej miere. Priemerný príspevok zamestnávateľov tvoril v jednotlivých rokoch približne 2,9 % priemernej mzdy, pričom možnosť daňovej úľavy pre zamestnávateľov je až na úrovni 6 %.

Box 15: Daňové zvýhodnenie v doplnkovom dôchodkovom sporení

Doplnkové dôchodkové sporenie je daňovo zvýhodnené na strane účastníka aj na strane zamestnávateľa. Časť príspevkov do DDS si môžu účastníci aj zamestnávatelia zarátavať do nezdaniteľnej časti základu dane. V rokoch 2005 až 2010 bolo podľa platnej legislatívy možné znížiť si základ dane o zaplatené príspevky na DDS a to až do výšky 12 000 Sk (resp. 398,33 €). K 1. januáru 2011 však táto možnosť zanikla a až do 1. januára 2014 štát sporenie v DDS prostredníctvom daňových zvýhodnení na strane účastníka nepodporoval. Od 1. januára 2014 platí pre novo uzavreté zmluvy daňové zvýhodnenie podľa pravidiel opísaných nižšie. Za „nové“ zmluvy sa považujú aj zmluvy účastníkov, ktorí prostredníctvom dodatku k „starej“ účastníckej zmluve súhlasili so zánikom dávkového plánu.

Daňové zvýhodnenie na strane účastníka

S cieľom podporiť dlhodobé sporenie na dôchodok bola zavedená možnosť zníženia základu dane daňovníka⁶⁴ o zaplatené príspevky do výšky 180 eur ročne (15 eur mesačne). Účastník tak môže ročne ušetriť na odvedenej dani 34,2 eur. Daňovú úľavu si však môžu uplatniť len účastníci s tzv. „novou“ účastníckou zmluvou. V roku 2016 mala „novú“ účastnícku zmluvu približne štvrtina účastníkov.

⁶⁴ Vid' § 11, ods. 11-13 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

V roku 2015 zaplatili účastníci s tzv. „novou“ účastníckou zmluvou príspevky v celkovej výške 22 mil. eur. Z toho bolo 6,7 mil. eur uplatnených ako odpočítateľná položka v daňových priznaniach a hláseniach o vyúčtovaní dane. Čistý výpadok daňových príjmov tak v dôsledku tohto zvýhodnenia v roku 2015 dosiahol 1,268 mil. eur.⁶⁵

Tabuľka 16: Príspevky účastníkov DDS

Rok	2014	2015	2016*
Fiškálny vplyv / daňové výdavky (tis. eur)	589	1 268	1 600

Zdroj: DDS, MF SR, vlastný prepočet.

Pozn.: *Odhad na základe fiškálneho vplyvu v roku 2015 a údajov od DDS za rok 2016.

Daňové a odvodové zvýhodnenie príspevkov platených zamestnávateľom

Daňové zvýhodnenie sa vzťahuje aj na príspevky na DDS, ktoré platí zamestnávateľ za zamestnanca (bez ohľadu na typ účastníckej zmluvy).⁶⁶ Zamestnávatelia odvedli v roku 2015 celkovú sumu príspevkov na DDS vo výške 131,5 mil. eur. Odhad tohto fiškálneho vplyvu v roku 2015 predstavuje približne 13,8 mil. eur.⁶⁷

Okrem toho sa na príspevky platené zamestnávateľom za zamestnanca vzťahuje aj odvodová úľava. Uvedené príspevky sú oslobodené od sociálneho poistenia, a to tak v prípade zamestnanca, ako aj zamestnávateľa.⁶⁸ Predmetný stimul znamenal v roku 2015 výpadok na príjmoch sociálneho poistenia približne 45,4 mil. eur. Odhad čistého fiškálneho dopadu tejto úľavy predstavuje v roku 2015 približne 39 mil. eur.⁶⁹

5.2 Výkonnosť a nákladovosť II. a III. piliera

Porovnanie výkonnosti

Vážené zhodnotenie fondov v II. a III. pilieri patrí k najnižším v OECD, čo značne súvisí s rozložením sporiteľov v jednotlivých fondoch. Od júna 2010 do júna 2015 dosiahli slovenské fondy v priemere zhodnotenie 1,9 % v nominálnom a 0,4 % v reálnom vyjadrení, čo je pod nominálnym (5,37 %) aj reálnym (3,69 %) váženým priemerom OECD⁷⁰. V roku 2015 bolo reálne vážené zhodnotenie slovenských fondov na úrovni 0,8 %, nižšie ako v Českej republike (0,9 %) a v Maďarsku (3,7 %), avšak vyššie ako v Poľsku (-6,1 %), kde došlo k viacerým regulačným zmenám.

Druhý pilier dosahuje v priemere vyššie zhodnotenie ako tretí. Priemerný ročný výnos fondov DSS bol za posledných 5 rokov (vážený majetkom v jednotlivých fondoch) 2,12 % v nominálnom a 0,85 % v reálnom vyjadrení. Pre porovnanie, v roku 2015 dosiahli rizikovejšie fondy v II. pilieri (SRRRI 4+)⁷¹ napriek výkyvom

⁶⁵ Zdroj: MF SR

⁶⁶ Viď § 19 ods. 3 písm. l) zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov. Tieto príspevky možno uznať v úhrne najviac vo výške 6 % zo zúčtovanej mzdy, náhrady mzdy a odmeny zamestnanca.

⁶⁷ V roku 2015 odvedlo za zamestnanca aspoň jeden príspevok 11 963 zamestnávateľov (vrátane SZČO, ktorí zamestnávajú iné osoby). Z týchto podnikov, po očistení o subjekty verejnej správy, vykázalo 7 579 podnikov pozitívny hospodársky výsledok po zdanení. Ak by tieto podniky prispievali zamestnancom maximálne do výšky oprávnených daňových nákladov, fiškálny vplyv zvýhodnenia by pri sadzbe dane z príjmu PO 22 % (2015) dosahoval približne 15 mil. eur ročne. Pre zohľadnenie individuálneho stropu daňového zvýhodnenia (6 % zo mzdy zamestnanca) predpokladáme mzdu každého zamestnanca na úrovni priemernej mzdy 883 eur (2015). Výsledný fiškálny vplyv tak dosiahne cca 13,8 mil. eur.

⁶⁸ Viď najmä § 138 ods. 1 a ods. 8 z. č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení.

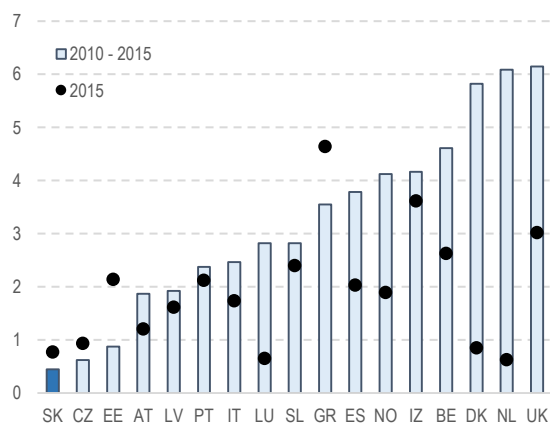
⁶⁹ Vzhľadom na deficitné hospodárenie Sociálnej poisťovne (resp. deficitov základného fondu starobného) predstavuje výpadok na výbere poistného zvýšenú potrebu transferov zo štátneho rozpočtu (v plnej výške odvodovej úľavy). V čistom fiškálnom dopade odvodovej úľavy je premietnutý aj efekt vyšších príjmov na dani z príjmu.

⁷⁰ Štúdia OECD (2016b) porovnáva zhodnotenie v 25 z celkového počtu 35 členov OECD.

⁷¹ Z dôvodu lepšej porovnateľnosti s fondmi DDS uvádzame porovnanie výnosov fondov DSS v členení podľa syntetickej miery rizika a volatility (SRRRI). Štandardná metodika výpočtu SRRRI v súlade s odporúčaniami Európskeho orgánu pre cenné papiere a trhy (ESMA). Kategória SRRRI 2 zahŕňa konzervatívne dlhopisové fondy, kategória 3 zahŕňa zmiešané a niektoré akciové fondy a kategória 4+ zahŕňa volatilnejšie fondy, ktoré investujú prevažne do akcií alebo kopírujú index.

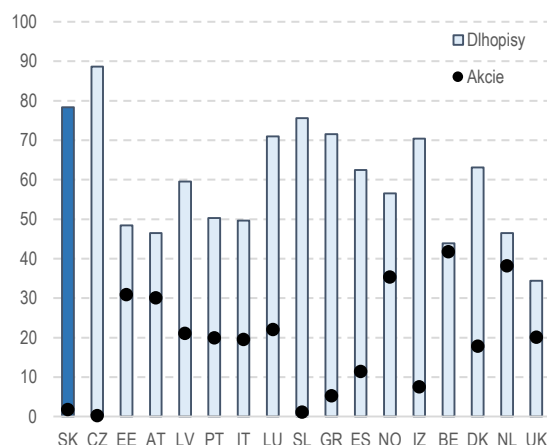
na finančných trhoch viacnásobne vyššie reálne zhodnotenie (5 %) než vážený priemer OECD (0,6 %). Ich váha na celkovom zhodnotení je však nízka kvôli relatívne malému objemu spravovaných aktív.

Graf 87: Reálne vážené zhodnotenie dôchodkových fondov (%)

Zdroj: OECD

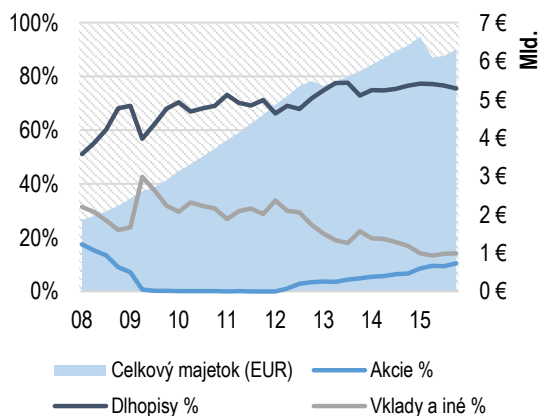
Graf 88: Zloženie majetku dôchodkových fondov

Zdroj: OECD

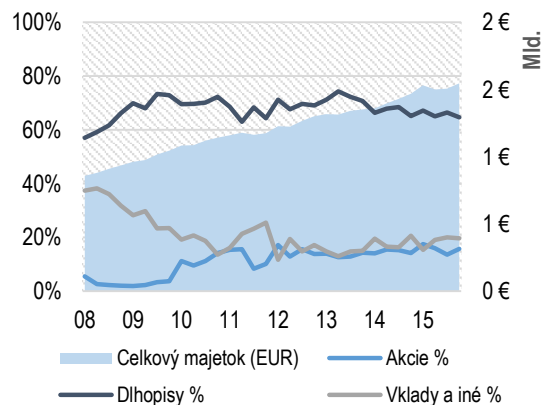
Najviac prostriedkov sporiteľov sa nachádza v konzervatívnejších dlhopisových garantovaných fondoch, ktoré dosahujú nižšie zhodnotenie. Tri štvrtiny všetkých prostriedkov v dôchodkových fondoch sú reálne alokované do dlhopisových investícií (dlhopisov alebo dlhopisových ETF). Dnešné prerozdelenie majetku medzi dôchodkovými fondmi značne ovplyvnil jednorazový presun sporiteľov do dlhopisových garantovaných dôchodkových fondov⁷² s účinnosťou od 30. apríla 2013. Tento presun však výrazne nezvyšil podiel dlhopisových investícií, ktorý bol dvojtretinový už od roku 2010.

Graf 89: Majetok vo fondoch DSS

Zdroj: NBS

Graf 90: Majetok vo fondoch DDS (%)

Zdroj: NBS

Tabuľka 17: Prostriedky v II. pilieri podľa typu fondu

	Dlhopisové	Zmiešané	Akciové	Indexové
Podiel na celkovom majetku (%)	82	1	11	6
Hodnota (mil. eur)	5 777	68	798	445
Zhodnotenie od mája 2013 ⁷³ (%)	6,2	20,1	24,5	47,1

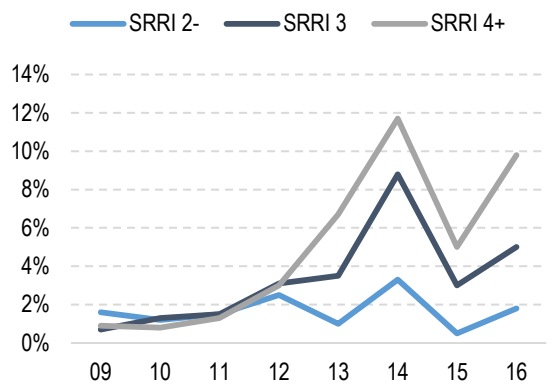
Zdroj: NBS k 24.03.2017

⁷² DSS boli na základe § 123ai zákona č. 43/2004 Z. z. povinné najneskôr do konca februára 2013 zasláť všetkým sporiteľom v zmiešaných, akciových a indexových fondoch určené tlačivo. Sporitelia, ktorí mali záujem zostať v týchto dôchodkových fondoch, boli povinní tlačivo doručiť dôchodkovej správcovskej spoločnosti najneskôr do 31. marca 2013. Inak boli títo sporitelia k 30. aprílu 2013 presunutí do dlhopisových garantovaných fondov.

⁷³ Od mája 2013 je platná aktuálna legislatívna úprava II. piliera, ktorá výrazným spôsobom zmenila rozloženie majetku sporiteľov v jednotlivých fondoch.

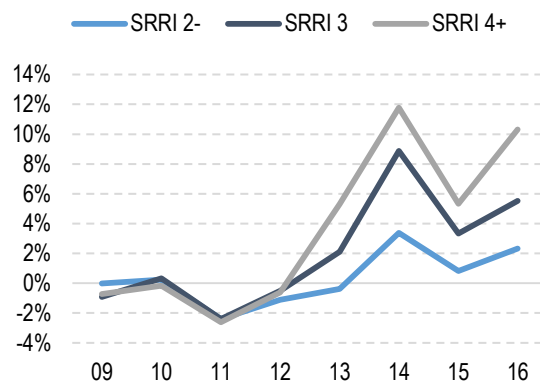
Investičné správanie správcov fondov je pomerne krátkodobé – priemerná zostatková splatnosť dlhopisov v portfóliách DDS je dnes cca 5-6 rokov a podiel akciových investícií dlhodobo neprekračuje 10 %. Potenciál na dlhodobé investovanie však existuje. Až 62,4 % dnešného majetku (cca 4,2 mld. eur) budú musieť DDS vyplatiť najskôr o 20 rokov. Z toho 1,3 mld. eur budú potrebovať na financovanie svojich záväzkov najskôr o 30 rokov.

Graf 91: Nominálna výkonnosť fondov DDS p.a. (%)

Zdroj: NBS

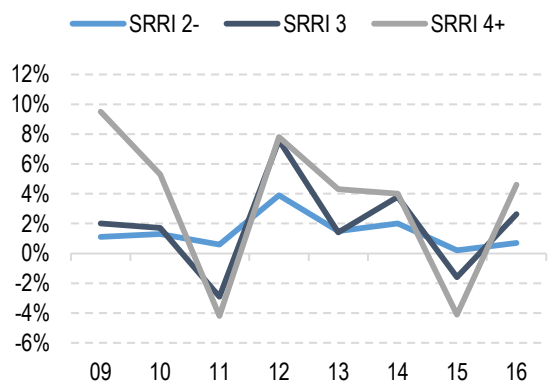
Graf 92: Reálna výkonnosť fondov DDS p.a. (%)

Zdroj: NBS

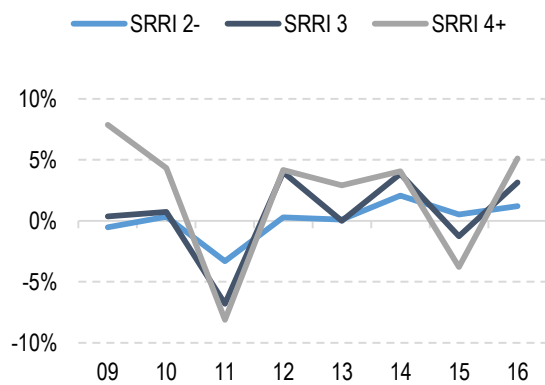
Výkonnosť fondov DDS je pomerne nízka. Priemerný ročný výnos za posledných 5 rokov (vážený majetkom v jednotlivých fondoch) je 1,81 % v nominálnom a 0,54 % v reálnom vyjadrení. Aj fondy DDS investujú prevažne do dlhopisov. Podiel akciovej zložky sa od roku 2010 pohybuje okolo hranice 15 % z celkového majetku. Na rozdiel od II. piliera neplatí, že rizikovejšie fondy dosahujú vyšší výnos.

Graf 93: Nominálna výkonnosť fondov DDS p.a. (%)

Zdroj: NBS

Graf 94: Reálna výkonnosť fondov DDS p.a. (%)

Zdroj: NBS

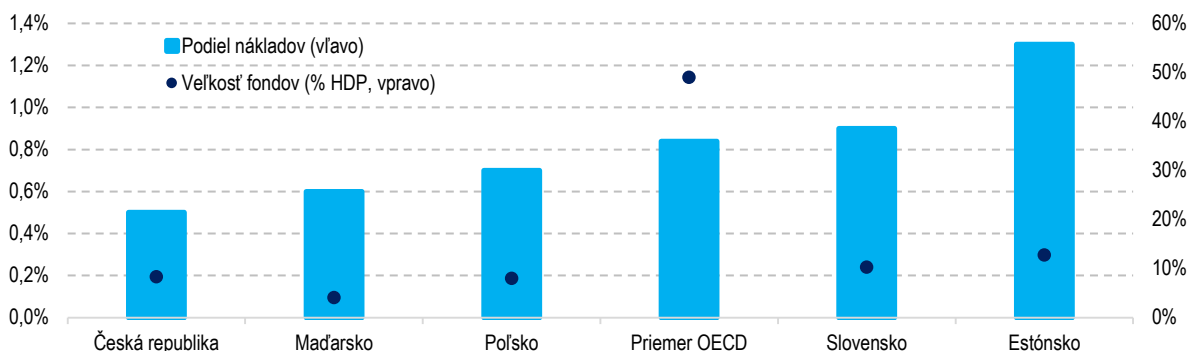
Správcovia fondov v III. pilieri sa vyznačujú relatívne aktívnejšou správou, dosahujú priemerne vyššiu obrátkovosť portfólií a do roku 2015 využívali najmä priame nástroje (akcie a dlhopisy). V roku 2015 vzrástol podiel štruktúrovaných finančných nástrojov (ETF a podielových fondov) k hranici 10 %, avšak stále nedosahuje 20 % ako vo fondoch II. piliera.

Perspektíva dlhodobého investovania fondov DDS je nízka. Až 80 % dnešného majetku je alokovaných na zmluvy s dávkovým plánom, pri ktorých je potrebné rátať s okamžitou výplatom veľkej časti prostriedkov a teda s potrebou okamžitej likvidity. DDS musia držať k dispozícii ihneď 18 % majetku a ďalších 49 % môžu investovať v horizonte najviac 10 rokov. Zostatková splatnosť dlhopisov v DDS je cca 5-6 rokov. Dlhodobé investície, napríklad infraštruktúrne projekty, sa pritom vyznačujú práve nižšou likviditou.

Porovnanie nákladovosti

Zatiaľ čo nákladovosť fondov II. piliera je pod priemerom krajín OECD, v prípade fondov III. piliera je v porovnaní s priemerom OECD napriek dlhodobému poklesu stále viac než dvojnásobná. Priemerná nákladovosť všetkých slovenských dôchodkových fondov sa pohybuje mierne nad úrovňou aritmetického priemeru operatívnych nákladov porovnateľných sporiacich schém v rámci krajín OECD a krajín V3.

Graf 95: Podiel operatívnych nákladov na spravovanom majetku v negarantovaných sporiacich (DC) schémach

Zdroj: OECD

V medzinárodnom porovnaní je nákladovosť slovenských dôchodkových schém na úrovni priemeru, ale nad úrovňou krajín V3. V rokoch 2012 a 2013 bol III. pilier v absolútnom vyjadrení drahší než II. pilier, napriek tomu, že spravoval päťkrát menej prostriedkov.⁷⁴ Relatívne vyššie zhodnotenie akciových a indexových fondov v II. pilieri v roku 2014 prispelo k tomu, že príjem DDS z odplát v II. pilieri vzrástol a presiahol príjem DDS z odplát v III. pilieri o viac než polovicu. Odplata za zhodnotenie tak medziročne vzrástla o 130 %.

Tabuľka 18: Podiel odplát na spravovanom majetku (tzv. total expense ratio, %)

	2012	2013	2014	2015
DSS	0,62	0,57	0,78	0,63
DDS	2,61	2,48	2,03	1,9

Zdroj: ročné správy DSS a DDS, vlastný prepočet

Pozn.: Vypočítané ako podiel sumy všetkých odplát na priemernej hodnote majetku v danom roku.

Box 16: Odplaty DSS a DDS

DSS v II. pilieri majú nárok na tri druhy odplát; za správu (0,3 % z hodnoty majetku), za vedenie účtu (1 % zo sumy príspevkov) a za zhodnotenie majetku (max. 10 % zo zhodnotenia).

Tabuľka 19: Odplaty DSS (tis. EUR)

	2012	2013	2014	2015
Za správu	15 210	16 484	18 185	18 929
Za vedenie účtu	7 706	3 872	4 345	4 388
Za zhodnotenie	8 386	10 945	25 171	16 708
Spolu	31 302	31 301	47 701	40 025

Zdroj: Ročné správy DSS

Zo sumy odplát pre jednotlivé DSS tvorili v priemere v roku 2015 odplaty za správu 47 %, odplaty za vedenie účtu 11 % a odplaty za zhodnotenie majetku 42 %.

⁷⁴ Nákladovosť a výšky odplát v II. a III. Pilieri sú rozdielne, keďže v II. pilieri vykonáva výber povinných príspevkov Sociálna poisťovňa (§ 159 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení). Sociálnej poisťovni prislúcha za postupovanie príspevkov jednotlivým DSS odplata vo výške 0,25 % zo sumy postúpených príspevkov, pričom v priemere ide o 1,1 mil. eur ročne. Tieto príjmy správneho fondu Sociálnej poisťovne v rokoch 2015 a 2016 tvorili 0,68 % všetkých príjmov správneho fondu.

DDS v III. pilieri majú nárok na štyri druhy odplát: za správu (1,6 % hodnoty majetku v príspevkovom fonde za rok 2016 – postupne klesá na 1,2 % do roku 2020), za zhodnotenie majetku (10 % zo zhodnotenia), za prestup (5 % zo zostatku na účte pri prestupe účastníka do 1 roka) a odstupné (5 % z hodnoty účtu so „starou“ zmluvou).

Tabuľka 20: Odplaty DDS (tis. EUR)

	2012	2013	2014	2015
Za správu	24 942	25 871	21 954	22 642
Za prestup	3	2	0	117
Za zhodnotenie	4 665	3 376	4 445	5 006
Za odstupné	2 629	3 703	1 963	1 088
Spolu	32 239	32 952	28 362	28 853

Zdroj: Ročné správy DDS

Zo sumy odplát pre jednotlivé DDS tvorili v priemere v roku 2015 odplaty za správu 78 %, odplaty za zhodnotenie majetku 17 %, odplaty za odstupné 4 % a odplaty za prestup menej než 1 %.

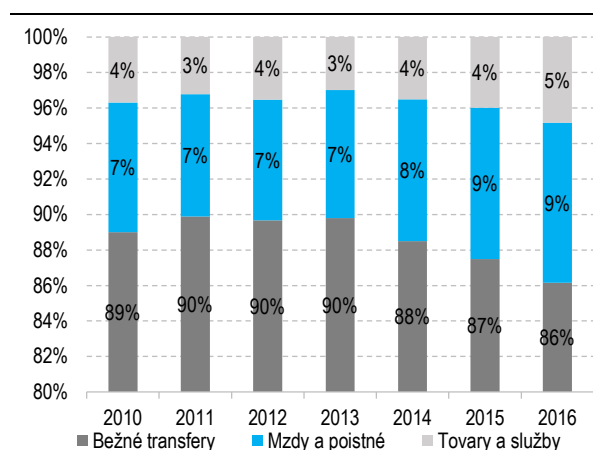
6 Analýza výdavkov organizácií MPSVR SR a SP

- Výdavky na ľudské zdroje v kapitole MPSVR SR vzrástli od roku 2012 v priemere o 9 % ročne. Zamestnanosť v kapitole rástla od roku 2012 v priemere o 3 % ročne, zatiaľ čo mzdy rástli v priemere o 5 % ročne.
- Výdavky na tovary a služby boli významnou časťou rozpočtu v troch organizáciách (CMPODM, IVPR, IAMPŠVR). Medzi rokmi 2012 a 2016 rástli priemerným tempom 10 % ročne. Napriek tomu, že výdavky z fondov EÚ tvorili medzi rokmi 2012-2016 len 21 % všetkých výdavkov na tovary a služby, podieľali sa na viac ako štyroch pätinách ich nárastu.
- Revízia výdavkov pomocou analýzy DEA vyhodnotí efektívnosť pobočiek Sociálnej poisťovne. Analýza odhadne dosiahnuteľné úspory a možnosti zvýšenia výkonnosti menej efektívnych pobočiek.
- IT výdavky kapitoly MPSVR SR sa dlhodobo pohybujú v priemere od 10 do 20 mil. eur. V rokoch 2010-2016 bolo v priemere 75 % výdavkov financovaných zo štátneho rozpočtu. IT výdavky SP sa dlhodobo pohybujú v priemere od 10 do 20 mil. eur, priemer v rozpočte na roky 2017-19 je 10 mil. eur.
- MPSVR SR plánuje v roku 2017 dva významnejšie IT nákupy spolu za asi 12 mil. eur (podpora prevádzky IS riadenia sociálnych dávok (plus e-formuláre) a podpora prevádzky IS DMS).
- Najväčšími investíciami SP na rok 2017 sú zvýšenie dostupnosti a spoľahlivosti centrálného dátového úložiska, investície do kybernetickej bezpečnosti a konsolidácia prostredia serverových zariadení (každý s nákladmi asi 2 mil. eur).
- Informačné systémy úradu ministerstva ani SP nemajú stanovené a sledované KPI, podľa ktorých by mohla byť hodnotená ich výkonnosť a miera naplnenia stanovených cieľov. Chýba tiež interná metodika, alebo iná interná smernica, pre posudzovanie IT výdavkov, ktorá by mohla pomôcť identifikovať optimálne nastavenie nakupovaných služieb.

6.1 Bežné výdavky MPSVR SR

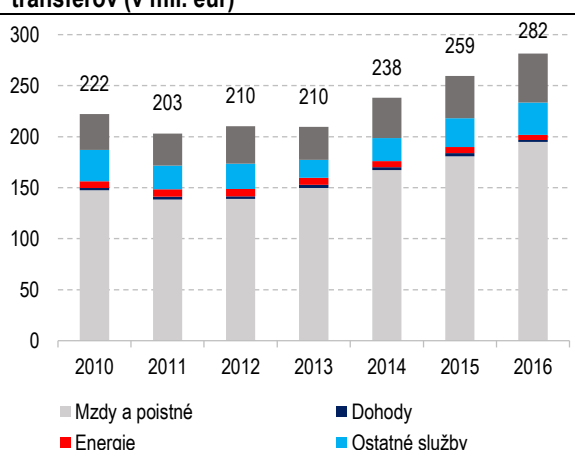
Bežné transfery v období 2010-2016 tvorili 86-90 % rozpočtu bežných výdavkov kapitoly MPSVR SR. Podiel miezd, poisťného a tovarov a služieb postupne rástol a v roku 2016 dosiahol 14%.

Graf 96: Hlavné kategórie bežných výdavkov (%)

Zdroj: RIS, ÚHP

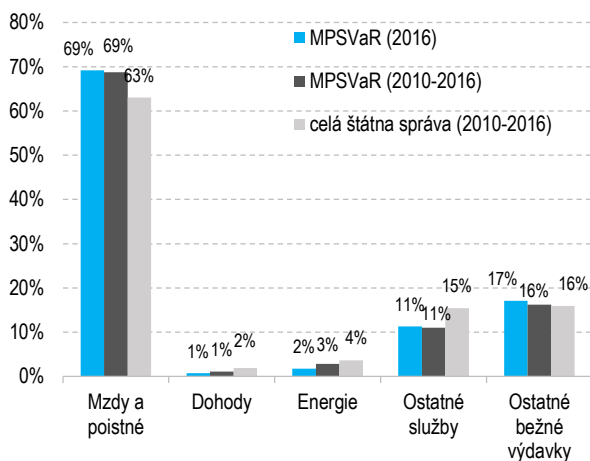
Graf 97: Štruktúra bežných výdavkov kapitoly, bez transferov (v mil. eur)

Zdroj: RIS, ÚHP

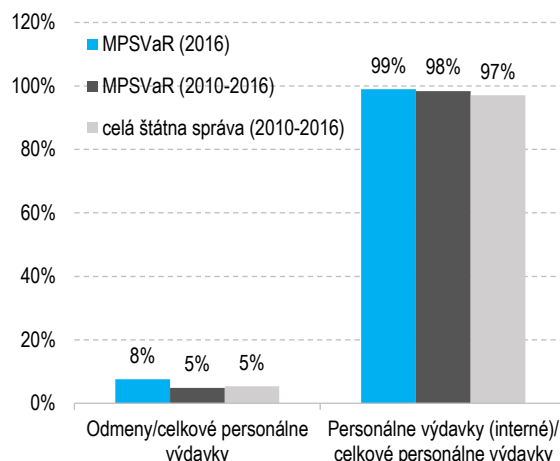
Po odhliadnutí od transferov sa rozpočet MPSVR SR v rokoch 2010-2016 pohybuje na úrovni 203-282 mil. eur ročne. Výdavky na ľudské zdroje (mzdy, poisťné a odmeny pre „dohodárov“) tvorili v roku 2016 najväčšiu časť z týchto výdavkov, avšak len o málo viac, ako je priemer v celej štátnej správe (70 %, priemer 65 %). Naopak, podiel celkových výdavkov na ostatné služby bol nižší ako priemer v štátnej správe (11 %, priemer 15 %).

Graf 98: Štruktúra bežných výdavkov kapitoly bez transferov (2010-2016), %

Zdroj: RIS, ÚHP

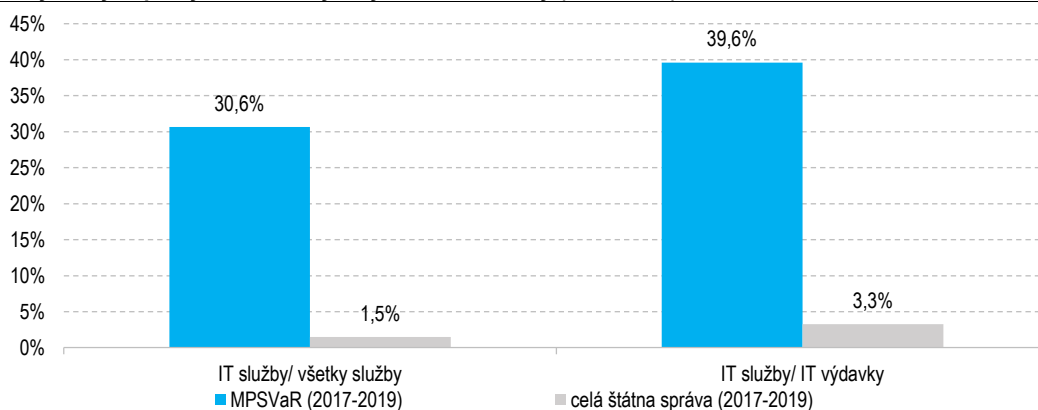
Graf 99: Personálne výdavky kapitoly – vybrané indikátory (2010-2016), %

Zdroj: RIS, ÚHP

Kapitola MPSVR SR vynakladá na IT služby výrazne viac z celkových výdavkov na služby ako je priemer, tvoria až 30,6 %. Obdobne, IT služby tvoria veľkú časť všetkých IT výdavkov (39,6 %, priemer 3,3 %).

Graf 100: Výdavky kapitoly na IT služby – vybrané indikátory (2017-2019)

Zdroj: RIS, ÚHP

Poznámka: Dáta sú priemerom 2017-2019 z dôvodu inej klasifikácie pred rokom 2017.

Kapitola MPSVR SR má okrem vlastného úradu šesť rozpočtových a jednu príspevkovú organizáciu. V roku 2014 zanikla Sociálna implementačná agentúra a Fond sociálneho rozvoja a ich nástupníckou organizáciou sa stala Implementačná agentúra pre OP ZaSI. Do roku 2015 fungovalo Centrum vzdelávania MPSVR SR, ktoré sa následne zlúčilo s IA ZaSI, ktorej názov bol následne zmenený na Implementačná agentúra MPSVR SR.

Tabuľka 21: Zoznam podriadených rozpočtových a príspevkových organizácií v kapitole MPSVR SR

skratka	názov	hlavná činnosť	P/R*
IPR	Inštitút pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím	výchovno-vzdelávacie činnosti v SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím	R
RSZP	Rehabilitačné stredisko pre zrakovo postihnutých	poradenstvo pre pracovné uplatnenie ľuďom so zrakovým postihnutím spolu so základnou sociálnou rehabilitáciou	R
ÚPSVaR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny		R
NIP	Národný inšpektorát práce	Kontrola dodržiavania zákonníka práce	R
CMPODM	Centrum pre medzinárodno-právnu ochranu detí a mládeže	pomoc občanom SR pri vymáhaní výživného v rámci krajín EÚ aj mimo EÚ, medzinárodné únosy detí a právo styku, medzištátne osvojenia	R
IVPR	Inštitút pre výskum práce a rodiny	výskum v oblasti práce, zamestnanosti, pracovných vzťahov, rovnosti príležitostí, sociálneho poistenia sociálnej a rodinnej politiky	P
IAMPSVR	Implementačná agentúra MPSVR SR	Implementácia projektov financovaných z fondov EÚ.	R

Pozn.: * príspevková / rozpočtová organizácia

Ľudské zdroje

Výdavky na ľudské zdroje v kapitole MPSVR SR vzrástli od roku 2012 v priemere o 10 % ročne. V celej kapitole to znamená nárast o 55 mil. eur (39 %) od roku 2012, z toho 7 mil. eur tvoril rast výdavkov z fondov EÚ.

Tabuľka 22: Výdavky na ľudské zdroje*

	Výdavky (tisíce eur)					zmena (2012 = 100%)				Priemerný rast
	2012	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2016/2012
IPR	1 324	1 427	1 599	1 690	1 790	108%	121%	128%	135%	8%
RSZP	342	377	425	453	484	110%	124%	132%	142%	9%
ÚPSVaR	118 330	127 428	142 311	153 593	167 244	108%	120%	130%	141%	9%
NIP	6 548	6 777	7 769	8 089	9 017	103%	119%	124%	138%	8%
CMPODM	279	303	343	500	369	109%	123%	179%	132%	7%
IVPR	445	546	794	1 889	920	123%	178%	425%	207%	20%
IAMPSVR	1 850	2 176	3 865	5 939	4 558	118%	209%	321%	246%	25%
CV***	1 503	2 701	1 902	51	0	180%	127%	3%		-
SIA**	2 315	2 157	550	0	0	93%	24%			-
Úrad MPSVR	8 447	8 920	10 444	11 531	12 459	106%	124%	137%	148%	10%
spolu	141 383	152 812	170 002	183 735	196 841	108%	120%	130%	139%	9%

Pozn.: * Výdavky na mzdy, poistné a odmeny zamestnancov mimo pracovného pomeru („dohody“)

Zdroj: RIS

** Sociálna implementačná agentúra

*** Centrum vzdelávania MPSVR SR

Najväčší percentuálny nárast bol zaznamenaný v Inštitúte pre výskum práce a rodiny (v priemere 11 % ročne). Navýšenie výdavkov v IVPR o 475 tisíc eur bolo v približne rovnakej miere spôsobené rastom miezd a poistného (o 315 tisíc eur) a odmien za prácu na dohodu (o 163 tisíc eur). „Dohodári“ tvorili v roku 2016 asi 22 % výdavkov na zamestnanosť.

Tabuľka 23: Počty zamestnancov

	počet zamestnancov*					zmena počtu zamestnancov (2012 = 100%)				Priemerný rast
	2012	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2016/2012
IPR	112	114	113	113	113	102%	101%	101%	101%	0%
RSZP	32	34	32	31	34	106%	100%	97%	106%	2%
ÚPSVaR	10 930	11 063	11 832	12 193	12 348	101%	108%	112%	113%	3%
NIP	462	472	495	493	491	102%	107%	107%	106%	2%
CMPODM	17	17	17	18	18	100%	100%	106%	106%	1%
IVPR	22	22	24	38	34	100%	109%	173%	155%	11%
IAMPSVR	89	108	203	243	205	121%	228%	273%	230%	23%
CV***	22	15	13	1		68%	59%	5%	0	-
SIA**	112	101				90%	0	0	0	-
Úrad MPSVR	380	388	394	419	441	102%	104%	110%	116%	4%
spolu	12 178	12 334	13 123	13 549	13 684	101%	108%	111%	112%	3%

Pozn.: * zaokrúhlené na celé osoby

** Sociálna implementačná agentúra

*** Centrum vzdelávania MPSVR SR

Zdroj: RIS

Zamestnanosť v kapitole rástla do roku 2012 v priemere o 3 % ročne, zatiaľ čo mzdy rástli v priemere o 5 % ročne. Mzdy v kapitole rástli rýchlejšie ako priemerné mzdy v celom slovenskom hospodárstve, ktoré sa zvýšili v priemere o 3 % ročne. Najvyšší rast počtu zamestnancov zaznamenal IA MPSVR (po započítaní zamestnancov Centra vzdelávania a SIA však celkový počet zamestnancov klesol o 8 %) a Inštitút pre výskum práce a rodiny. V IVPR bol zároveň od roku 2012 zaznamenaný najrýchlejší rast miezd (11 % ročne).

Tabuľka 24: Priemerné mzdy

	Priemerné hrubé mzdy (eur/mesiac)					zmena (2012 = 100%)				Priemerný rast
	2012	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2016/2012
IPR	716	757	858	899	961	106%	120%	126%	134%	8%
RSZP	657	667	800	886	882	102%	122%	135%	134%	8%
ÚPSVaR	662	704	736	766	819	106%	111%	116%	124%	5%
NIP	867	872	962	1 001	1 121	100%	111%	115%	129%	7%
CMPODM	999	1 092	1 161	1 280	1 263	109%	116%	128%	126%	6%
IVPR	1 115	1 156	1 192	1 186	1 190	100%	109%	174%	152%	11%
IAMPSVR***	1 226	1 200	1 266	1 312	1 317	97%	90%	107%	107%	2%
CV*	1 567	1 421	1 626	1 981		88%	100%	174%	0	-
SIA**	1 258	1 284				103%	0	0	0	-
Úrad MPSVR	1 307	1 345	1 537	1 582	1 664	105%	120%	123%	129%	7%
spolu	703	742	781	813	867	106%	111%	116%	123%	5%

Pozn.: * Centrum vzdelávania MPSVR SR

** Sociálna implementačná agentúra

*** pred rokom 2014, Fond sociálneho rozvoja

Zdroj: RIS

Tovary a služby

Tabuľka 25: Výdavky na tovary a služby

	Výdavky (tisíce eur)					zmena (2012 = 100%)				Priemerný rast
	2012	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2016/2012
IPR	417	394	411	388	398	95%	98%	93%	95%	-1%
RSZP	113	105	109	107	111	93%	96%	95%	99%	0%
ÚPSVaR	51 349	46 297	55 572	58 835	68 171	90%	108%	115%	133%	7%
NIP	1 906	2 039	2 131	2 166	2 148	107%	112%	114%	113%	3%
CMPODM	67	94	111	1 341	145	140%	166%	1999%	215%	21%
IVPR	139	200	870	1 837	526	144%	627%	1324%	379%	40%
IAMPSVR	235	481	719	2 380	1 102	205%	306%	1014%	469%	47%
CV**	2 758	3 781	2 773	649	0	137%	101%	24%	0	-
SIA*	250	300	30	0	0	120%	12%	0	0	-
Úrad MPSVR	14 641	8 208	10 449	16 299	31 444	56%	71%	111%	215%	21%
spolu	71 874	61 900	73 175	84 004	104 044	86%	102%	117%	145%	10%

Pozn.: * Sociálna implementačná agentúra

** Centrum vzdelávania MPSVR SR

Zdroj: RIS

Napriek tomu, že výdavky z fondov EÚ tvorili medzi rokmi 2012-2016 len asi tretinu všetkých výdavkov na tovary a služby, podieľali sa na viac ako štyroch pätinách ich nárastu. Výdavky na tovary a služby kapitoly MPSVR SR vzrástli v tomto období o 32 mil. eur (45 %), z toho 26 mil. eur tvoril rast výdavkov z fondov EÚ. Pri zohľadnení len výdavkov zo štátneho rozpočtu rástli výdavky na tovary a služby od roku 2012 v priemere o 2 % ročne. Výrazný nárast zaznamenaný v Implementačnej agentúre MPSVR bol spôsobený najmä zlúčením s Centrom vzdelávania.

Tabuľka 26: Výdavky na tovary a služby zo štátneho rozpočtu

	Výdavky (tisíce eur)					zmena (2012 = 100%)				Priemerný rast
	2012	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2016/2012
IPR	412	387	404	388	398	94%	98%	94%	97%	-1%
RSZP	113	105	109	107	111	93%	96%	95%	99%	0%
ÚPSVaR	44 048	41 908	48 746	48 468	47 635	95%	111%	110%	108%	2%
NIP	1 860	2 000	2 088	2 126	2 108	108%	112%	114%	113%	3%
CMPODM	67	94	111	172	60	140%	166%	257%	89%	-3%
IVPR	106	125	131	112	128	118%	123%	106%	121%	5%
IAMPSVR	82	235	287	502	586	285%	348%	609%	710%	63%
CV**	695	1 765	436	15	0	254%	63%	2%	0	
SIA*	166	192	19	0	0	116%	12%	0	0	
Úrad MPSVR	13 443	7 834	9 553	10 985	15 799	58%	71%	82%	118%	4%
spolu	60 992	54 645	61 884	62 876	66 825	90%	101%	103%	110%	2%

Pozn.: * Sociálna implementačná agentúra

** Centrum vzdelávania MPSVR SR

Zdroj: RIS

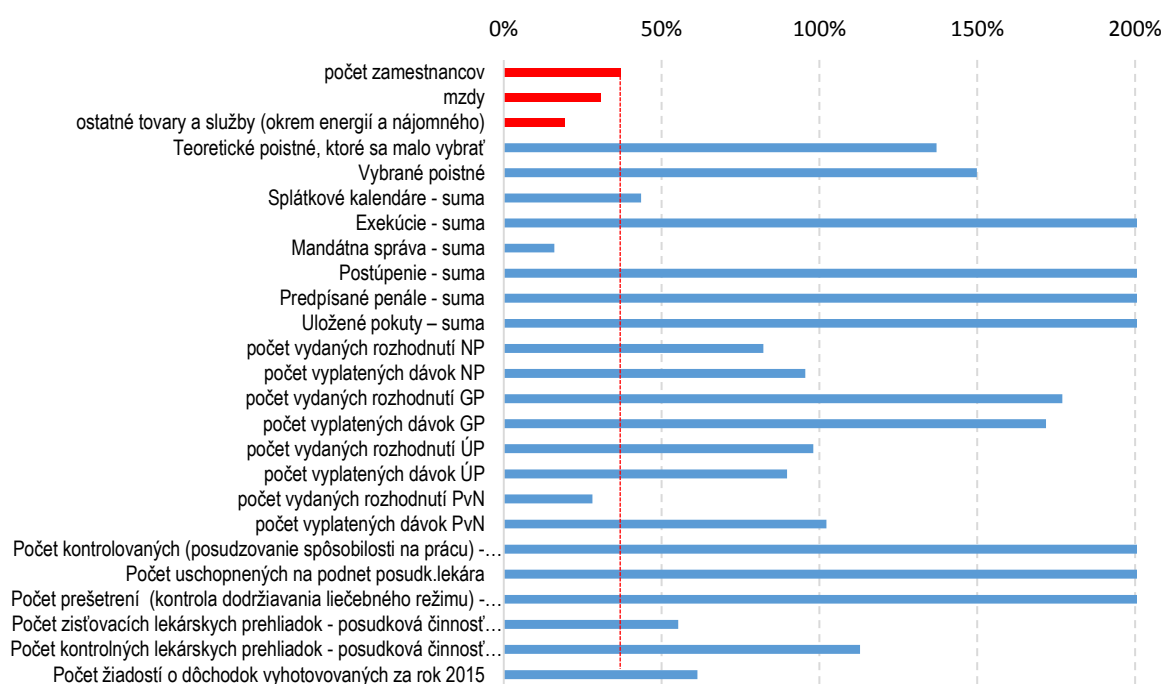
Revízia výdavkov bude podrobnejšie skúmať činnosti podriadených PRO s cieľom posúdiť ich pokračujúcu prevádzku odčlenenú od úradu ministerstva aj iných organizácií. Revízia posúdi efektívnosť zabezpečovania ich činností prostredníctvom kapitoly; ako alternatívy zväží prenesenie kompetencií, obstaranie externých dodávateľov, aj presunutie činností na súkromný (neziskový) sektor (spolu s podporou štátu). Zohľadní pritom najmä nákladovú efektívnosť, agendu, ktorú vykonávajú, potrebu dostupnosti pre klientov, nezávislosť a verejný záujem.

6.2 Prevádzka Sociálnej poisťovne

Prevádzka Sociálnej poisťovne je zabezpečená výdavkami zo správneho fondu. Limit pre výdavky je určený zákonom najviac vo výške 2,4 % z poistného (a odplát za postúpené pohľadávky) na nemocenské, dôchodkové, úrazové, garančné poistenie, poistenie v nezamestnanosti a z poistného do rezervného fondu solidarity.

Medzi pobočkami Sociálnej poisťovne existujú významné rozdiely v premieňaní vstupov na výstupy. Porovnanie dvoch vybraných pobočiek ukazuje, že efektívnejšia pobočka potrebuje na rovnaké množstvo výstupov výrazne menší objem vstupov. Veľkosti pobočiek nie sú rovnaké, efektívnejšia má vstupy (zamestnanci, mzdy, výdavky na obstaranie tovarov a služieb) vyššie o asi 20-40 %. Efektívnejšia pobočka má ale vo všetkých okrem dvoch výrazne viac výstupov (o stovky %). V prípade rovnakej efektivity mali byť aj výstupy druhej pobočky vyššie o približne 40 %.

Graf 101: Podiel vstupov a výstupov dvoch vybraných pobočiek

Zdroj: MF SR

Pobočky vykonávajú primárne 4 hlavné činnosti s množstvom výstupov

- Výber a vymáhanie poistného
- Výplata dávok a vyhodnotenie žiadostí z nemocenského, úrazového, garančného postenia a poistenia v nezamestnanosti
- Lekárska posudková činnosť
- Podpora dôchodkového poistenia (poradenstvo klientom)

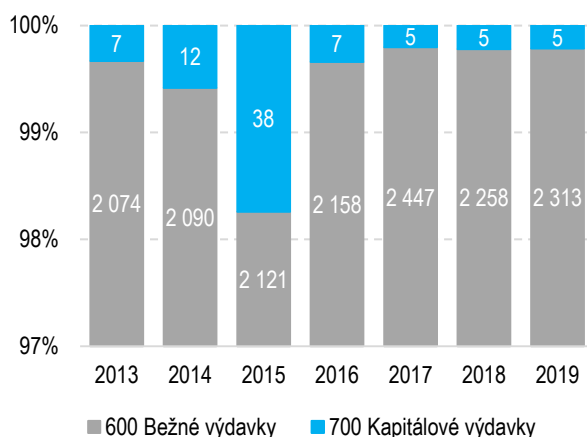
Výplata dávok dôchodkového poistenia a vybraných dávok úrazového poistenia je realizovaná prostredníctvom Ústredia SP.

Revízia výdavkov pomocou DEA analýzy vyhodnotí efektívnosť pobočiek pri premieňaní vstupov v každej zo štyroch činností na výstupy. Sociálna poisťovňa spolu s MF SR budú ďalej zbierať dáta, ktoré umožnia analýzou identifikovať neefektívne pobočky, odhadnúť možné úspory jednotlivých vstupov a stanoviť cieľové hodnoty výstupov, ktoré sú dosiahnuteľné pri nezmenenej úrovni vstupov.

6.3 Kapitálové výdavky MPSVR SR a SP

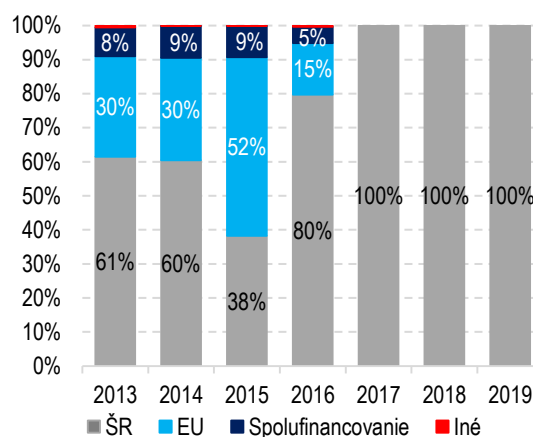
Investície sú zanedbateľnou položkou rozpočtu MPSVR, z viac ako 2 mld. eur ročne ide na investície okolo 10 mil. eur (necele 1 %). Na roky 2017-19 sú naplánované investície vo výške 5 mil. eur ročne. Väčšina investícií je realizovaná zo štátneho rozpočtu. Prostriedky z EŠIF tvorili 30-50 % v predchádzajúcom programovom období, na roky 2017-19 sa neplánujú žiadne investície z eurofondov.

Graf 102: Výdavky MPSVR SR (% podiel, údaj v stĺpci v mil. eur)

Zdroj: RIS

Graf 103: Zdroje financovania investičných výdavkov (% podiel)

Zdroj: RIS

Investície v rokoch 2013-16 boli organizačne rozdelené medzi Ústredím práce a úradom ministerstva (10 a 6 mil. eur). Jediná významná bola NP ESKO v roku 2015 (Efektívnymi službami k občanovi) za 22 mil. eur. Na roky 2017-19 sú štyri pätiny investícií rozpočtované na Ústredí (3,6 mil. eur ročne). Určené sú hlavne na nákup a rekonštrukciu rodinných domov (detské domovy) a iné investície spojené s detskými domovmi.

Investície MPSVR SR

Investičný plán MPSVR obsahuje projekty v hodnote **12 mil. eur**, nie sú však zahrnuté v rozpočte investičných akcií na rok 2017.

Tabuľka 27: Investičný plán MPSVR na rok 2017

Subjekt	Názov investície	Odhadovaný náklad investície s DPH (mil. eur)	Hlavný zdroj financovania
MPSVR SR	Podpora prevádzky IS RSD (plus e-formuláre)	6,1	ŠR
MPSVR SR	Podpora prevádzky IS DMS	5,6	ŠR
Spolu		11,7	

Zdroj: MPSVR SR

Proces a metodiky

OP Ľudské zdroje (EŠIF)

Proces výberu projektov v OP ĽZ formálne prebieha rovnako ako pri iných operačných programoch. Metodicky nie je podchytené akékoľvek finančné ani ekonomické hodnotenie investícií, na druhej strane OP neplánuje žiadne veľké investičné projekty.

1. Stratégia a stanovenie cieľov

- a. Prioritné osi a ciele sú stanovené na úrovni operačného programu

- b. Operačný program schvaľuje najprv vláda SR, potom Európska komisia
  - c. Sleduje sa súlad s Partnerskou dohodou a inými prioritami EK
2. *Výber projektových zámerov a výziev*
- a. Z operačného programu OP LZ nevyplývajú žiadne veľké investičné projekty
  - b. Všetky výzvy dopytových projektov schvaľuje CKO, sleduje sa súlad s cieľmi a investičnými prioritami OP
  - c. Proces výberu národných projektov a výziev pre dopytové projekty na základe cieľov a investičných priorit nie je formalizovaný a známy
  - d. Jediný „investičný plán“ je indikatívny harmonogram výziev.
3. *Výber alternatív a ekonomické hodnotenie*
- a. Neexistuje metodika pre finančné ani ekonomické hodnotenie, nie je pre projekty povinná.
  - b. Výber alternatív formálne/metodicky neexistuje, štúdie uskutočniteľnosti sa nevypracúvajú.

Iné investície

Ministerstvo vychádza pri stanovovaní priorit zo stratégií ako je „Národná stratégia zamestnanosti“. Tá identifikuje ciele a akčný plán. Ten je však viac sústredený na politiky ako na investície. Aj z charakteru rezortu nie je pre dosiahnutie hodnoty za peniaze kritické ekonomicky hodnotiť investície, ale predovšetkým politiky a iné opatrenia.

Box 17: Odporúčania pre dosiahnutie súladu s Rámcom na hodnotenie verejných investičných projektov v SR:

- Identifikovať v strategických materiáloch merateľné ciele a priority pre investície a verejnú politiku (bez ohľadu na zdroj financovania). Kým v OP LZ bol zvolený takýto prístup od začiatku tvorby materiálu, na úrovni celého rezortu chýba.
- Vytvorenie rezortnej metodiky pre posudzovanie neinvestičných opatrení a politík, ktoré tvoria väčšinu aktivít rezortu.
- Vzhľadom na nízky podiel investičných aktivít hodnotiť svoje investície podľa metodiky popísanej v Rámci na hodnotenie verejných investičných projektov v SR.
- Zverejňovať investičné priority spolu s ich ekonomickým hodnotením.

Investície SP

Sociálna poisťovňa plánuje v roku 2017 jedinú investičnú akciu: modernizáciu areálu ústredia poisťovne s predpokladanými nákladmi 6 mil. eur.

Tabuľka 28: Investičné akcie SP na rok 2017

Subjekt	Názov investície	Odhadovaný náklad investície s DPH (mil. eur)	Hlavný zdroj financovania
Sociálna poisťovňa	Ústredie, Nevädzová - modernizácia areálu	6,0	

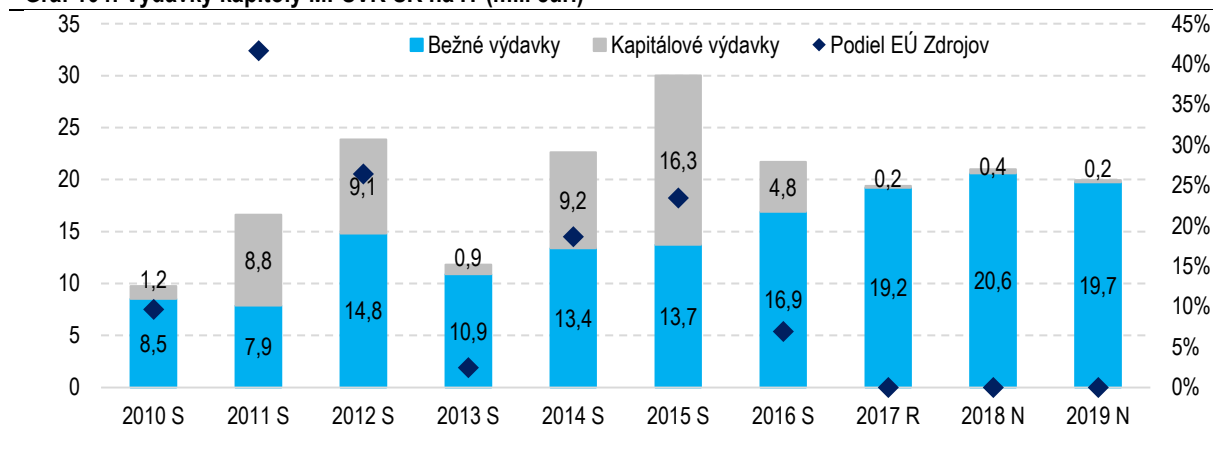
Zdroj: MPSVR

6.4 Rozpočet a výdavky na IT

Kapitola MPSVR SR

IT výdavky⁷⁵ kapitoly Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny sa dlhodobo pohybujú v priemere od 10 do 20 mil. eur, priemer na roky 2017-19 je 20 mil. eur. S podielom IT výdavkov na úrovni 8 % rozpočtu (očistenom o transfery) sa ministerstvo radí medzi rezorty s vysokým podielom IT výdavkov. V rokoch 2010-16 bol v priemere 75 % výdavkov financovaných zo štátneho rozpočtu, podiel zdrojov EÚ bol 20 %. Rozpočet na roky 2017-19 nateraz nezahŕňa plánované, neschválené výdavky zo štrukturálnych fondov.

Graf 104: Výdavky kapitoly MPSVR SR na IT (mil. eur.)

Zdroj: RIS

IT výdavky sú premietnuté v rozpočtoch podriadených organizácií MPSVR SR, ale koncentrované sú najmä v dvoch organizáciách, a to v samotnom úrade ministerstva a Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny, priemerne dosahujú 85 % celkových IT výdavkov kapitoly. V prípade úradu tvoria v priemere 2 % celkových výdavkov, pri Ústredí práce je to po očistení rozpočtu o transfery v priemere 7 %, ich rozdelenie je zachytené v tabuľke 1.

Tabuľka 29: IT Výdavky kapitoly v mil. eur

Organizácia	2010 S	2011 S	2012 S	2013 S	2014 S	2015 S	2016 S	2017 R	2018 N	2019 N
Ministerstvo práce - Úrad	3,0	8,8	17,2	5,5	11,5	12,0	14,6	9,7	9,7	9,7
Ústredie práce	6,4	7,6	6,5	6,0	10,8	17,6	6,7	9,3	10,9	9,8
Ostatné	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Spolu	9,7	16,7	23,9	11,8	22,6	30,0	21,7	19,4	21,0	19,9

Zdroj: RIS

Analýza sa ďalej venuje len výdavkom úradu ministerstva.

Významné výdavkové položky

Tabuľka 30: IT výdavky úradu MPSVR SR (mil. eur)

Typ výdavkov	2010 S	2011 S	2012 S	2013 S	2014 S	2015 S	2016 S	2017 R	2018 N	2019 N
Bežné	3,0	3,2	8,3	5,3	6,6	6,9	10,0	9,5	9,5	9,5
Kapitálové	0,1	5,6	8,9	0,2	4,9	5,1	4,5	0,2	0,2	0,2
Spolu	3,0	8,8	17,2	5,5	11,5	12,0	14,6	9,7	9,7	9,7

Zdroj: RIS

⁷⁵ Výdavky na hardvér, softvér, komunikačnú infraštruktúru a telekomunikačnú techniku. Definícia podľa záverečnej správy revízie výdavkov na informatizáciu, príloha č.1 (<http://goo.gl/MpIF12>)

IT výdavky úradu ministerstva práce tvorili v rokoch 2010-16 zo 75 % prevádzkové výdavky (dlhodobo približne 5-10 mil. eur). V rokoch 2017-19 je to takmer 100 % plánovaných výdavkov. V roku 2016 smerovalo 65 % rozpočtu do 4 oblastí (IS), IS riadenia sociálnych dávok vrátane Centrálného registra klientov, IS slúžiaceho na správu elektronických dokumentov (IS DMS), podpory licencií SAP a IS služieb zamestnanosti.

Tabuľka 31: Najväčšie výdavkové položky v IT, úrad MPSVR SR, 2016

Položka	Výdavky (mil. eur.)	Podiel na rozpočte
IS riadenia sociálnych dávok + Centrálny register klientov	3,5	24%
IS DMS	2,3	16%
Podpora licencií SAP	2	15%
IS Služieb zamestnanosti	1,4	10%
Spolu	9,2	65%

Zdroj: MPSVR SR

V roku 2017 plánuje MPSVR SR dva významnejšie IT nákupy za asi 12 mil. eur – obstaranie podpory prevádzky IS riadenia sociálnych dávok (plus e-formuláre) s odhadovaným nákladom 6 mil. eur a podpory prevádzky IS DMS s odhadovaným nákladom 5,6 mil. eur.

Meranie výkonnosti

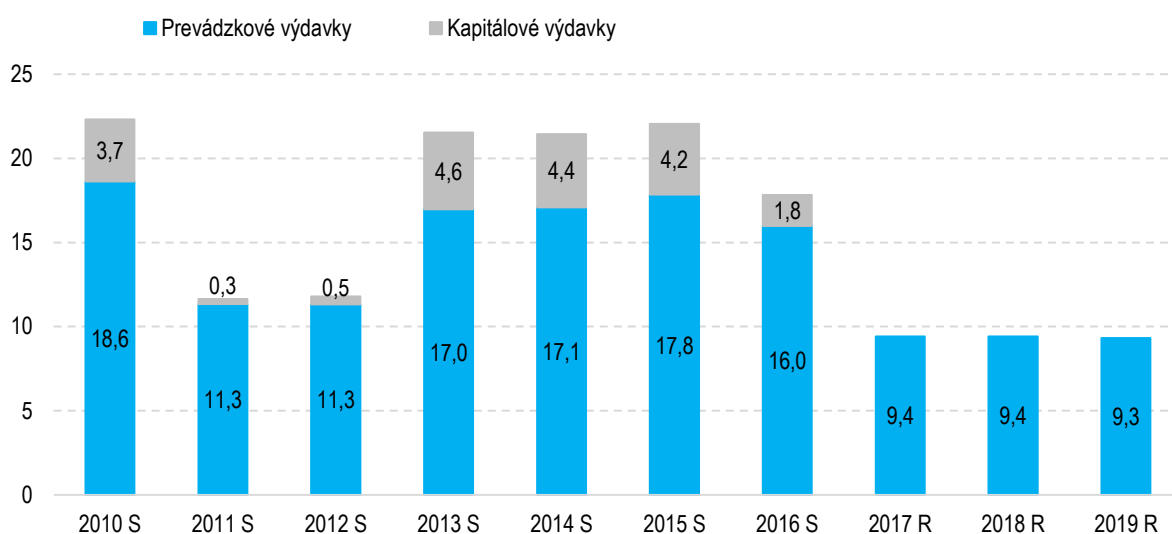
Informačné systémy nemajú stanovené a sledované KPI, podľa ktorých by mohla byť hodnotená ich výkonnosť a miera naplnenia stanovených cieľov. Pre podporu licencií SAP, ktorá je poskytovaná na základe štandardizovaných podmienok, sú formálne stanovené bežné prevádzkové ukazovatele ako dostupnosť podpory, počet nahlásených a vyriešených incidentov. Ministerstvo práce neprevádzkuje žiadne významnejšie IS vo vládnom cloude a nemá k dispozícii plán migrácie IT služieb do vládneho cloudu.

Ministerstvo nemá vypracovanú metodiku, alebo inú internú smernicu, pre posudzovanie IT výdavkov. Nie je tak možné posúdiť, do akej miery sú pri IT výdavkoch zohľadnené možné alternatívy na dosiahnutie cieľa, nákladov a ukazovateľov hodnoty.

Sociálna poisťovňa

IT výdavky⁷⁶ Sociálnej poisťovne sa dlhodobo pohybujú v priemere od 10 do 20 mil. eur, priemer na roky 2017-19 je 10 mil. eur. S dlhodobým podielom IT výdavkov na úrovni viac ako 10 % rozpočtu bez transferov sa Sociálna poisťovňa radí medzi úrady s vysokým podielom výdavkov na IT. Výdavky Sociálnej poisťovne tvoria dlhodobo z viac ako 90 % prevádzkové výdavky (Graf 105, približne 10-15 mil. eur). Náklady na roky 2017-19 nezahŕňajú plánované, nateraz neschválené investície zo štrukturálnych fondov.

⁷⁶ Výdavky na hardvér, softvér, komunikačnú infraštruktúru a telekomunikačnú techniku.

Graf 105: Výdavky Sociálnej poisťovne na IT (mil. eur.)

Zdroj: RIS, Štátna pokladnica

Najväčšie nákladové položky

Takmer 50% IT rozpočtu bolo v roku 2016⁷⁷ koncentrovaného v 3 položkách, službách podpory pre softvérové licencie (najmä SAP a Oracle), IS výberu poistného a príspevkov (IS VPP) a IS dôchodkového poistenia (IS DP).

Tabuľka 32: Najväčšie nákladové položky v roku 2016 (v mil. eur.)

Položka	Náklady	Podiel
Služby podpory SW	4,6	26%
IS výberu poistného a príspevkov (VPP)	2,8	15%
IS dôchodkového poistenia (DP)	1,2	7%
Spolu	8,5	48%

Zdroj: Sociálna poisťovňa

Služby podpory SAP sú od roku 2016 poskytované prostredníctvom štandardizovaného balíčka, ktorého podmienky a spôsob cenovej kalkulácie sú totožné pre celý región. Štandardizované balíčky sú dostupné vo viacerých úrovniach, podpora ktorú využíva Sociálna poisťovňa garantuje dostupnosť v režime 24x7, dobu odozvy pre najväznejšie incidenty do 1 hod. a umožňuje zahrnutie aplikácií tretích strán. V ponuke sú aj cenovo nižšie riešenia, ktoré však poskytujú podporu počas štandardnej pracovnej doby s odozvou do 4 hod. Analýza, ktorá by porovnávala náklady a prínosy dostupných riešení s vybraným variantom, by mohla pomôcť identifikovať optimálne nastavenie nakupovaných služieb.

Služby podpory Oracle sú poskytované ako paušálny poplatok za služby štandardnej podpory v rozsahu 24x7x365 a rozšírenej podpory pre rozvoj systému a zálohovanie databáz prevádzkovaných systémov podľa počtu človekohodín, ktorý je fakturovaný na základe konkrétne požadovaného objemu služieb.

Pre informačné systémy nie sú stanovené a sledované ukazovatele výkonnosti, pomocou ktorých by bolo možné hodnotiť realizáciu ich prínosov.

⁷⁷ Údaje za rok 2017 nie sú dispozícií

Investície

Najväčšími investíciami na rok 2017 sú zvýšenie dostupnosti a spoľahlivosti centrálného dátového úložiska, investície do kybernetickej bezpečnosti a konsolidácia prostredia serverových zariadení.

Tabuľka 33: Najväčšie plánované investície (v mil. eur.)

Investícia	Plán 2017	Podiel
Zvýšenie dostupnosti a spoľahlivosti centrálného dátového úložiska	2	22%
Kybernetická bezpečnosť	2	21%
Konsolidácia prostredia serverových zariadení	1,8	19%
Spolu	5,8	62%

Zdroj: Sociálna poisťovňa

Sociálna poisťovňa nedisponuje internou reguláciou, ktorá upravuje prípravu IT investícií⁷⁸. Nedá sa tak posúdiť, podľa akej metodiky sú investície vybrané a či bola vybratá najlepšia možná alternatíva. Metodiky pre vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti a analýzy nákladov a prínosov (CBA) je obzvlášť dôležitá pre veľké IT projekty financované prostredníctvom fondov EÚ. V minulosti takým bol napr. informačný systém Sociálnej poisťovne podporujúci transformáciu výkonu sociálneho poistenia, ku ktorému museli byť analýzy výhodnosti zvoleného riešenia dodatočne aktualizované podľa vyžadovaného formátu.

Sociálna poisťovňa zatiaľ nemá spracovaný plán migrácie IT služieb do vládneho cloudu.

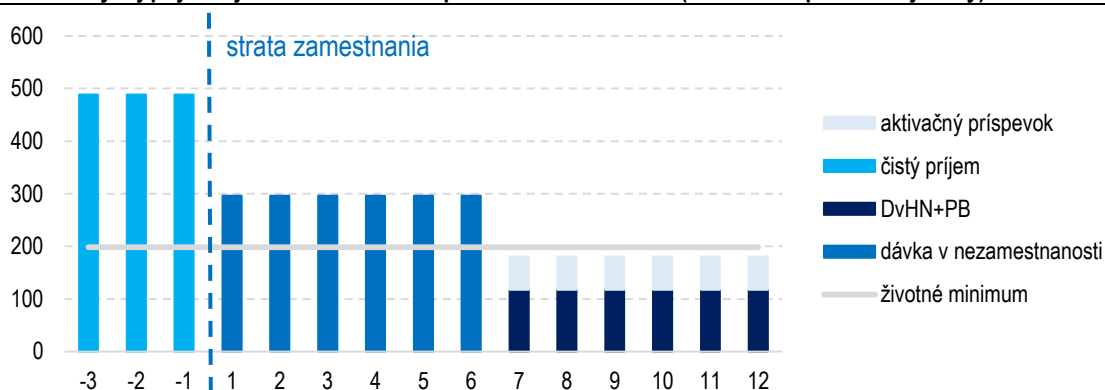
⁷⁸ Zdroj sekcia informatiky Sociálnej poisťovne.

7 Prílohy

7.1 Vývoj výšky príjmu⁷⁹ pri strate zamestnania

Ak jednotlivec poberal hrubý príjem vo výške 67 % priemernej mzdy⁸⁰, pokles jeho disponibilného príjmu je vo výške 39,33 %. V prípade jednočlennej domácnosti dávky v nezamestnanosti počas celého podporného obdobia zabezpečujú príjem nad hranicou životného minima.

Graf 106: Vývoj príjmov jednotlivca bez detí pri strate zamestnania (mzda 67 % priemernej mzdy)

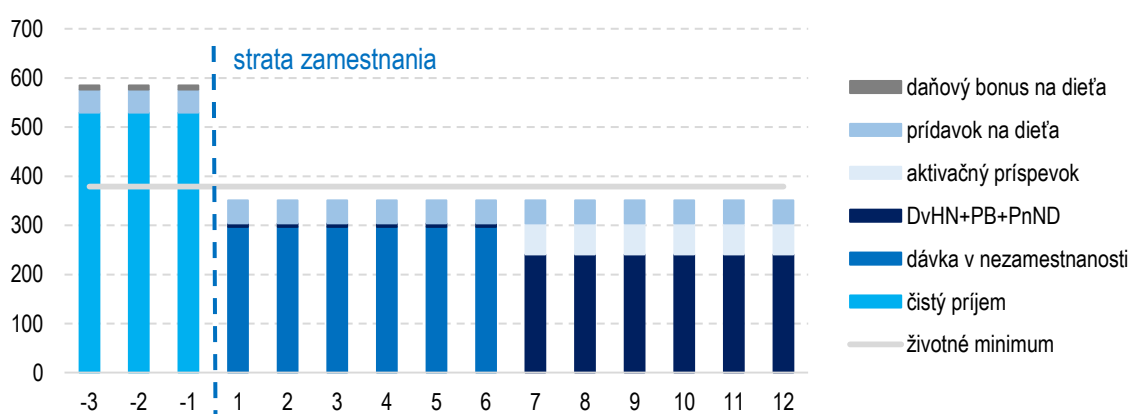

Zdroj: ÚHP

Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi, PB – príspevok na bývanie

Jednotlivcovi s dvoma deťmi, ktorý pred stratou zamestnania poberal hrubý príjem vo výške 67 % priemernej mzdy, je poskytnutá pomoc v hmotnej núdzi už počas obdobia poberania podpory v nezamestnanosti. Domácnosť zložená z jednej dospeléj osoby a z dvoch nezaopatrených detí patrí medzi najohrozenejšie. Nie len pri prechode do nezamestnanosti dospeléj osoby, ale aj v následnom období, počas ktorého je poskytovaná domácnosti pomoc v hmotnej núdzi. Pokles čistého príjmu je na úrovni 39,99 %.

Graf 107: Vývoj príjmov jednotlivca s dvoma deťmi pri strate zamestnania (67 % priemernej mzdy)

Zdroj: ÚHP

Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi, PB – príspevok na bývanie, PnND – príspevok na nezaopatrené dieťa

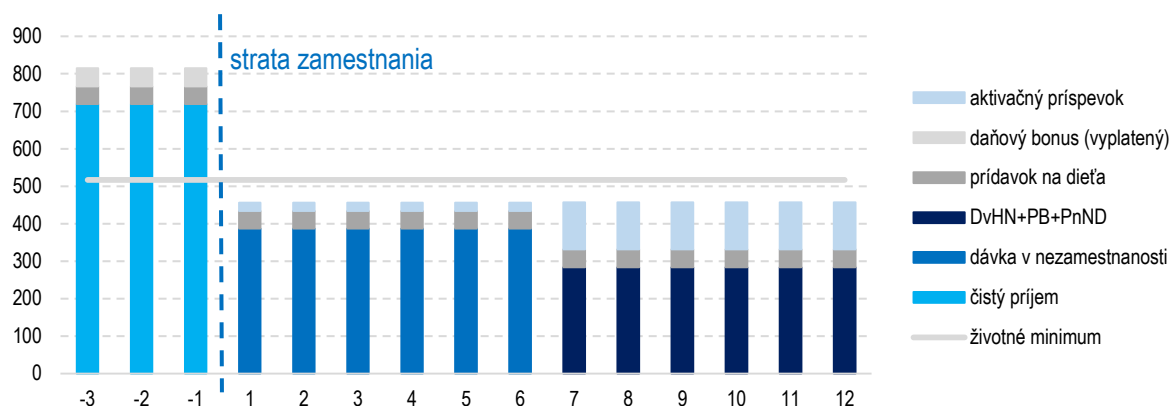
O najväčšiu časť disponibilného príjmu (43,89 %) prídre rodina, v ktorej stratia prácu obidvaja pracujúci členovia. Uvedené zníženie nastane, ak o prácu prídu súčasne a ich príjem bol na úrovni 67 % priemernej hrubej mzdy. Aj napriek relatívne vysokému poklesu disponibilného príjmu, systém sociálneho zabezpečenia vo forme dávky v nezamestnanosti zabráni počas

⁷⁹ Všetky modely počítajú s využitím maximálnych nárokov.

⁸⁰ Úroveň priemernej mzdy z roku 2016 v hodnote 912 eur (zdroj: ŠÚ SR).

jej poberania pokles domácnosti pod hranicu životného minima. Dvojica zarábajúca minimálnu mzdu sa však už v rovnakej situácii dostane pod úroveň životného minima.

Graf 108: Vývoj príjmov páru s dvoma deťmi pri strate zamestnania obidvoch pracujúcich členov (minimálna mzda)

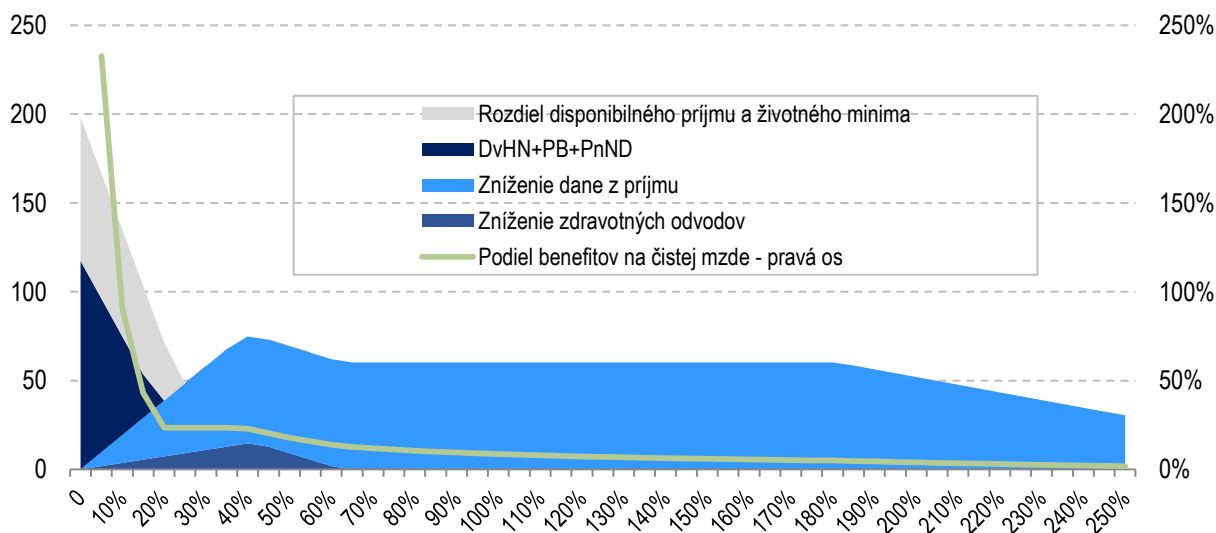
Zdroj: ÚHP

Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi, PB – príspevok na bývanie, PnND – príspevok na nezaopatrené dieťa
Ak je pomoc v hmotnej núdzi nižšia ako aktivačný príspevok, zobrazujeme aktivačný príspevok.

7.2 Vplyv sociálneho systému na domácnosti

Základná analýza zohľadňuje systém pomoci v hmotnej núdzi a prídavok na dieťa, ako aj zníženie dane z príjmu a odvodov⁸¹. Neberie do úvahy ostatné prvky štátnej podpory a pomoci, ktoré sú viazané na životné alebo sociálne udalosti (napr. narodenie dieťaťa alebo strata zamestnania). Výšky benefitov zodpovedajú platným legislatívnym nárokom. Predpokladom je, že obyvatelia svoje nároky poznajú a v plnej miere si ich uplatňujú.

Graf 109: Čistý príjem vrátane benefitov podľa výšky príjmu (% priemer. mzdy z roku 2015) - Jednotlivec bez detí

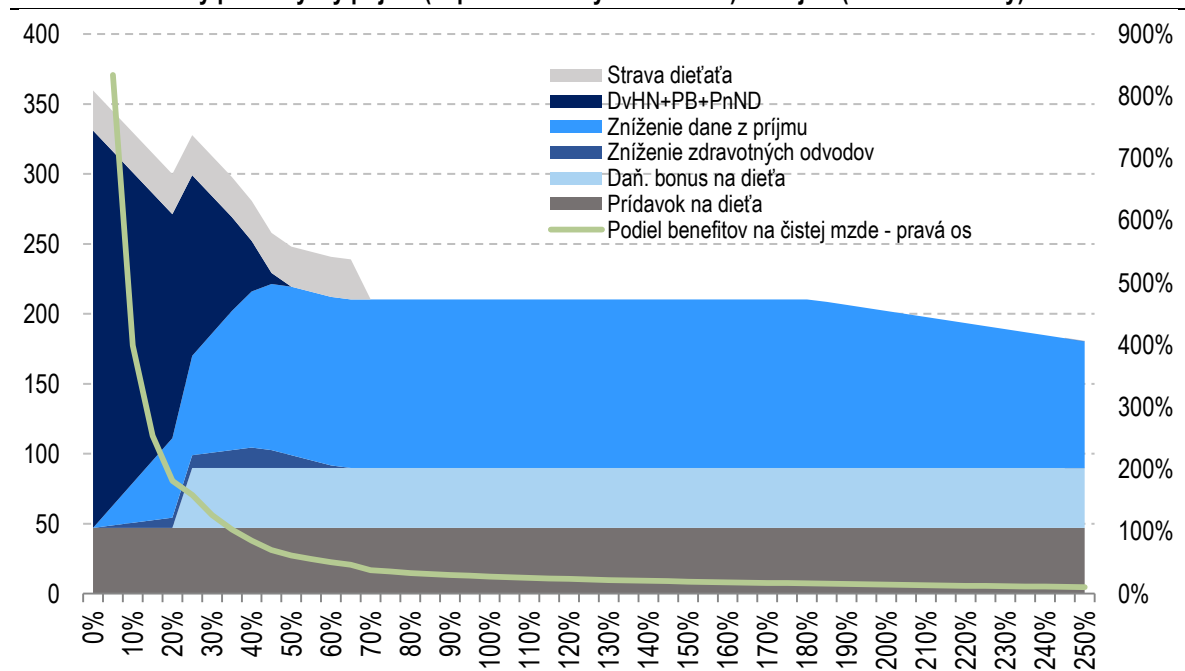

Zdroj: ÚHP podľa platnej legislatívy

⁸¹ Nezdaniteľné časti základu dane sú dané ako násobky životného minima. Odpočítateľná položka na zdravotné odvody predstavuje 380 eur mesačne - pri príjme do 380 eur (výška je stanovená pevne a zodpovedá minimálnej mzde z roku 2015), následne sa znižuje o 2 eurá za každé euro príjmu nad 380 eur, pri príjme 570 eur je nulová. Uplatňovať si ju môžu len zamestnanci v pracovnom pomere.

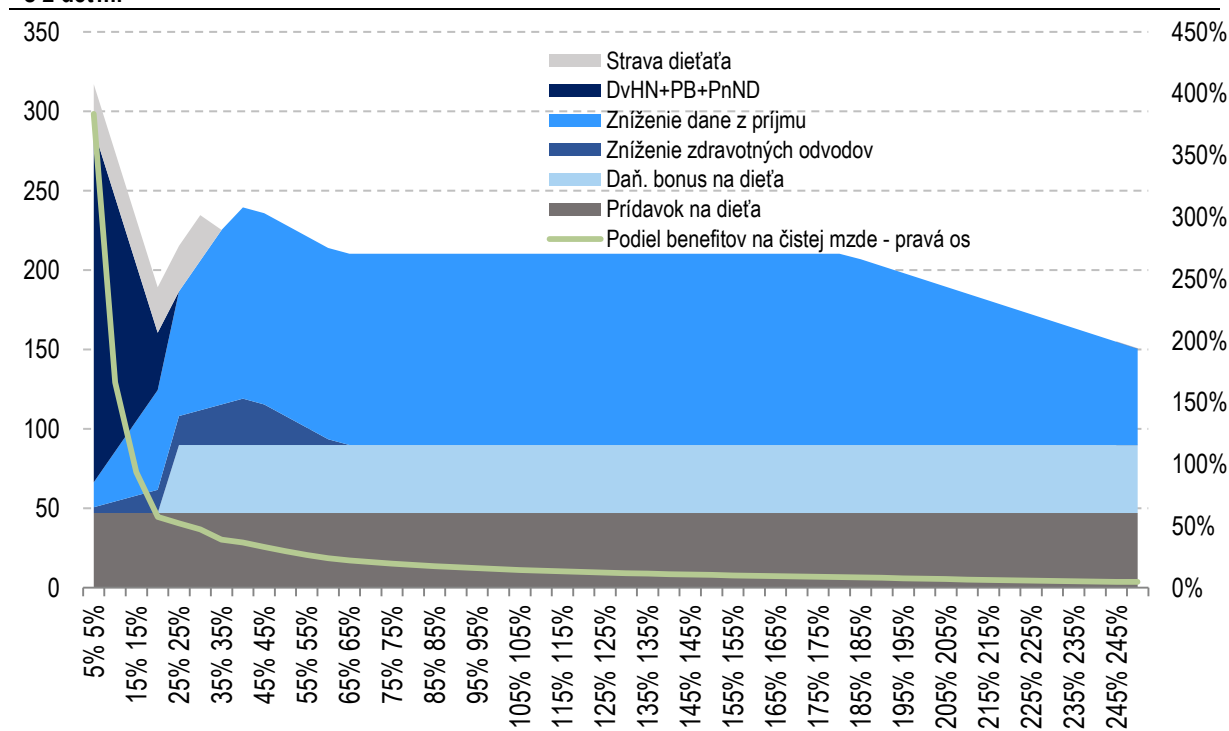
Domácnostiam s príjmom pod hranicou životného minima štát poskytuje dotácie na stravovanie v škole. Dotácia sa poskytuje vo výške 1 euro na deň školskej dochádzky. Priemerná mesačná výška príspevku na 1 dieťa v r. 2016 bola 14,32 eur.

Graf 110: Benefity podľa výšky príjmu (% priemer. mzdy z roku 2015) - Dvojica (1 nezamestnaný) s 2 deťmi

Zdroj: ÚHP podľa platnej legislatívy

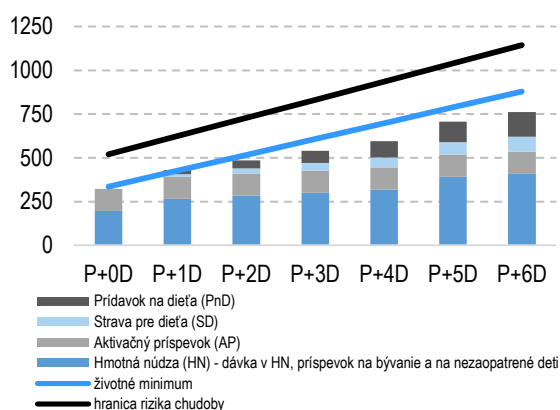
Graf 111: Benefity podľa výšky príjmu (% priemer. mzdy z roku 2015) - Dvojica zarábajúcich s rovnakým príjmom s 2 deťmi

Zdroj: ÚHP podľa platnej legislatívy

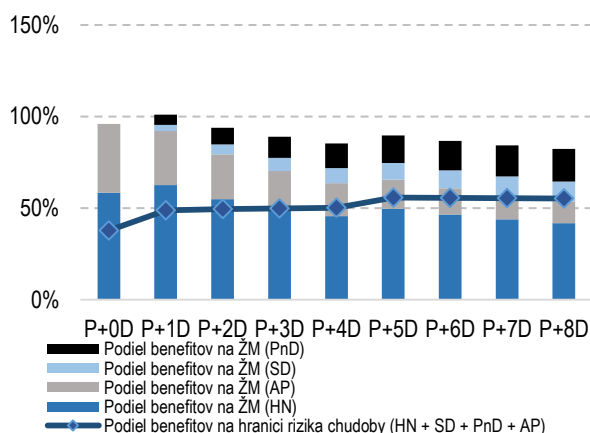

Graf 112: Životné minimum, hranica rizika chudoby a sociálne dávky, dvojica bez vlastného príjmu, s rôznym počtom detí, 2015

Zdroj: ÚHP

Graf 113: Podiel výšky dávok na životnom minime a hranici rizika chudoby, dvojica s rôznym počtom detí, 2015

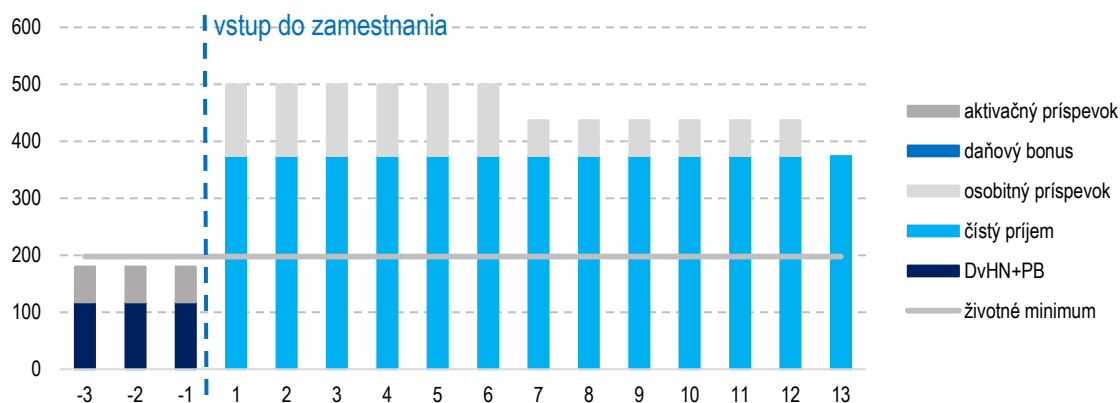

Zdroj: ÚHP

7.3 Vývoj príjmov pri prechode do zamestnanosti

Dlhodobo nezamestnaná osoba si vstupom do zamestnania zvýši príjem na viac ako 4 násobok príjmov počas nezamestnanosti. Jednotlivec, bez detí, ktorý má nárok na osobitný príspevok a zamestnal sa s príjmom vo výške 435 eur (hodnota minimálnej mzdy v roku 2017), dokáže svoju situáciu výrazne zlepšiť.

Graf 114: Vývoj príjmov jednotlivca bez detí po vstupe na trh práce pri minimálnej mzde

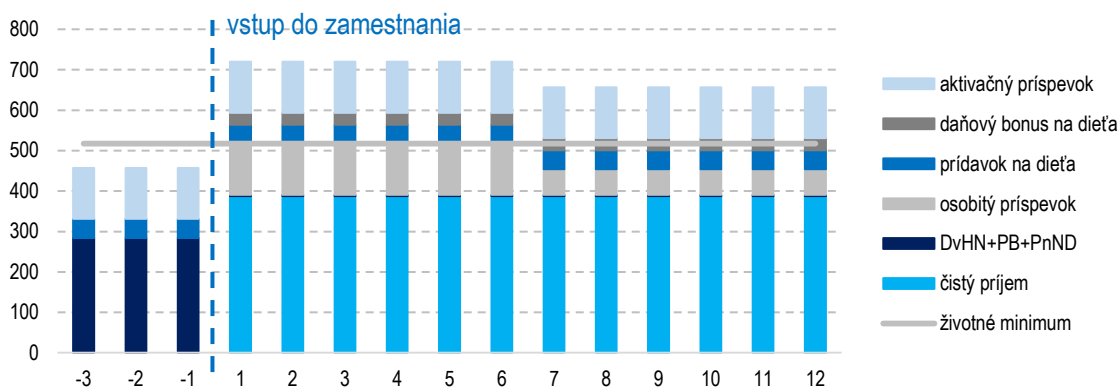

Zdroj: ÚHP

Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi, PB – príspevok na bývanie

Dlhodobo nezamestnaná dvojica po zamestnaní jednej osoby pri plati na úrovni minimálnej mzdy dokáže zvýšiť svoj rodinný príjem nad úroveň životného minima. Zmena príjmu v takomto prípade je o približne 55 percent, pričom výrazne motivuje dlhodobo nezamestnanú osobu osobitný príspevok, ktorý je vyplácaný prvý rok od zamestnania.

Graf 115: Vývoj príjmov dvojice s dvoma deťmi po vstupe na trh práce jedného z nich

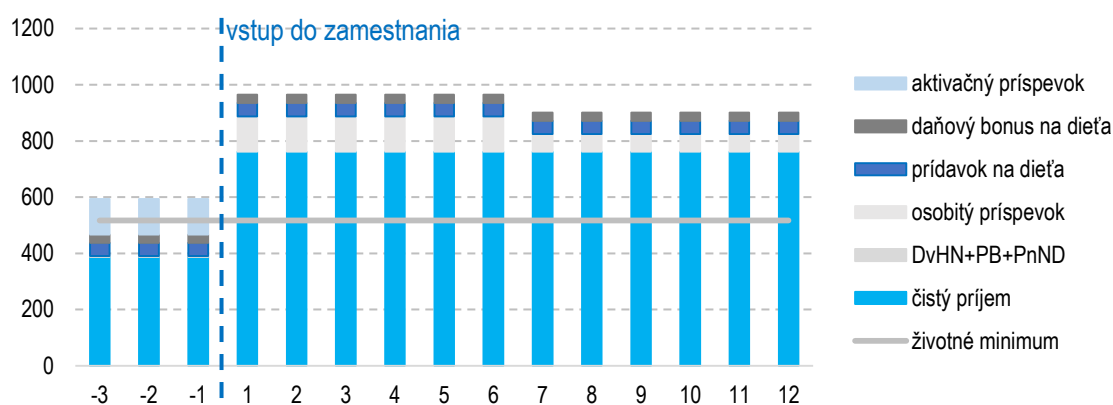

Zdroj: ÚHP

Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi, PB – príspevok na bývanie, PnND – príspevok na nezaopatrené dieťa

Dvojica, v ktorej bol zamestnaný iba jeden člen za mzdu vo výške minimálnej mzdy, si zamestnaním druhej osoby pri minimálnej mzde polepší o takmer 44 %. Aj v ďalšom prípade sa na zlepšení príjmu rodiny podieľa osobitný príspevok, aj keď v nižšej miere. Hlavný faktor zvýšenie disponibilného príjmu domácnosti je príjem zo zamestnania druhej osoby.

Graf 116: Vývoj príjmov dvojice s dvoma deťmi po vstupe na trh práce

Zdroj: ÚHP

Pozn.: DvHN – dávka v hmotnej núdzi, PB – príspevok na bývanie, PnND – príspevok na nezaopatrené dieťa
Jeden člen dvojice je zamestnaný s príjmom na úrovni minimálnej mzdy, druhý člen sa zamestná (opäť s príjmom na úrovni minimálnej mzdy).

8 Bibliografia

- Caliendo, M., Kunn, S., Mahlstedt, R. (2015), *The Returns to LabourMarket Mobility: An Evaluation of Relocation Assistance for the Unemployed*, IZA DP No. 9183, IZA, Bonn
- Card, D., Kluve, J. & Weber, A. (2015), *What Works? A Meta Analysis of Recent Active Labor Market Program Evaluations*. NBER Working Papers 21431, National Bureau of Economic Research.
- Colombo F. et al. (2011), *Help wanted? Providing and Paying for Long-Term Care*. OECD Health Policy studies, OECD Publishing.
- Ďurana, R. (2017). *Ako určiť cenu sociálnej služby*. Bratislava: SOCIA
- EK (2015a), *Labour Market Policy Database*. Eurostat. Dostupné online: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/labour-market/labour-market-policy/database>
- EK (2015b), *The 2015 Ageing Report*. Európska komisia. Dostupné online: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee3_en.pdf
- IFP (2014), *Bez práce nie sú koláče*. Bratislava: Ministerstvo financií SR. Dostupné online na: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=9887>
- IFP (2015), *Daňový report Slovenskej republiky 2015*. Bratislava: Ministerstvo financií SR. Dostupné online na: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=10490>
- IFP (2016), *Veľa práce na úradoch práce*. Bratislava: Ministerstvo financií SR. Dostupné online: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=11228>
- IFP (2017), *Rovnaký plat za rovnakú robotu?* Bratislava: Ministerstvo financií SR. Dostupné online: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=11371>
- INED (2011), *The population of the world (2011)*. Population and Societies, 480, s. 1-8.
- Konle-Seidl, R. (2011), *PROFILING SYSTEMS FOR EFFECTIVE LABOUR MARKET INTEGRATION: Use of profiling for resource allocation, action planning and matching*, PES to PES Dialogue, DG Employment, Social Affairs and Inclusion, Brusel
- Lehmann, H. & Kluve, J. (2008), *Assessing Active Labor Market Policies in Transition Economies*. Working Papers 646, Dipartimento Scienze Economiche, Università di Bologna.
- Lubyová, M., Štefánik, M. a kol. (2016), *Labour Market in Slovakia 2017+*. Košice: Slovenská akadémia vied. ISBN 978-80-970850-4-9. Dostupné online: <http://www.ekonom.sav.sk/sk/publikacie/labour-market-in-slovakia-2017-p358>
- MF SR (2017), *Národný program reforiem Slovenskej republiky 2017*. Bratislava: Ministerstvo financií SR
- Mikloško, J. (2011), *Ohrozená rodina na Slovensku – analýza kontextu vyňatia detí z prirodzeného prostredia v rokoch 2006 až 2010*. Bratislava: Úsmev ako dar

- MPSVR SR (2015), *Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2015*. Bratislava: MPSVR SR
- Mýtna Kureková, L., Salner, A. & Farenzenová, M. (2013), *Implementation of Activation Works in Slovakia: Evaluation and Recommendations for Policy Change*. Final Report. SGI, Bratislava
- OECD (2005), *OECD Employment Outlook 2005*. OECD Publishing.
- OECD (2011), *Doing Better for Families*. Paríž: OECD Publishing
- OECD (2015), *OECD Employment Outlook 2015*. OECD Publishing.
- OECD (2016a), *OECD Regions at a glance*. OECD Publishing.
- OECD (2016b), *Pension Markets in Focus*. OECD Publishing.
- Schavel, M., & Danišková, A. (2012), Spokojnosť sociálnych pracovníkov - dôležitý predpoklad kvality poskytovanej sociálnej pomoci. Prohuman. Dostupné online: <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/spokojnost-socialnych-pracovnikov-dolezity-predpoklad-kvality-poskytovanej-socialnej-pomoci>
- Štefánik, M., Karasová, K. (2016), Evaluating the Effectiveness of Policy Measures to Support Spatial Mobility in Slovakia : the Contribution for Commuting to Work and the Contribution for Resettlement. In *Ekonomický časopis*, 2016, roč. 64, č. 8, s. 711-736.
- Štefánik, M., Lubyová, M., Dováľová, G., Karasová, K. (2014), *Analýza účinkov nástrojov aktívnej politiky trhu práce*. Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR
- ŠÚ SR. (2017), *Konjunkturálny prieskum v priemysle v apríli 2017*. Bratislava: Štatistický úrad Slovenskej republiky
- Thévenon, O.; Gauthier, A. H. (2011), Family policies in developed countries: a 'fertility-booster' with side-effects In *Community, Work & Family* s. 197-216
- ÚHP (2016), *Záverečná správa revízie výdavkov na informatizáciu*. Bratislava: Ministerstvo financií SR
- UNDP (2011), *UNDP/World Bank/EC regional Roma survey 2011*. Dostupné online: <http://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/ourwork/sustainable-development/development-planning-and-inclusive-sustainable-growth/roma-in-central-and-southeast-europe/roma-data.html>
- Úrad vlády SR (2015), *Analýza nezamestnanosti mladých ľudí v SR*. Bratislava: Úrad vlády SR.
- Úsmev ako dar (2015), *Viac ako 50 % detí z detských domovov by sa mohlo vrátiť do biologickej rodiny*. Bratislava: Úsmev ako dar
- WHO (2010), *Health Behaviour of School-aged Children*. Ženeva: World Health Organization.

9 Zoznam skratiek

§50	Príspevok na podporu zamestnávania znevýhodneného uchádzača o zamestnanie
§46	Vzdelávanie a príprava pre trh práce uchádzača o zamestnanie
§49	Príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť
§50j	Príspevok na podporu rozvoja miestnej a regionálnej zamestnanosti
§51	Príspevok na vykonávanie absolventskej praxe
§51a	Príspevok na podporu vytvorenia pracovného miesta v prvom pravidelne platenom zamestnaní
§52	Príspevok na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec alebo formou menších služieb pre samosprávny kraj
§52a	Príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby
§53	Príspevok na dochádzku za prácou
§53a	Príspevok na presťahovanie za prácou
§54 NP RE-PAS	Rekvalifikácia ako príležitosť k spolupráci uchádzačov o zamestnanie, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a vzdelávacích inštitúcií
§54 NP XX	Podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve (najmä mladí do 29 rokov)
§54 NP XXI	Podpora vytvárania pracovných miest v súkromnom sektore (mladí do 29 rokov)
AOTP	Aktívne opatrenia trhu práce
APTP	Aktívna politika trhu práce
CBA	Analýza nákladov a prínosov
CKO	Centrálny koordinačný orgán
CMPODM	Centrum pre medzinárodno-právnu ochranu detí a mládeže
COFOG	Funkčná klasifikácia výdavkov
CV	Centrum vzdelávania Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR
DDS	Doplnkové dôchodkové sporenie
DEA	Analýza dátových obalov
DN	Dlhodobá nezamestnanosť
DvHN	Dávka v hmotnej núdzi
EK	Európska komisia
ESA	Európsky systém národných účtov
ESO	Efektívna, Spolahlivá a Otvorená verejná správa
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
ETF	Fondy obchodované na burze
EÚ-28	Krajiny Európskej únie (28 krajín k marcu 2017)
EURES	Európsky portál pre pracovnú mobilitu
HDP	Hrubý domáci produkt
IA ZaSI	Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
IAMPSVR	Implementačná agentúra MPSVR SR
IFP	Inštitút finančnej politiky
IPR	Inštitút pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím
IS DMS	Informačný systém na správu elektronických dokumentov
IS DP	IS dôchodkového poistenia
IS RSD	Informačný systém riadenia sociálnych dávok

IS VVP	IS výberu poistného a príspevkov
IT	Informačné technológie
IVPR	Inštitút pre výskum práce a rodiny
J+2D	Jednotlivec s dvoma deťmi
KPI	Kľúčové ukazovatele výkonnosti
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MISSOC	Spoločný informačný systém o sociálnej ochrane
MPSVaR SR	Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR
NIP	Národný inšpektorát práce
NP ESKO	Národný projekt Efektívnymi službami k občanovi
NPR	Národný program reforiem Slovenskej republiky
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OP ZaSI	Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia
PB	Príspevok na bývanie
PHN	Pomoc v hmotnej núdzi
PM	Počet podporených
PnND	Príspevok na nezaopatrené dieťa
PP	Peňažný príspevok
PRO	Rozpočtové alebo príspevkové organizácie
RE-PAS	Rekvalifikácia ako príležitosť k spolupráci uchádzačov o zamestnanie, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a vzdelávacích inštitúcií
RIS	Rozpočtový informačný systém
RSZP	Rehabilitačné stredisko pre zrakovo postihnutých
RVS	Rozpočet verejnej správy
SIA	Sociálna implementačná agentúra
SILC	Zisťovanie o príjmových a životných podmienkach domácností
SLOPEM	Slovenský penzijný model
SP	Sociálna poisťovňa
SPOD	Sociálnoprávna ochrana detí
SPODaSK	Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela
SR	Slovenská republika
SRRI	Syntetická miera rizika a volatility
SZČ	Samostatná zárobková činnosť
SZČO	Samostatne zárobkovo činné osoby
ŠR	Štátny rozpočet
ŠÚ SR	Štatistický úrad SR
ŽZP	Ťažko zdravotne postihnutí
ÚHP	Útvar hodnoty za peniaze
UNDP	Rozvojový program Spojených národov
UNDP-WB-EC	Rozvojový program Spojených národov-Svetová banka-Európska komisia
UoZ	Uchádzač o zamestnanie
ÚPSVaR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Úrady Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny

VÚC Vyšší územný celok

VZPS Výberové zisťovanie pracovných síl v Slovenskej republike

ZS Základný scenár

ŽM Životné minimum